

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเยาวชนและนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจไม่ใส่ใจในการเรียน ขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ขาดความกตัญญูต่อบิดามารดาไม่เชื่อฟังคำสอนของบิดามารดาและครูอาจารย์ ตลอดจนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดจาไม่เพราะ พุดจาก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกลูกมารดาบิดา ติดเพื่อน เชื้อเพื่อน จนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ที่ได้รับมอบหมาย หลีกเลียงการทำงาน การช่วยงานทั้งที่บ้านและส่วนรวม ตลอดจน ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ขาดความมีน้ำใจ ตลอดจนถึงการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ มารดาบิดา ครูอาจารย์ ขาดความรับผิดชอบต่อบ้านเรือน ซึ่งถือได้ว่า บุคคลที่กล่าวมานั้น ขาดความกตัญญูต่อตนเองด้วย

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามายาวนานพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทยได้อาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหลอมจิตใจ กิจกรรมสำคัญต่างๆ ระดับชาติสู่ชุมชน ระดับรากหญ้า มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งกล่าวได้ว่าชีวิตคนไทยมีความผูกพันและอิงอาศัยพระพุทธศาสนามาตลอดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ได้ฝังลึกลงในจิตใจและวิถีชีวิตการดำรงชีพของคนไทยก็ว่าได้ เป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นจิตของคนไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ ย่อมนำตัวเองไปสู่หนทางแห่งความสุข ทั้งความกตัญญูรู้คุณ ต่อบิดามารดา ผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็นพระพรหมของลูก เป็นเทวดา เป็นบูรพาจารย์ เป็นพระอรหันต์ของลูก ตลอดจนมีความกตัญญูต่อสัตว์และ

สิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างสมดุล “ความกตัญญู^๑ หมายถึง ความ
ตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อ ตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม”

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒

“กตเวที^๒ คือการตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน” ความกตัญญู เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง “ความกตัญญู เป็นมงคลอันสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ บิดามารดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญู กตเวที รู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มีบิดามารดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทนผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”^๓ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณคน ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตากรุณา การกระทำเช่นนี้ย่อมนำความสุขความเจริญและสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญู ย่อมไม่น่าคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติทั้งหลายทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ตลอดจนจนถึงความเชื่อและการปฏิบัติตน ตามหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนนั้น เป็นแนวทางในการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา และครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่มีมนุษย์จะต้องเจอตั้งแต่ เกิด เติบโต จนกระทั่งตาย^๔ “การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิด สติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม”^๕ จะมาจากการอบรมของครอบครัว บุคคลสำคัญที่จะทำให้กำเนิดชีวิต หรือกำหนดชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนนั้น ก็คือ บิดามารดา ครอบครัวไทยในอดีตจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หรือเรียกว่าครอบครัวขยาย ในครอบครัวจะประกอบด้วยสมาชิก

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗.

^๓ คุรุรายละเอียดใน อ.ง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๒/๖๖-๖๗.

^๔ สุภัตรา สุภาพ, **สังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖.

^๕ ศรีธรรม ธนะภูมิ, **พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕.

ระดับต่างๆ ตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา บิดามารดาและลูกหลาน ครอบครัวลักษณะนี้ จะอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ในขณะเดียวกันเด็ก จะได้เรียนรู้ วัฒนธรรม ของครอบครัวการประพฤติปฏิบัติตนต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมนิสัย ลักษณะอย่างนี้เป็นสิ่งที่เด็กจะได้รับแต่เยาว์วัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ปัญหาการประพฤติปฏิบัติตนหรือมารยาทต่างๆ ของเยาวชนที่เกิดขึ้น จึงได้รับการแก้ไขจากมารดาบิดาและครอบครัว

พระพุทธศาสนาส่งเสริมความกตัญญูทวดเวทิต สอนให้มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่ของตนเอง เริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหน้าที่ในครอบครัว ต่อสมาชิกในครอบครัว เช่น หน้าที่ของบิดามารดา หน้าที่ของบุตรธิดา หน้าที่ของนักเรียน เมื่อมนุษย์ทุกคนปฏิบัติตามหลักความกตัญญูแล้ว จะก่อให้เกิดความเจริญด้านจิตใจ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมนั้นๆ มีความสุขและร่มเย็นตลอดไป เป็นเหตุให้เกิดความรักเคารพ ความเมตตา ความศรัทธาต่อกัน มีความกตัญญูต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ ทำให้ไม่เกิดช่องว่างระหว่างลูกกับพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ดี ซึ่งส่งผลให้เห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้อง ตอบแทนพระคุณ คุณของบิดามารดา ความกตัญญูทวดเวทิต “ใครมีความดีแก่เรา แม้เพียงเล็กน้อย เรามองเห็น เราต้องหาโอกาส ที่จะทำให้ชัดเจนขึ้นว่า คนนี้ เขามีความดี ความกตัญญู เราต้องพยายามทำให้ความดีชัดขึ้น นี่คือกตัญญูทวดเวทิตา โดยมากเราพูดถึงในลักษณะ พ่อแม่กับลูก ครูกับศิษย์ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์นั้น เป็นสิ่งที่เราจำเป็นต้องมีอย่างชัดเจน แน่นนอนถ้าขาดความกตัญญูทวดเวทิตาธรรมต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ไปเสียแล้ว ข้ออื่นก็พากันเลวหมด”^๖ ความกตัญญูแทรกอยู่ในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย จนเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย จวบจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ซึ่งถ้าหากว่านักเรียนได้รู้ถึงคุณค่าของความรัก ความอบอุ่น ที่บิดามารดา มีต่อตนนั้นทำให้รู้ถึงคุณค่า ของความกตัญญูทวดเวทิต คนดีให้ดูที่ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ใครมีความดีแก่เราแม้เพียงเล็กน้อย เราต้องหาโอกาสตอบแทนพระคุณ บุญคุณจะต้องทดแทน ตอบแทนคุณบิดามารดา ผู้ให้เลือดเนื้อชีวิตและจิตวิญญาณ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเวทิตซึ่งเป็นคุณธรรมของคนดีเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนตนมาดี สามารถยกจิตใจให้สูงส่ง ซึ่งมีใจจะเกิดขึ้นกับทุกคนได้ ผู้ที่ประพฤติตนถูกต้อง

^๖ สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), สมุดบันทึกความเป็นครูดี, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

ชีวิตมีแต่ความเจริญ และยังความสุขมาให้ผู้ที่มีความกตัญญู ควรแก่การยกย่องสรรเสริญเป็นผู้ที่มีจิตใจสูงส่ง ประกอบด้วยคุณธรรมอันดี และเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นได้นั้น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการยกย่อง ว่าเป็นผู้ที่ประพาศแต่สิ่งที่เป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต ดังนั้น การศึกษาหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทุกเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการปฏิบัติตัวของบุตรและธิดาเกี่ยวกับหน้าที่การมีจิตสำนึกและความกตัญญูทุกเวทีที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนและกระตุ้นให้บุตรธิดาได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ทุกคนทุกวัยในสถาบันครอบครัวและประเทศชาติสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทุกเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทุกเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทุกเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูทุกเวที ที่ปฏิบัติต่อบิดามารดา อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทุกเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๓.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา หรือไม่ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๔ ด้าน ได้แก่

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดา ๒ ด้าน คือ

๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทิต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ทำการศึกษาในการทำการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓ ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น ๓๐๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จากประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๔.๑ ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่

- ก) เพศ
- ข) อายุ
- ค) ระดับการศึกษาของนักเรียน
- ง) ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน
- จ) สถานภาพของผู้ปกครอง
- ฉ) อาชีพของผู้ปกครอง
- ช) ศาสนาที่นักเรียนนับถือ

๑.๔.๔.๒ ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมด้านความกตัญญูคุณทเวทีของนักเรียน

- ก) ความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทิตาในพระพุทธศาสนา
- ข) การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูกตเวทิตาต่อบิดามารดา ตามหลัก
 - ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
 - ช่วยทำกิจของท่าน
 - ดำรงวงศ์ตระกูล
 - ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก
 - การทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาแตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกัน

๑.๕.๔ นักเรียนที่มีลักษณะความเป็นอยู่ต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกัน

๑.๕.๕ นักเรียนที่มีสถานะผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกัน

๑.๕.๖ นักเรียนที่มีอาชีพผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกัน

๑.๕.๗ นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ เพศ หมายถึง นักเรียนที่เป็นเพศชายเพศหญิง

๑.๖.๒ อายุ หมายถึง อายุของนักเรียนที่อยู่ในช่วง ๑๔-๑๘ ปีขึ้นไป

๑.๖.๓ ระดับการศึกษา หมายถึง นักเรียนที่เรียนอยู่ในช่วงชั้นมัธยมศึกษา ม.๔ ม.๕ ม.๖

๑.๖.๔ การอยู่อาศัยในครอบครัวปัจจุบัน หมายถึง ความเป็นอยู่ของนักเรียน ได้อยู่ร่วมกันกับบิดามารดา

๑.๖.๕ สถานภาพของผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

๑.๖.๖ อาชีพของผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ, รัฐวิสาหกิจ, พนักงานบริษัท, ค้าขาย, เกษตรกรรม, รับจ้างและอาชีพอื่นๆ

๑.๖.๗ ศาสนาที่นับถือ หมายถึง การนับถือศาสนาของนักเรียน ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม

๑.๖.๘ พฤติกรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยใจเคารพ รู้จักคุณค่า

แห่งการกระทำดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตอบแทนผู้มีพระคุณ ประพฤติปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยจิตที่ประกอบด้วยอุปการะ สงเคราะห์อนุเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุน เป็นต้น

๑.๖.๙ กตัญญูกตเวที หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำแก่ตนแล้วตอบแทน แบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้ กตัญญู คือ บุคคลผู้รู้คุณ กตเวที คือ บุคคลผู้ตอบแทนหรือสนองคุณผู้มีพระคุณในที่นี้ได้ กล่าวถึงนักเรียนที่ต้องตอบแทนบุญคุณ บิดามารดาผู้มีพระคุณ

๑.๖.๑๐ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อว่า ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี แสดงได้กับเฉพาะมนุษย์เท่านั้น เป็นสามัญสำนึกต้องแสดงออกด้วยใจเคารพ เชื่อว่าการเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติ มีความเคารพและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

๑.๖.๑๑ ท่านเลี้ยงเรา เราจักเลี้ยงท่านตอบ หมายถึง การดูแลอุปฐากท่าน ในเรื่องของปัจจัย ๔ มี อาหาร จัดหาให้ท่านรับประทานตามความเหมาะสม เสื้อผ้า จัดหาให้และดูแลซักทำความสะอาด ที่อยู่อาศัย จัดให้สะอาดเรียบร้อยและน่าอยู่ และในยามเจ็บป่วยต้องดูแลเอาใจใส่พาไปพบแพทย์เพื่อทำการรักษา

๑.๖.๑๒ ช่วยทำกิจการงานของท่าน หมายถึง บุตรและธิดาจะต้องช่วยทำกิจธุระของบิดามารดาตามกำลังความสามารถและสติปัญญาของตน ไม่ว่าจะเป็น ธุระภายในบ้าน หรือ นอกบ้านก็ตาม

๑.๖.๑๓ ดำรงวงศ์ตระกูล หมายถึง บุตรและธิดาพึงรักษาวงศ์ตระกูลไว้ด้วยความประพฤติตามแนวทางที่ดีงาม เช่น รักษาทรัพย์อันเป็นวัตถุสมบัติ ได้แก่ ทรัพย์มรดกที่สืบทอดมาถึงตน และรักษาทรัพย์อันเป็นธรรมสมบัติ ได้แก่ คุณงามความดี เกียรติ ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลที่บิดามารดาประพฤติตนปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมา

๑.๖.๑๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก หมายถึง การเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม และมีความซื่อสัตย์มีธรรมาภิบาลในการแสวงหาทรัพย์อย่างสุจริต

๑.๖.๑๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว หมายถึง เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้วหน้าที่ของบุตรและธิดาที่จะต้องทำก็คือ ทำบุญบำเพ็ญกุศลศพตามขนบธรรมเนียมประเพณีให้สมกับที่ท่าน

เป็นบิดามารดาของเรา และหมั่นขยันทำบุญอุทิศให้ท่านอยู่บ่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นในวาระโอกาสใดๆ ก็ตาม

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๒ ได้ทราบผลเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียน

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนและกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบของตนต่อผู้มีพระคุณ

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในการวางรากฐานชีวิตของนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

๒.๑.๑ ความหมายของพฤติกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรม ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า^๗

พฤติกรรม (Behavior)^๘ เป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆ การกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การกระทำทางกาย เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” การกระทำทางวาจา ได้แก่ การพูด สนทนา การทักทายและการสั่งสอน เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม” ส่วนการกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้น ยากต่อความเข้าใจ ต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ความเมตตาหรือความรัก เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม” พฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง ๓ ลักษณะ มิได้อยู่แยกจากกัน แต่ทำงานผสมผสานเป็นจริตหรือจริยาตาม

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑.

^๘ เรียม ศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ลักษณะความประพฤติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพจิต หรือลักษณะอุปนิสัย ๖ ประเภท คือ รากจิต
โทสจิต โมหจิต สัทธาจิต พุทธิจิต วิตกจิตในทางจิตวิทยาตะวันตกทุกๆ ไปเรียกลักษณะต่างๆ ไป

ของบุคคลว่าบุคลิกภาพ (Personality) ซึ่งรวมหมายถึงคุณสมบัติภายในและพฤติกรรมเฉพาะบุคคลโดยรวม^๙

เพียเจต์ (Piaget) ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง ลักษณะ ประสพการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ์^{๑๐}

อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกผู้ยิ่งใหญ่เคยกล่าวไว้ก่อนคริสต์ศักราชว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมเพราะมนุษย์ชอบรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นพวก มีการรวมกลุ่มปะทะสังสรรค์ปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) การกระทำหรือกิริยาอาการที่มนุษย์แสดงออกในแต่ละวัน จึงมีรูปแบบต่างๆ และแตกต่างกันออกไป เป็นธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไปที่จะแสดงกิริยาอาการหรือการกระทำต่างๆ ออกมาทั้งในรูปแบบพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ที่สามารถสังเกตได้ และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) อันได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การคิด การจำและอารมณ์ต่างๆ เป็นต้น^{๑๑}

โคลเบอร์ก (Kohlberg) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกที่มีพื้นฐานมาจากความยุติธรรม คือการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันโดยมิได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกันอยู่โดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากล ซึ่งคนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกๆสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรม จึงเป็นการเคารพในสิทธิข้อเรียกร้องของผู้อื่นอย่าง

^๙ Gordon Allport , **The Person in Psychology**, (Boston : Beacon Press, 1968), p. 568.

^{๑๐} Piaget, **The Moral Judgment of Child**, (London: Routledge & Kegan Raul, 1960), p.

^{๑๑} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , มนุษย์กับสังคม , พิมพ์ครั้งที่ ๓ , (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๕๑๔.

เสมอภาค และโคลเบอร์ก เชื่อว่า “ในการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้เหตุผลเชิงพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น”^๑

๒

ซานเดน (Zanden) กล่าวถึง ความหมายของพฤติกรรมว่า มุมมองและคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยวิธีใช้แนวทางของศาสนาและสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล^๒

๓

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต กล่าวถึง พฤติกรรมว่า การกระทำของบุคคล ซึ่งเป็นการแสดงออกในการตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใด สภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยิน นับได้อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัยหรือเป็นปรนัย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้น เกิดได้ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย เช่น การร้องไห้ การคิดการกิน การอ่านหนังสือ การเต้นของหัวใจ การกระตุกของกล้ามเนื้อ เป็นต้น^๓

๔

พรรณราย ทรัพย์ะประภา ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) คือการกระทำใดๆ ก็ตามซึ่งสามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น หรือโดยการใช้เครื่องมือ พฤติกรรมมิได้หมายความว่าเฉพาะแต่เพียงการแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเท่านั้น ยังรวมไปถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกรู้สึกของบุคคลอีกด้วย^๔

๕

ประสาน – ทิพวรรณ หอมพูล ได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม^๕ ไว้ดังนี้ ๖

๑. หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้จากการกระทำกิจกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งทางดีและทางไม่ดี เช่น การหัวเราะ การร้องไห้ เสียใจ การออก

^๑ Kohlberg,^๒L. “Stages and Sequence: The Cognitive Developmental Approach to Socialization”, **Handbook of Socialization Theory and Research**, (Chicago: Rand McNaiiy and Company, 1969), p. 391

^๒ James W.^๓Vander Zanden, **Sociology the Core**, 3rd ed., (New York: McGraw-Hill Inc., 1986), p. 323.

^๓ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, **การปรับพฤติกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^๔ พรรณราย ทรัพย์ะประภา , **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า๒.

^๕ ประสาน – ทิพวรรณ หอมพูล , **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : พิศิษฐ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๓-๗๔.

กำลังกาย เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นผลจากกระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่ การตั้งใจ การเรียนรู้ การจำ การลืม และความรู้สึกนึกคิด เป็นต้น

๒. หมายถึง กระบวนการต่างๆ ของบุคคลที่ปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมของบุคคลเหล่านั้น ออกมาในรูปของการกระทำ หรือการแสดงออกของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ ภายใต้กลไกของความรู้สึกนึกคิดของตนเอง มนุษย์ทุกคนจะมีกระบวนการของพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทุกคนจะมีความต้องการและมีสาเหตุจูงใจเป็นของตนเองอยู่ตลอดเวลา และสามารถตัดสินใจที่จะกระทำการต่างๆ ด้วยความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง สิ่งปรากฏออกมานั้นเป็น พฤติกรรมของมนุษย์

กันยา สุวรรณแสง ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม คือ กิริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน ทวารทั้ง ๕ คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส^๑ เป็นต้น ^๗

สงวน สิทธิเลิศอรุณ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือกิริยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับ การตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นเป็นสำคัญ^๘

สร้อยตระกูล (ดิทยานนท์) อรรถมานะ ได้อธิบายความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกของบุคคล (Action) ทั้งนี้รวมถึงการงดเว้นการกระทำด้วย (Inaction) นอกจากนั้นการตัดสินใจที่รู้สึกได้ของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ตลอดจนการกระทำที่ซ่อนเร้นแต่พร้อมที่จะแสดงออก อาทิ การมีความคิดริเริ่ม ก็นับเป็น การกระทำเช่นกัน ดังนั้น คำว่า “พฤติกรรม” จึงรวมถึงสิ่งที่บุคคล ปฏิบัติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผย และยังรวมถึงพฤติกรรมที่ยังไม่แสดงออกหรือพฤติกรรมซ่อนเร้น ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการภายในอื่นๆ

^๑ กันยา สุวรรณแสง, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา , ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^๘ สงวน สิทธิเลิศอรุณและคณะ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑.

ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ทักษะคติ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังรวมถึงการงดเว้นการกระทำ หรือการไม่แสดงออกทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจอีกด้วย^๑

ผู้วิจัยสรุปความได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออก การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ที่แสดงออกถึงอากัปกริยาอาการต่างๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏออกมา ทางกาย วาจา และใจ ที่ถูกต้องดีงาม อันบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกลิ่นเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นเป็นสำคัญ

^๑ สร้อยตระกูล (ดิทยานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓ - ๑๔.

๒.๑.๒ ความสำคัญของพฤติกรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของพฤติกรรมไว้ ดังนี้

ชัยพร วิชชาวุธ อ้างถึง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ที่ชี้ให้เห็นว่า พัฒนาการทางพฤติกรรมของบุคคลจะเป็นไปตามลำดับขั้น จะกระโดดข้ามขั้นไม่ได้ พฤติกรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการคิดไตร่ตรอง มีการใช้ข้อมูลในการจัดระเบียบ และพัฒนาการความคิดของตนเองใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม จนเกิดพฤติกรรมใหม่ขึ้นทดแทนที่พฤติกรรมเก่า และพฤติกรรมใหม่จัดอยู่ในขั้นสูงกว่า^๑

เพียเจท์ ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็ก และได้อธิบายว่า พฤติกรรมจะแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิด และในการเล่นเกมส์ต่างๆ ของเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อน แอบแฝงอยู่ในเกมส์ โดยให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของการเล่นเกมส์ของเด็ก^๒

ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉินึก ได้กล่าวถึง ทฤษฎีพัฒนาการทางพฤติกรรมของเพียเจท์ไว้ว่า “พัฒนาการของมนุษย์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาด ในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์”^๓

สุดใจ บุญอารีย์ กล่าวไว้ดังนี้ ปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลหรือมีพฤติกรรม ดังนี้ ๑. ระดับอายุ ระดับอายุกับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลนี้มีความเกี่ยวข้องกันอยู่บ้าง ผู้มีอายุแตกต่างกันมีผลทำให้พัฒนาการแตกต่างกัน แต่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่นตายตัว ทั้งนี้เพราะแต่ละคนจะมีพัฒนาการในอัตราส่วนที่ต่างกัน ๒. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญา กับความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ๓. ความแตกต่างระหว่างเพศ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ให้ทัศนะว่าความแตกต่างระหว่างเพศ ก็ถือว่าเป็น

^๑ ชัยพร วิชชาวุธ, แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการ พิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๒-๔๓,

^๒ Piaget, The Moral Judgment of Child, (New York : Collier Book, 1962), p. 14 .

^๓ ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉินึก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๓๙ - ๔๐.

ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีผลต่างพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลของคน ซึ่งพรอยด์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เพศชายมีพัฒนาการสูงกว่าเพศหญิง และหากมีการทำผิดเกิดขึ้น เพศหญิงมักจะเกิดความสำนึกผิด แต่เพศชายมักจะเกิดความกลัว^๒ ๓

จากทฤษฎีผู้วิจัยสรุปความสำคัญของพฤติกรรมได้ดังนี้ มนุษย์เป็นคนหนักแน่นมั่นคง มีความขยัน อดทน ต่อสู้เพื่อเอาชนะความทุกข์ความเดือดร้อนได้ด้วยปัญญา โดยใช้เหตุผลของตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้

๒.๑.๓ ระดับพฤติกรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงระดับพฤติกรรม ไว้ดังนี้

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ กล่าวว่า การพัฒนาพฤติกรรม จะต้องพัฒนาไปตามระดับขั้นตอน เพราะระดับการศึกษาของเด็กจะมีอิทธิพลต่อระดับพฤติกรรม ซึ่งมีพัฒนาการไปตามระดับสติปัญญา^๒ ๔

ดวงเดือน พันธุมนาวิน อ้างถึง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับระดับอายุ โดยอาศัยแนวคิดของเพียเจต์ ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๖ ชั้น เรียงเหตุผลตามระดับอายุของผู้ใช้เหตุผล ซึ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้ง ๖ ถูกจัด เป็น ๓ ระดับ ดังนี้ พฤติกรรมระดับก่อนเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่ตนพอใจโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น พฤติกรรมระดับตามเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการกระทำตามเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายหรือหลักศาสนา แต่ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอก พฤติกรรมระดับเหนือเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจข้อ

^๒ สุดใจ บุญอารีย์, การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม : ทฤษฎีและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑), หน้า ๗๒ – ๗๓.

^๒ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗ – ๑๓.

ขัดแย้งต่างๆ ด้วยการคิดตรึกตรองด้วยตนเองเสียก่อน จึงตัดสินใจ แล้วแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่า^๒

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ได้รับอิทธิพลจากสังคม บุคคลที่เกิดมาในสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบ ประเพณี ในสังคมของตน เพื่อให้เกิดความสุขและเป็นที่ยอมรับในสังคม

๒.๒ ความกตัญญูกตเวทีตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของความกตัญญูกตเวที

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมาย ได้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๒ ได้ให้ความหมายของความกตัญญูไว้ว่า รู้อุปการะคุณที่ท่านทำให้, (ผู้) รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับกตเวที และได้ให้ความหมายของคำว่า กตเวทีว่า (ผู้) สอนคุณท่าน,เป็นคำคู่กันกับกตัญญู

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า การระลึกถึงและยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่น ที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้นๆ เรียกว่า กตเวทีตา (กตเวที) คนที่รู้บุญคุณ เรียกว่าคนกตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียกว่าคนกตเวที^๓

คำว่า “กตัญญูกตเวที” ประกอบด้วยคำสองคำคือ “กตัญญู” และ “กตเวที”

กตัญญู หมายถึง การรู้แลคุณที่ผู้อื่นทำแล้วแก่ตน ได้แก่ ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง และมีสติปัญญาบริบูรณ์ จนสามารถรู้ และตระหนักในอุปการะคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตนคือเมื่อได้รับความ

^๒ ดวงเดือน พันธุนาวิน, **จริยธรรมของเยาวชนไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๒๐.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

^๒ พุทธทาสภิกขุ, **กตัญญูกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

ช่วยเหลือจากผู้ใด หรือจากสิ่งใด ไม่จะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม ก็จะจดจำและตระหนักในพระคุณ
นั้น

กตเวที หมายถึง การรู้จักประกาศ และตอบแทนพระคุณของผู้ที่มีอุปการคุณแก่ตนซึ่ง
แสดงได้โดยการเคารพ การเอื้อเฟื้อ การสรรเสริญ และการแสดงน้ำใจอันดีงามต่อผู้มีพระคุณ ทั้งนี้
มิใช่การใช้หนี้บุญคุณด้วยการตีราคา^๒ ๘

เมื่อรวมคำว่า กตัญญูและกตเวทีเข้าด้วยกัน เป็นคำว่า กตัญญูกตเวที จึงหมายถึง การ
รู้คุณของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่กระทำประโยชน์แล้วแก่ตน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น พระสัมมาสัม
พุทธเจ้า บิถัมมารดา สัตว์เลี้ยง และอุปกรณ์เครื่องใช้ในการหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น แล้วจะจดจำและ
ตระหนักในพระคุณนั้น และหมั่นหาโอกาสประกาศ และตอบแทนพระคุณของผู้นั้น หรือสิ่งนั้นเสมอๆ
โดยมิได้คิดว่าเป็นการใช้หนี้บุญคุณโดยตีราคา เหมือนอย่างการซื้อขายสิ่งของแต่อย่างใด

พระเทพวิสุทธิเมธี กล่าวถึงคำว่ากตัญญูกตเวที เป็นคำที่มาด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงความ
กตัญญู ก็ต้องกล่าวถึงกตเวทีไปโดยปริยาย เพราะในทางปฏิบัติคุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจาก
กันได้ เมื่อกล่าวโดยสรุป ความกตัญญูก็คือ ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์ สิ่งของ
และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม กตเวที คือ พยายามกระทำตอบด้วย
การทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปการะ ยกย่อง บำรุง รักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดีงาม เพื่อความสงบ
สุขของสังคม และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^๒ ๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของคำว่ากตัญญูกตเวที ไว้ในหนังสือ
พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หมายถึง ความเป็นคนกตัญญูกตเวที และได้ให้ความหมาย

^๒ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ท่อน้ำทิพย์), มงคลในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, ๒๕๓๘),
หน้า ๒๐.

^๒ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี,
(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๖ - ๗

ของคำว่า กตัญญูกตเวทิตะ หมายถึง ผู้รู้อุปการคุณที่ท่านทำแล้วและตอบแทนแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ กตัญญูรู้คุณท่าน กตเวทิตะ คือ ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน^๓ °

ผู้วิจัยสรุปความได้ว่า กตัญญูกตเวทิตะ หมายถึง การรู้คุณของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่กระทำประโยชน์แล้วแก่ตน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แล้วจดจำและตระหนักในพระคุณนั้น หาโอกาสประกาศและตอบแทนพระคุณ โดยไม่ได้คิดว่าเป็นการใช้หนี้บุญคุณโดยตีราคาเหมือนอย่างการซื้อขายสิ่งของ กตัญญูกตเวทิตะ แบ่งเป็น ๒ ส่วนดังนี้ กตัญญู คือ บุคคลผู้รู้คุณท่าน กตเวทิตะ คือ บุคคลผู้ตอบแทนหรือสนองคุณผู้มีพระคุณ ในที่นี้ได้กล่าวถึงนักเรียนที่ต้องตอบแทนบุญคุณบิดามารดา ดังนั้นกตัญญูกตเวทิตะจึงเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ต้องมี แล้วจะจดจำและตระหนักในพระคุณนั้น และหมั่นหาโอกาสประกาศ และตอบแทนพระคุณของผู้อื่น หรือสิ่งนั้นอยู่เสมอ โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

๒.๓ ประเภทของบุตรและธิดา

มนุษย์ที่จะเกิดมาได้นั้นย่อมกำเนิดโดยมีบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูอุปถัมภ์ เมื่อบิดามารดาทำนุบำรุงเลี้ยงดูบุตรจนเติบโตใหญ่ พร้อมกันให้การอบรมให้การศึกษาจนบุตรนั้นเจริญด้วยวัยวุฒิและคุณวุฒิต่างๆ แล้ว นับว่าท่านได้ทำหน้าที่ของท่านอย่างดีแล้ว ฉะนั้น บุตรธิดาพึงกระทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อตอบแทนบุญคุณบิดามารดา

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

พระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของบุตรออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑. บุตรเกิดจากตน
๒. บุตรเกิดในเขต
๓. บุตรที่เขาให้
๔. บุตรที่อยู่ในสำนัก^๓

บุตรประเภทต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้วสามารถแบ่งออกมาเป็นระดับต่างๆ ตามลักษณะพิเศษ ได้อีก ๓ ระดับ คือ

๑. อภิชาตบุตร (บุตรที่มีคุณสมบัติสูงกว่าบิดามารดา)
๒. อนุชาตบุตร (บุตรที่มีคุณสมบัติเสมอกับบิดามารดา)
๓. อวชาตบุตร (บุตรที่มีคุณสมบัติต่ำกว่าบิดามารดา)^๓

อภิชาตบุตร เป็นบุตรที่มีจริยธรรมสูงกว่าบิดามารดา เมื่อเกิดมาแล้วได้รับการฝึกฝนอบรมดีแล้ว มีคุณงามความดีมากกว่าบิดามารดา ช่วยให่วงศ์สกุลมีความเจริญรุ่งเรืองตามไปด้วย เป็นคนมีศักยภาพสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณ ดำรงวงศ์สกุลให้เจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าบิดามารดา เช่น มาบริหารงานแทนบิดามารดาเมื่อยามท่านแก่ชรา เป็นต้น เมื่อมองถึงสภาพจิตใจภายใน บุตรที่มีจริยธรรมยิ่งกว่าบิดามารดา ได้แก่ บิดามารดาที่ไม่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นคนไม่รู้จักรู้การให้ทาน ไม่รักษาศีล และไม่เคยเจริญภาวนาจิต ไม่ดำรงอยู่ในข้อวัตรปฏิบัติ เป็นต้น บุตรที่ไม่ประพฤติดีเหมือนอย่างที่ได้กล่าวมาในข้างต้นเหมือนอย่างบิดามารดา ถือได้ว่าเป็นบุตรที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง รู้จักให้ทาน รักษาศีล และเจริญจิตภาวนา ไม่ประพฤดิเบียดเบียนผู้อื่น หรือประสงค์ต่อทรัพย์ของคนที่มีเจ้าของ เป็นต้น ดังพุทธดำรัสตรัสว่า

บิดามารดาของบุตรในโลกนี้ไม่เข้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ไม่เข้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ ไม่เข้าถึงพระสงฆ์สรณะ ไม่งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ไม่งดเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่งดเว้นจากการประพฤติดิฉินกาม ไม่งดเว้นจากการพูดเท็จ และไม่งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ส่วนบุตรของบิดามารดาเหล่านั้น ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลัก

^๓ จุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๒๗/๔๒๑.

^๓ จุ.จ. (ไทย) ๒๕/๗๔/๔๓๑.

ทรัพย์ งดเว้นจากการประพาศิติดิในกาม งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุรา และเมรัยเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มั่งคั่ง มีกัลยาณธรรม อภิปาตบุตรเป็นอย่างนี้^๓

ขอยกตัวอย่าง (พระสารีบุตร) ผู้กตัญญูต่อราธพราหมณ์เพียงเพราะข้าวทัพพีเดียว

ครั้งพุทธกาล ณ ในกรุงสาวัตถีมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ **ราธะ** ตอนเป็นหนุ่มเขาก็มีภรรยาและมีบุตร ถึงวัยแก่ชรา ภรรยาและบุตรไม่ค่อยสนใยดี เขาคิดว่า ลูกเมียคงไม่ต้องการเราแล้ว จึงไปขอให้ภิกษุทั้งหลายนั้นบวชให้ แต่ก็ไม่มีภิกษุรูปใดบวชให้เลย เขาต้องอาศัยเศษข้าวจากพวกภิกษุแล้วช่วยภิกษุทำงานในพระวิหารเชตวัน ทุกๆ เช้าเขาจะตายห้ำ กวาดบริเวณ ถวายน้ำล้างหน้า ตั้งน้ำใช้ น้ำฉัน เป็นต้น พวกภิกษุก็สงเคราะห์เขาด้วยอาหารที่เหลือ เป็นแบบนี้เรื่อยมานานวัน

จนวันหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาสัตว์โลกแล้วทรงเห็นอุปนิสัยว่า ถ้าราธพราหมณ์บวชเป็นภิกษุแล้วจะบรรลुเป็นพระอรหันต์ เวลาเย็น พระองค์จึงเสด็จไปพบเขาขณะปรนนิบัติภิกษุทั้งหลายอยู่ จึงได้ตรัสถามว่า “พราหมณ์ ท่านทำอะไรอยู่?” ราธพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าพระองค์ทำวัตรปฏิบัติให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ พระพุทธเจ้าข้า” ตรัสถามว่า “พวกภิกษุสงเคราะห์อะไรแก่ท่านบ้าง?” ทูลเกล้า “พวกท่านให้อาหาร แต่ข้าพระองค์อยากบวช พวกท่านไม่ยอมบวชให้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระศาสดาทรงให้ภิกษุเรียกประชุมสงฆ์

เมื่อพระภิกษุในพระวิหารมาประชุมพร้อมเพรียงกันแล้ว ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย มีใครระลึกนึกถึงคุณของราธพราหมณ์คนนี้ได้บ้าง?”

พระสารีบุตรเถระกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าระลึกได้ว่า ครั้งหนึ่งข้าพระองค์เที่ยวบิณฑบาตอยู่ในกรุงราชคฤห์ (ท่านราธะเป็นชาวสาวัตถีไปอยู่ในกรุงราชคฤห์ ต่างแคว้นกัน อันแสดงพระสารีบุตรว่าจำคนที่เคยใส่บาตรกับท่านได้เป็นอย่างดี) พราหมณ์คนนี้เคยบอกให้คน

^๓ พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๗๕-๔๓๑-๔๓๒.

ถวายข้าวทัพพีหนึ่ง ซึ่งข้าวนั้นก็เป็นข้าวที่เขานำมาให้ท่านราชาบริโภคน ข้าพองค์ระลึกนึกถึงคุณของเขาได้”^๓ ๔

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สารีบุตร การที่ท่านจะช่วยพราหมณ์ผู้มีอุปการะเช่นนี้ให้ออกจากทุกข์นั้นไม่ควรหรือ?” พระเถระกราบทูลว่า “ดี พระพุทธเจ้าข้า” แล้วก็บวชให้ราชนพราหมณ์

(พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ให้)

พระราชได้บวชตอนวัยแก่ชรา บวชแล้วป็นภิกษุใหม่ซึ่งหาปัจจัย ๔ ได้ยาก พระสารีบุตรจึงเป็นห่วง ไม่ทอดทิ้ง หาดอาหารบิณฑบาตมาให้บ้าง แบ่งให้บ้าง สละปัจจัย ๔ ให้บ้าง และพราหมณ์ธรรมอยู่เนืองๆ พระราชได้รับความสะดวกสบาย เจริญสมณธรรมเพียง ๒ - ๓ วันก็ได้บรรลุประอรหันต์ เป็นพระอรหันต์อีกรูปหนึ่งแล้ว

ต่อมาพระสารีบุตรพาพระราชเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า “ สารีบุตร ศิษย์ของท่านเป็นผู้ว่าง่ายไหม?” “พระเถระกราบทูลว่า ท่านเป็นผู้ว่าง่ายเหลือเกิน ข้าพระองค์กล่าวสอนอย่างมากมาย ท่านก็อดทนรับฟัง ไม่เคยโกรธเลย พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า “สารีบุตร ท่านได้ศิษย์เช่นนี้ ท่านจะรับได้สักเท่าไร?” พระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าพระองค์สามารถรับได้อีกจำนวนมากทีเดียว พระพุทธเจ้าข้า”

คติสำคัญของเรื่องนี้ก็คือ

การอุปการะแม้เพียงเล็กน้อยที่ทำกับผู้อื่น

ถูกจดจำชัดเจน ดุจทำรอยไว้บนแผ่นดิน

อนุชาตบุตร เป็นบุตรที่มีจริยธรรมเสมอกับบิดามารดา เมื่อเกิดมาแล้ว ได้รับการฝึกฝนอบรม มีคุณความดีที่ยังพอให้บิดามารดาปลื้มใจได้ วงศ์สกุลอาศัยบุตรเช่นนี้แล้วดำรงอยู่ได้ ไม่ทำให้ตกต่ำ แต่ไม่เสริมให้ดีขึ้นได้ เพียงรักษาสภาพต่างๆ ให้คงเดิม เช่น มีทรัพย์อยู่แสนหนึ่งก็บริหารทรัพย์หมุนเวียนอยู่แค่นั้น ไม่เพิ่มไม่ลดลงไม่ยิ่งกว่านั้น ด้านภายในจิตใจ ไม่เจริญก้าวหน้าไปกว่าที่ผ่านมามีบิดามารดาเป็นคนเช่นไร มีอุปนิสัยการกระพริต การกระทำ มีคุณธรรมอยู่ในระดับใด บุตรก็เป็นคนมีการประพริต การกระทำ และมีคุณธรรมอยู่ในระดับเดียวกันกับบิดามารดา ดังมีพุทธดำรัสตรัส ว่า

^๓ ดู ธ.อ.๒/๒๓๘-๒๔๒, อ. ๑.๑/๑/๔๑๔-๗

บิถัมมารดาของบุตรในโลกนี้เข้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ เข้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ เข้าถึงพระสงฆ์สรณะ จตเวณจากการฆ่าสัตว์ จตเวณจากการลักทรัพย์ จตเวณจากการประพฤติดิในกาม จตเวณจากการพูดเท็จ และจตเวณจากการดื่มน้ำเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มึศีล มีกัลยาณธรรม แม้บุตรของบิถัมมารดาเหล่านั้น ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ จตเวณจากการฆ่าสัตว์ จตเวณจากการลักทรัพย์ จตเวณจากการประพฤติดิในกาม จตเวณจากการพูดเท็จ จตเวณจากการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรัยเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นผู้มึศีล มีกัลยาณธรรม อนุชาตบุตรเป็นอย่างนี้^๓ ๕

อวชาตบุตร เป็นบุตรที่มีจริยธรรมน้อยกว่าบิถัมมารดา เมื่อเกิดมาแล้ว แม้จะได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างไร ก็ไม่สามารถพุงตนให้ดีขึ้นเสมอเหมือนบิถัมมารดาได้ เป็นคนที่ไม่ยอมรับความดี มีแต่ความประพฤติที่ต่ำทราม เดินทางสายอบายมุข เป็นหนี้ผู้อื่น บิถัมมารดาต้องขายทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่เพื่อใช้หนี้ หรือแก้ปัญหาที่บุตรก่อขึ้น เป็นบุตรที่สร้างแต่เรื่องทุกข์ยากลำบากใจให้แก่บิถัมมารดา ทำลายคุณธรรมความดีของวงศ์สกุลให้พินาศไป ไม่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ไม่ให้ทาน ไม่รักษาศีล ไม่เจริญภาวนา ประพฤติทุจริตทำผิดกฎหมายบ้านเมือง หลงใหลในอบายมุขต่างๆ มีติดสิ่งเสพติด ชอบเที่ยวกลางคืน เป็นต้น

บิถัมมารดาของโลกนี้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ จตเวณจากการฆ่าสัตว์ จตเวณจากการลักทรัพย์ จตเวณจากการประพฤติดิในกาม จตเวณจากการพูดเท็จ จตเวณจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นผู้มึศีล มีกัลยาณธรรม ส่วนบุตรบิถัมมารดาเหล่านั้น ไม่ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ไม่ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ไม่ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ ไม่จตเวณจากการฆ่าสัตว์ ไม่จตเวณจากการลักทรัพย์ ไม่จตเวณจากการประพฤติดิในกาม ไม่จตเวณจากการพูดเท็จ ไม่จตเวณจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นผู้มึศีล มีธรรมเลวทราม อวชาตบุตรเป็นอย่างนี้^๓ ฉะนั้น บุตรธิดาทุกคนจึงควรทำตนให้เป็นอริชาตบุตร หรืออย่างน้อยก็เป็นอนุชาตบุตร จงพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้ตนตกต่ำลงจนเป็นอวชาตบุตร

^๓ ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๗๔/๔๓๑ - ๔๓๒.

^๓ ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๗๔/๔๓๑-๔๓๒.

๒.๔ คุณสมบัติของบุตรและธิดา

บุตรธิดาแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง ๒ สถานะ คือ สถานะของการเป็นบิดามารดาและสถานะของบุตรธิดา ซึ่งบุตรธิดามีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาตามหลักจริยธรรมหากบุตรธิดาได้ปฏิบัติแล้วก็อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นสัตบุรุษ คือ ผู้กระทำการสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้อง เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม

บิดามารดาเป็นที่ตั้งแห่งวัตรปฏิบัติ เพื่อให้บุตรธิดาเป็นสัตบุรุษ บุตรธิดาที่รู้ความประสงค์ของบิดามารดาและสามารถกระทำตามความประสงค์ของบิดามารดาได้รู้ความเหมาะสมเป็นคนบำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า เป็นสัตบุรุษ

สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิด ประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก คือแก่บิดามารดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนใช้ มิตร อำมาตย์ และสมณพราหมณ์ เปรียบเหมือนมหาเมฆทำข้าวกล้าทั้งปวงให้งอกงาม ชื่อว่ามีเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก^๓

บุคคลที่เป็นสัตบุรุษนั้นต้องมีคุณธรรมแห่งความเป็นสัตบุรุษ ซึ่งเรียกว่า สัปปุริสธรรม มี ๗ ประการ คือ

^๓ อภ.ปญจ.(ไทย) ๒๒/๔๒/๖๗.

๑. เป็นธัมมัญญ	(ผู้รู้จักเหตุ)	
๒. เป็นอรรถัญญ	(ผู้รู้จักผล)	
๓. เป็นอรรถัญญ	(ผู้รู้จักตน)	
๔. เป็นมัตตัญญ	(ผู้รู้จักประมาณ)	
๕. เป็นกาลัญญ	(ผู้รู้จักกาลเวลา)	
๖. เป็นปริสสัญญ	(ผู้รู้จักชุมชน)	
๗. เป็นปุคคลัญญ	(ผู้รู้จักบุคคล) ^๘	๘

นอกจากนี้ยังมีบัณฑิตบัญญัติ คือข้อที่ท่านสัตบุรุษบัญญัติ ไว้สำหรับคนดี มี ๓ ประการ คือ

๑. ทาน (การให้)
๒. ปัพพัชชา (การถือบวช)
๓. มาตาปิตุอุปัฏฐาน (การบำรุงบิดามารดา)^๙

การเลี้ยงดูนั้น ต้องรู้เวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควร เช่น บิดามารดาที่ชราภาพ สุขภาพไม่ดีต้องการอาหารที่อ่อนๆ เคี้ยวง่าย ย่อยง่าย เป็นต้น บุตรที่มีพฤติกรรมอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบิดามารดาของตน บุตรควรเป็นคนที่มีสัมมาคารวะ รู้กาลที่ต้องเคารพ กราบไหว้ บอกกล่าวเมื่อออกจากบ้านว่าจะไปไหน ไปกับใคร เพื่ออะไร สถานที่ที่ไปเสี่ยงต่อภัยใดๆ หรือไม่ และจะกลับมาเมื่อไหร่ก็ต้องแจ้งให้บิดามารดาทราบ เพื่อช่วยลดความทุกข์ใจและห่วงใยของท่าน เมื่อบิดามารดาไม่เห็นบุตรอันเป็นที่รักอยู่บ้าน หากไม่สามารถกลับมาตามที่บอกไว้ได้ ก็ควรให้สื่อสาร เช่น โทรศัพท์มาบอก เป็นต้น มาบอกให้ทราบ และเมื่อกลับเข้าบ้านก็บอกให้ทราบว่ากลับมาแล้ว ท่านจะได้สบายใจ และไม่เป็นห่วงเรา

การสนทนากับบิดามารดาควรเป็นไปด้วยถ้อยคำที่นุ่มนวลสุภาพแฝงด้วยความเคารพรัก ไม่ใช่วาจาที่ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ หรือกล่าวจาจก เถียง ส่อเสียด คำหยาบ กับบิดามารดา จงเป็นผู้ที่ระงับอารมณ์ของตนให้ได้ ไม่แสดงออกนอกากิริยาที่ไม่ดีใส่บิดามารดา อดทนต่อคำวักว้ายตักเตือนของท่านให้ได้

^๘ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

^๙ อัง.ติก.(ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗

พระพุทธเจ้าตรัสลักษณะของสัตบุรุษ โดยยกคำกล่าว ของเทพชั้นดาวดึงส์ ว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงบิดาและมารดา

มีปกติประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด

ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์

ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้วว่า เป็นสัตบุรุษ^๔

๐

การเป็นสัตบุรุษของบุตรธิดานั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจน หากบุตรธิดานั้นมีคุณธรรมสำคัญ อีกประการหนึ่งในตน คุณธรรมนี้ คือ ความกตัญญูกตเวที กตัญญู คือ รู้บุญคุณ ความดีของบิดา มารดา กตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณความดีของบิดามารดา ผู้ที่มีคุณธรรมนี้จะปฏิบัติตนตามหลัก พุทธ จริยธรรมอื่นๆ ได้ดี และเหมาะสมกับสถานะของตน หากไม่มีคุณธรรมแล้ว บุตรธิดานั้นเรียกได้ ว่าเป็นอสัตบุรุษ เพราะสัตบุรุษกับอสัตบุรุษนั้นมีความแตกต่างกัน ที่มีความกตัญญูกตเวที กับไม่มี ความกตัญญูกตเวที เช่น พุทธดำรัส ว่า

ภูมิอสัตบุรุษ เป็นอย่างไรคือ อสัตบุรุษเป็นคนอกตัญญู เป็นคนอกตเวที ความเป็นคน อกตัญญู ความเป็นคนอกตเวที อสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ ความเป็นคนอกตัญญู และความเป็นอกต เวที ทั้งหมดนี้เป็นภูมิอสัตบุรุษ**ภูมิสัตบุรุษ** เป็นอย่างไร

คือ สัตบุรุษเป็นคนกตัญญู เป็นคนกตเวที ความเป็นคนกตัญญู ความเป็นคนกตเวที สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ ความเป็นคนกตัญญู และความเป็นกตเวที ทั้งหมดนี้เป็นภูมิสัตบุรุษ^๕

๑

ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ คนหมู่มาก คือ บิดามารดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนใช้ มิตร อำมาตย์ และสมณพราหมณ์^๖

๒

อสัตบุรุษ เป็นคนอกตัญญู ไม่รู้บุญคุณที่บุคคลอื่นกระทำต่อตน ไม่พยายามที่จะรับรู้การ กระทำที่ติงามของบุคคลที่กระทำกับตน การกระทำเช่นนี้ บุคคลที่มีความรู้สึกแบบเดียวกัน ย่อมมี

^๔ ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๕๘/๓๗๗

^๕ อจ.พุก.(ไทย) ๒๐/๓๓/๗๗.

^๖ อจ.ปญฺจก.(ไทย) ๒๒/๔๒/๖๖-๖๗.

ความเห็นที่สอดคล้องกัน กลายเป็นกลุ่มคนอกตัญญูทเวที ที่ไม่ก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น นอกจากตัวเอง และพวกพ้องของตนเอง

ส่วนสัตว์บุรุษเป็นชนกตัญญูทเวที รัฐบาลคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสในการตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ สัตว์บุรุษ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลายมีบิดามารดา เป็นต้น

บุคคลเป็นอสัตว์บุรุษนั้นจะได้รับผลของการกระทำต่างกัน ดังมีพระพุทธดำรัสไว้ดังนี้

คนพาลผู้ไม่เฉียบแหลม เป็นอสัตว์บุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล

๑. กายกรรมที่มีความเบียดเบียน
๒. วาจากรรมที่มีความเบียดเบียน
๓. มโนกรรมที่มีความเบียดเบียน

ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ให้ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ติเตียนและประสพ สิ่งที่ไม่ใช่นุญเป็นอันมาก

บัณฑิตผู้เฉียบแหลม เป็นสัตว์บุรุษ ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ

๑. กายกรรมที่ไม่มีการเบียดเบียน
๒. วาจากรรมที่ไม่มีการเบียดเบียน
๓. มโนกรรมที่ไม่มีการเบียดเบียน

ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้ติเตียน และประสพบุญเป็นอันมาก^๔

อสัตว์บุรุษ เป็นบุคคลที่เขลาไม่ฉลาดเฉียบแหลมเชื่อคนง่าย ไร้หลักการและเหตุผลที่ดีงาม จึงมักถูกชักชวนไปกระทำการที่ผิดโดยรู้ไม่เท่าทัน กลายเป็นผู้กระพริตผิดในบิดามารดา โดยประการต่างๆ มิไม่เชื่อฟัง ทะเลาะวิวาทกับบุคคลในบ้าน หรือกับบิดามารดา บางครั้งอาจประทุษร้ายบิดามารดาให้ได้รับถึงความเจ็บปวด บางคนอาจกระทำปิตุฆาต หรือมาตุฆาตได้ เมื่อตนถูกความเห็นผิดเข้าครอบงำ เช่น พระเจ้าอชาตศัตรู ผู้กระทำปิตุฆาต ในสมัยพุทธกาล แม้ต่อมาจะมีความเห็นถูกต้อง

^๔ อัง.ติก.(ไทย) ๒๐/๘-๙/๑๔๖-๑๔๗.

มีศรัทธา ได้รับธรรมจากพระพุทธเจ้าก็ไม่สามารถที่จะบรรลุธรรมได้ เพราะผู้กระทำปิตุฆาตมาตุฆาตนั้น ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน บุตรเช่นนี้เป็นคนที่กระทำให้ตนประสบบาปเป็นอย่างมาก

ส่วนสัทบุรุษเป็นผู้ฉลาดเฉียบแหลมประพฤติปฏิบัติถูกต้องในบิฑามารดา มีการเลี้ยงดูเป็นต้นโดยประการต่างๆ เป็นคนมีหลักการ มีเหตุผล และมีสติปัญญา ย่อมกระทำการสิ่งที่ไม่ปราศจากโทษ บุคคลอื่นรู้แล้วสรรเสริญ เช่น สุวรรณสาม ผู้เลี้ยงบิฑามารดาที่ตาบอด แม้จะถูกทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บ แต่สุดท้ายก็ได้รับการช่วยเหลือให้พ้นภัย แม้ในสังคมไทยบุคคลผู้มีความกตัญญูทวดเวทีที่โดเด่นก็มีให้เห็น ผู้ตั้งตนอยู่ในความกตัญญูทวดเวทีนั้น จึงประสบบุญ ความดีไม่น้อยเช่นกัน ความเป็นคนดีหรือไม่ดีนั้น ใช้ความกตัญญูทวดเวทีเป็นเครื่องวัด หรือเครื่องหมายชี้ให้คนรู้ มีพระบาลีว่า นิमितฺ สาธุรูปานํ กตญญูทวดเวทิตา แปลความว่า ความกตัญญูทวดเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี การวัดบุตรธิดาว่าเป็นคนดีหรือไม่ดี จึงวัดกันที่การกระทำหน้าที่ในการตอบแทนคุณบิฑามารดา

๒.๕ หน้าที่ของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิฑามารดา ๕ ประการ

เนืองด้วยบิฑามารดาเป็นผู้มีพระคุณต่อบุตรเป็นอย่างมากเหลือที่จะพรรณนาให้ครบถ้วนได้ เริ่มต้นตั้งแต่ท่านทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตบุตรธิดาขึ้นมา ประคับประคองทะนุถนอมตั้งแต่อยู่ในครรภ์ จนกระทั่งคลอดออกมา บิฑามารดาก็เลี้ยงดูให้การเติบโตมาตามลำดับ ให้การศึกษา หาทรัพย์มรดกให้บุคคลผู้เป็นบุตรเมื่อทราบความเป็นบิฑมารดาว่า ต้องทำสิ่งต่างๆ มากมายต้องต่อสู้กับความทุกข์ยากลำบากนานาประการเพื่อบุตรธิดา ในกากระทำในการบำรุงบิฑามารดานั้น ทั้งในเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ทั้งในเวลาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว การตอบแทนถือเป็นหน้าที่ของบุตร ตามหลักจริยธรรมนั้น พระพุทธเจ้าทรงดำรัสไว้ใน ลิงคาลกสูตร ๕ ประการ คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
๒. ช่วยทำกิจการงานของท่าน
๓. จักดำรงวงศ์ตระกูล
๔. จักประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การเป็นทายาท เพื่อรับทรัพย์มรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน^๔

๔

^๔ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒.

๒.๕.๑ การเลี้ยงดูบิดามารดา

การเลี้ยงดูบิดามารดานั้นเป็นความจำเป็นอย่างยั้งที่ผู้เป็นบุตรธิดาต้องกระทำ เพราะบิดามารดาบำรุงเลี้ยงบุตรธิดาตั้งแต่ออยู่ในครรภ์ กระทั่งคลอดออกมา แล้วบำรุงเลี้ยงดูด้วยน้ำนมจากอกด้วยข้าวปลา และอาหารนานาชนิดจนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันบิดามารดาก็ชราลงทุกวัน ร่างกายอ่อนแอ เรี่ยวแรงถดถอยน้อยลงไปทุกขณะ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของบุตรธิดาที่จะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ท่านทั้งสองนั้นให้ดี โดยสามารถปฏิบัติตามหลัก ได้ดังนี้

(๑) การเลี้ยงดูด้านร่างกาย

การเลี้ยงดูด้านร่างกาย ได้แก่ การอุปฐาก เอาใจใส่ดูแลท่าน ด้วยปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกายได้แก่

๑) อาหาร จัดหาอาหารที่เหมาะสมกับวัย ที่บิดามารดารับประทานได้ ให้รับประทานที่ตามความเหมาะสมของท่านทั้งสอง โดยอาหารที่จัดหามาจะต้องมีโภชนาการทางด้านร่างกายเป็นอย่างดี ขณะที่ท่านกำลังรับประทานอาหารบุตรธิดาต้องคอยพูดคุยสนทนาถามรสชาติของอาหาร เป็นต้น เมื่อท่านรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุตรธิดาก็มีหน้าที่เก็บภาชนะไปทำความสะอาดชำระล้าง

๒) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม จัดหาหรือซื้อในโอกาสต่างๆ โดยเลือก เสื้อผ้าที่เหมาะสมกับวัยท่าน กับฤดูกาลเพื่อให้ร่างกายได้รับความสบายอบอุ่น รวมไปถึงจัดหาเครื่องใช้ที่จำเป็นคอยอำนวยความสะดวกไว้ให้สำหรับท่าน และสิ่งของที่เรามาต้องมีความสะอาดและเหมาะสมกับร่างกายของท่าน เวลาที่เสื้อผ้าสกปรกเราก็ควรนำไปซักและทำความสะอาดให้

๓) ยารักษาโรค ดูแลเอาใจใส่ในสุขภาพอนามัยของท่าน พาท่านไปตรวจเช็คร่างกาย พาไปพบแพทย์ รักษาพยาบาลในคราวเจ็บไข้ได้ป่วย โดยไม่คิดว่าจะต้องสิ้นเปลืองเงินทองเพราะท่านมีคุณค่าเหนือกว่าเงินทองหรือสิ่งใดๆ ทั้งปวง และต้องคอยเฝ้าคอยดูแลท่านไม่ทอดทิ้งให้ท่านต้องว่าเหว หรืออยู่คนเดียวตามลำพัง ไม่ควรพูดเสียงดัง ขณะที่ท่านไม่สบาย ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดท่านอยู่เสมอ

๔) บ้าน หรือที่อยู่อาศัย จัดให้บิดามารดาอยู่ในที่ดีๆ มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่อับสกปรก และจัดที่นอน บริเวณที่ท่านอยู่ให้ดีไม่ให้สกปรกหรือมากด้วยสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

การเลี้ยงดูด้านร่างกายด้วยปัจจัย ๔ เป็นความจำเป็นอย่างดีที่เราจะต้องดูกับผู้ที่ให้กำเนิดเกิดเรามา หากว่าบุตรธิดาไม่ใส่ใจ ไม่เลี้ยงดูแล้ว จะหาใครเล่ามาใส่ใจเลี้ยงดูท่าน ผู้เป็นบุตรธิดาจึงควรใส่ใจดูแลท่านโดยสม่ำเสมอ แม้จะมีธุระหน้าที่ก็ตาม ก็ต้องพยายามหาเวลาว่างมาดูแล ต้องหาโอกาสมาเยี่ยมเยียน ไม่รอโอกาส เพราะการรอโอกาสอาจจะไม่มีโอกาสได้เลี้ยงดูหรือตอบแทนท่านก็ได้ ดังนั้นในเมื่อเรามีโอกาสที่จะตอบแทนคุณของท่าน เราก็ควรที่จะรีบทำ เพราะถ้าเรายิ่งโตขึ้น ท่านก็แก่ชราลง ดังคำประพันธ์จากวรรณคดีเรื่องวิเวกพระสมุทร ทรงประพันธ์โดยรัชกาลที่ ๖ ตอนหนึ่งว่า

แม่แก่เฒ่า หมายเจ้า ช่วยรับใช้

เมื่อยามไข้ หมายเจ้า ฝ้ารักษา

เมื่อยามถึง วันตาย วายชีวา

หวังลูกช่วย ปิดตา เมื่อสิ้นใจ

ถ้าบุตรไม่ใส่ใจดูแลบิดามารดา ละเลยต่อบิดามารดาแล้ว คงดีสู้ไม่เท่าไม่เท่าได้ มีคำกล่าวที่ว่า “ไม้เท้าของคนเฒ่า ดีกว่าลูกอกตัญญู”^๔ เพราะไม้เท้านั้นเป็นสิ่งที่คอยช่วยผู้ที่ชราเวลาจะลุกสามารถที่จะใช้ไม้เท้ายันพื้นเพื่อคอยพยุงกายลุกขึ้นได้ ในคราวที่ชวนแซะจะล้ม ใช้ไม้เท้ายันกันมิให้ล้มได้ หรือหากจะพลัดล้มลงไป ก็ยังใช้ไม้เท้ายันพื้นพยุงกายลุกขึ้นยืน และเดินต่อไปได้ ในที่มีดมียังสามารถใช้ไม้เท้าคลำทางเดินได้อีกด้วย

ในการบำรุงเลี้ยงบิดามารดานั้นพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า แม้บุคคลนั้นเป็นพระภิกษุก็ต้องเลี้ยงดู ในอรรถกถาเภสัชขจรณวัตถุ ตติยปาราชิกกล่าวว่า

“ก็ถ้าภิกษุนำมารดาไปยังวิหารปรนนิบัติอยู่ไซ้

อย่าถูกต้องพึงทำบริกรรมทุกอย่าง พึงให้ของเคี้ยว

ของบริโภคด้วยมือตนเอง ส่วนบิดา ภิกษุพึงทำกิจทั้งหลาย

มีการให้อาบน้ำ และการนวด เป็นต้น บำรุงด้วยมือของตน

เหมือนอย่างบำรุงสามเณร ฉะนั้น”

^๔ ส.ส.(ไทย). ๑๕/๒๐๐/๒๘๙-๒๙๐.

แม้อนามัญฐานบิณฑบาตร (บิณฑบาตที่ภิกษุยังไม่แตะต้อง) ภิกษุให้แก่บิดามารดา ก็ไม่เป็นอาบัติ ไม่เป็นการยังศรัทธาไทยให้ตกไป หรือไม่ให้เสียศรัทธา

ภิกษุให้สิ่งของของตนแก่บิดามารดาของตน โดยนำไปให้เอง หรือให้คนอื่นนำเอาไปให้ก็ได้ หรือเรียกบิดามารดา มารับเอง ใช้คนอื่นไปเรียกท่านให้มารับเอา ก็ได้ไม่เป็นอาบัติ^๔ ๖

ในอนุฎีกาวิมุตติโนทนี กล่าวว่า ให้สิ่งของแก่บิดามารดาด้วยคิดว่า “ท่านทั้ง ๒ จักขายสิ่งเหล่านี้เลี้ยงชีพ” ย่อมควร เห็นได้ว่า การบำรุงเลี้ยงบิดามารดานั้น แม้บุตรเป็นภิกษุ ยังต้องกระทำหากบิดามารดาปรารถนา หรือบิดามารดาไม่มีใครดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดู ภิกษุสามารถนำบิดามารดามาเลี้ยงดูเองได้ นำอาหารและสิ่งของต่างๆ ที่ได้มาให้แก่บิดามารดาได้ ไม่เป็นอาบัติ

บิดามารดาผู้ทรงอนุเคราะห์ประชา	ท่านเรียกว่า พรหม บุรพาจารย์
และอาหุไนยบุคคลของบุตร	เพราะเหตุนี้ บัณฑิตพึงนมัสการ
และสักการะบิดามารดานั้น	ด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน
การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ และการล้างเท้า	เพราะการปรนนิบัติบิดามารดานั้น
บัณฑิตจึงสรรเสริญในโลกนี้เอง	เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์ ^๕

๗

ดังนั้น ทางด้านร่างกายนี้ บุตรธิดาพึงกระทำการตอบแทนบุญคุณบิดามารดาให้สมบูรณ์ตามศักยภาพ ความสามารถของตน บิดามารดาถือเป็นปูชนียบุคคลของบุตร ในฐานะผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเรามาตั้งแต่คลอดจนเติบโตใหญ่ บรรดาบุคคลและวัตถุที่ควรบูชา บิดามารดา เป็นผู้มีการคุณ ในฐานะเป็นบุพการี เป็นพระประจำตัวบุตร จัดเป็นเนืองนาบุญของบุตร

อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของเครื่องยินดี ที่ให้ผู้รับการบูชา เกิดโสมนัส ปิติความอิ่มใจ เช่น บุตรที่ระลึกถึงคุณของบิดามารดา และบูชาท่านด้วยดอกมะลิ หรือบูชาท่านด้วยปัจจัย ^๔ตามที่ท่านประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่คัดสรรแล้วว่าเหมาะสม หรือให้เงินทองที่เป็นมูลค่าท่านปัจจัยนั้นๆ

^๔ อ.ต.ก. ๒๐/๑๖๘.

^๕ อ.จ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓

บุตรธิดาต้องเคารพบูชาบิดามารดา ดังมีพุทธคำรัสตรัสว่า กุลบุตรในโลกนี้สักการะเคารพ นั้บถือ บูชาบิดามารดา ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วย น้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมบิดามารดา ผู้ได้รับการสักการะ เคารพ นั้บถือบูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรผู้อันบิดามารดาอนุเคราะห์แล้ว พึงหวังได้ความเจริญ อย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย^๔

(๒) การเลี้ยงดูทางด้านจิตใจ

การบำรุงเลี้ยงดูทางด้านจิตใจ คือ การเลี้ยงดูด้วยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นบุตรที่ดี ที่ คอยประคับประคองจิตใจของบิดามารดาให้มีความโสมนัสอยู่เสมอ ไม่ทำให้ท่านต้องทุกข์ใจ ลำบาก ใจ ตรอมใจ หรือกระทำให้อึดใจของบิดามารดานั้นหม่นหมอง เพราะในปัจจุบันบุตรธิดาบางคน ประพฤติตนไม่ดี ไม่รักษาน้ำใจของบิดามารดา เป็นคนเอาแต่ใจตนเอง ไม่อยู่ในโอวาท ไม่รับฟังคำ บอกคำเตือนของบิดามารดา แม้ในการเลี้ยงดูทางกายด้วยวัตถุต่างๆ นั้น ก็ต้องมีเลี้ยงดูทางจิตใจเจืออยู่ ด้วยตลอดเวลา ในขณะที่ให้ปัจจัย ๔ ต้องให้ด้วยความเคารพ ด้วยความรัก ด้วยการบูชา ดังนักปราชญ์ ที่ท่านได้กล่าวไว้ ว่า

หากบุตรเพียงแต่เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยให้อาหารอย่างเพียงพอ

มีที่ให้อยู่อาศัย มีเสื้อผ้าให้สวมใส่ นำไปรักษายามเจ็บป่วย

และมีความรัก แต่ปราศจากความรู้สึกรักเคารพและเชื่อฟังอย่างลึกซึ้ง

ต่อบิดามารดา ความสัมพันธ์ที่เขามีต่อบิดามารดาจะไม่แตกต่าง

จากความสัมพันธ์ที่เขามีต่อสัตว์เลี้ยงในบ้าน^๕

การเคารพและเชื่อฟังบิดามารดาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บิดามารดาสบายใจ จึงถือได้ว่าเป็นการบำรุงหรือเลี้ยงดูทางด้านจิตใจด้วย เพราะว่า บุตรที่ประเสริฐที่สุด คือ บุตรที่เชื่อฟังคำสั่งสอน ของบิดามารดาและปรนนิบัติท่าน บุตรควรที่จะแสดงความเคารพและเชื่อฟังท่านต่อไป อย่างได้แสดง

^๔ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๘/๑๐๕-๑๐๖.

^๕ วุฒิชัย มูลศิลป์ และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. จรรยาสุภาพชนในทัศนะของขงจื๊อเม่งจื๊อ และปราชญ์

ความไม่สุภาพออกมาเป็นอันขาด ไม่ว่าท่านจะทำให้ได้รับความกระวนกระวายใจหรือความทุกข์ยากใจ อย่างไรก็ตาม ควรเอาใจใส่ดูแลท่าน โดยไม่บนหรือพลั้งวาจาที่ไม่ดีออกมา

ปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติต่อบิดามารดาดำรงดี มีการแสดงความเคารพ เชื้อ พัง ขยัน ไม่ดื้อ ดำรงตนอยู่ในโอวาทของท่าน เสริมสร้างตนให้มีคุณธรรมสูงขึ้น และปฏิบัติตนให้ดี ไม่ประพฤติดนปไปในทางที่เสียหาย การปฏิบัติแบบนี้จึงนับได้ว่า เป็นการปฏิบัติบูชา ในสพรหมสูตรพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย บุตรของสกุลใดบูชาบิดามารดาในเรือนตน สกุลนั้นชื่อว่า มีพรหม.. มีบุรพเทพ..มีบุรพาจารย์.. มีอาหุไนยบุคคล^๕ ○

บุตรพึงเข้าใจว่าสกลกายของตน ที่เป็นอยู่นี้เนื่องมาจากบิดามารดา ส่วนตัวของเราแท้ มีแต่วิญญาณจิตที่เรียกว่าปฏิสนธิจิต กับกุศลและอกุศลเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ประณีต และไม่ประณีตเท่านั้น ตัวของเราชาตินี้ต้องถือเอาความว่า แบ่งมาจากบิดามารดา คือ เมื่อตั้งปฏิสนธิขึ้นแล้วต้องอาศัยการแบ่งเลือด แบ่งเนื้อมาจากส่วนของมารดา มาเป็นสกลกายของตนตามธรรมดานิยม จนถึงคลอด เมื่อคลอดมาแล้ว ยังต้องตมึมน้ำนมของมารดา เพื่อบำรุงร่างกายของจนเจริญขึ้นตามลำดับ ในสมัยยังเล็กหาเลี้ยงตนเองยังไม่ได้ ต้องอาศัยบิดามารดาเลี้ยงชีวิต

สกลกายนี้จึงเนื่องอยู่กับบิดามารดา นั้นแสดงให้เห็นว่าบิดามารดามีอยู่ใจตนทุกเวลา ส่วนที่ท่านแบ่งให้เราแล้วตัวเรายังมีอยู่ตราบใด ก็ชื่อว่าท่านยังอยู่กับเราตราบนั่น อวัยวะทุกส่วนของร่างกาย บุตรธิดานั้น ได้มาจากบิดามารดา ซึ่งคำนวณค่าไม่ได้ แม้วางตาข้างหนึ่ง หากมีคนให้ราคาถึงแสนบาท คือเชื่อว่าผู้เป็นบุตรธิดาคงไม่กล้าที่จะขาย คือ บิดามารดาให้สิ่งที่มีความที่สุด กระทั่งประมาณด้วยราคาไม่ได้ ถ้าผู้เป็นบุตรธิดาคิดไว้อย่างนี้ การอุปฐากเกื้อกูลบิดามารดาดำรงดีและการปฏิบัติแล้ว ก็จักไม่รังเกียจและจักไม่กล้ากระทำความชั่ว เพราะเห็นแก่บิดามารดา การไม่ทำความชั่ว ชื่อว่าเป็นการบูชา บิดามารดาดำรงดีด้วยการปฏิบัติบูชา ลักษณะการบูชา มีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ^๖

๑) สักการะเคารพ สักการะนี้ ในความหมายของกิริยา คือ การทำดี การแสดงกิริยาที่สุภาพ เช่นไม่แสดงอาการเดินกระเท็บเท้าใส่ กล่าววาจาสุภาพ ไพเราะ นุ่มนวลแฝงด้วยความเคารพ

^๕ อัง.ติ.ก. (ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓

^๖ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า. (พิมพ์ ๒๕๖๖) มงคลยถาปฏิบัติ, ฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๖๘ หน้า ๔๕๐.

สุภาพเรียบร้อย คือไม่แสดงอาการปิ่นปึงใส่ หรืออารมณ์ที่ไม่ดีกับท่าน มีความรู้สึกที่ดีงามเคารพบิดามารดา

๒) ครูการะ หมายถึง ความรักความห่วงใย บุตรที่มีความรักความห่วงใยในบิดามารดา พยายามรักษาน้ำใจ กระทำตนให้เป็นที่พอใจของบิดามารดา ประพฤติตนให้เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย อยู่ในโอวาทของท่านอยู่เสมอ

๓) มานนา แปลว่า ความนับถือ ยกย่องเชิดชู คือ มีกิริยาวาจาที่ดีงาม ประพฤติตนยกย่องเชิดชูรักใคร่ยำเกรงบิดามารดา ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่นินทา ไม่ทะเลาะโต้เถียงท่าน หรือกล้าที่จะบอกกับบุคคลอื่นว่า บุคคลนี้เป็นบิดามารดาของตนเอง

๔) วันทนา การเคารพ กราบไหว้และชมเชย ท่านกล่าวว่าชมเชยคุณความดีของบิดามารดา คือกล้าที่จะกล่าวหรือพรรณนาคุณงามความดีของบิดามารดา

(๓) การเลี้ยงดูด้านทฤษฎีสติปัญญา

การตอบแทนพระคุณของบิดามารดาได้นั้น ในขั้นที่สูงที่สุด ทางพระพุทธศาสนายกย่อง คือ พยายามเปลี่ยนทัศนคติของบิดามารดาที่เป็นมิฉนาทปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ คือ จากความเห็นผิด มาสู่ความเห็นถูกต้อง ดังนี้

ส่วนบุตรคนใดให้บิดาและมารดาผู้ไม่มีศรัทธา สมาทาน ตั้งมั่นดำรงอยู่ในสัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ให้บิดาและมารดาผู้ทุศีล สมาทาน ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) ให้บิดาและมารดาผู้ตระหนี่ สมาทาน ตั้งมั่น ดำรงอยู่ในจาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล การกระทำอย่างนั้นชื่อว่าอันบุตรได้ทำและทำตอบแทนบิดาและมารดา^๕

บิดามารดาเป็นสัมมาทัญญู มีสติ มีปัญญาอยู่แล้วให้มีโอกาสในการประพฤติธรรมให้ยิ่งขึ้นไป ให้บิดามารดามีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา เพราะเมื่อบิดามารดาถึงธรรมด้วยปัญญามีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่สร้างกรรมชั่วด้วยตนเอง ย่อมเป็นการปิดทางแห่งอบายภูมิ คือ แม้สิ้นชีวิตก็ไม่ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ มินรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน แต่จะเลื่อนขั้นตนเองเป็นอริยชน เป็น

^๕ อัง.ทก. (ไทย). ๒๐/๓๔/๗๘.

พระอริยบุคคลพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ด้วยการพยายามให้บิดามาราดำรงอยู่ในฐานะอย่างนี้ บุตรจึงเชื่อว่าเป็นการตอบแทนที่แท้จริง

การตอบแทนที่ดีอีกวิธีหนึ่ง คือ ในสังคมชาวพุทธโดยเฉพาะสังคมไทยพุทธ บิดามารดาที่มีบุตรชายก็หวังว่าจะให้ได้บวชในพระศาสนา การบวชนี้เป็นการช่วยปิดทางอบายให้บิดามารดาเพราะพระลูกชายได้ศึกษาธรรมแล้วนำมาแสดงแนะนำให้บิดามารดา ให้ละเว้นจากอกุศลกรรมต่างๆ ดำเนินชีวิตไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากธรรม เป็นการชักชวนบิดามารดาให้มีศีล มีธรรม ซึ่งจะปิดทางอบายได้ด้วยการกระทำดีอันเป็นที่พึงของบิดามารดา

อนึ่ง การบวชนั้นเชื่อกันว่าเป็นการกระทำคนให้เป็นคนดี เมื่อบุตรนั้นเป็นคนดี บิดามารดาอย่าอวดโอ๋ เ็นใจเหมือนได้ขึ้นสวรรค์ การกระทำตัวของบุตรให้เป็นคนดีที่สุด จนกระทั่งเป็นผู้บริสุทธิ์ สะอาดหมดจดจากกิเลส สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ก็ถือว่าตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาได้ เพราะร่างกายของเราส่วนนี้ ถือได้ว่าเราได้มาจากบิดามารดาที่เป็นผู้ให้กำเนิดเรามา

วิธีการตอบแทนบิดามารดา คือ

๑) การเลี้ยงดูร่างกาย เป็นการเลี้ยงดูด้วยปัจจัย ๔ มี อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม บ้านที่อยู่อาศัย และยามเจ็บป่วยก็ดูแลเอาใจใส่นำไปพบแพทย์เพื่อรักษาพยาบาล ฝ้าดูแลยามป่วยไข้ เป็นต้น

๒) การเลี้ยงดูด้านจิตใจได้แก่ การประพาดิตนอยู่ในโอวาทมีความพยายามอดทน เชื่อฟัง คำสั่งสอนของบิดามารดา ขยันปฏิบัติตาม

เคารพกราบไหว้ บูชาบิดามารดาด้วยความเต็มใจ ไม่ดื้อกระด้าง ไม่สร้างปัญหาให้บิดามารดาต้องทุกข์ใจ และรู้จักใช้วาจาให้ไพเราะเพื่อที่จะสร้างความสุขและความสบายใจให้แก่ท่าน

๓) การเลี้ยงดูด้านทวิภูมิติปัญญา ด้วยการเชิญชวนบิดามารดาให้ประพฤติธรรมให้มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ และมีปัญญากำจัดความทุกข์ ความเศร้าหมองของจิตใจ ได้เชิญชวนบิดามารดาให้เป็นผู้เข้าถึงธรรม เป็นพระอริยบุคคลพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง หรือบุตรธิดานั้นกระทำตนเองให้เข้าถึงธรรม บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจากกิเลส สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลด้วยตนเอง ถือว่าเป็นการตอบแทนบิดามารดาที่ดีที่สุด

๒.๕.๒ การช่วยทำกิจธุระของบิดามารดา

บุตรธิดาต้องเอาใจใส่ในกิจธุระของบิดามารดาประหนึ่งว่าเป็นงานของตนเอง ช่วยทำงานของท่านให้เท่ากับทำงานด้วยตนเอง การงานอะไรที่เป็นธุระที่พอจะช่วยให้ได้ ไม่ควรปล่อยให้ท่านต้องทำเอง บุตรธิดาต้องทำแทน แม้งานบางอย่างพอจะทำเองได้ ก็ให้ยินดีทำอย่างถึงกับให้ท่านต้องออกปากใช้ หรือเมื่อบิดามารดาใช้ก็รับทำด้วยความยินดี ไม่ผัดผ่อนว่าเดี๋ยวก่อน รอก่อน เป็นต้น และกระทำให้ดีถูกต้อง สะอาด เรียบร้อย ไม่ผินใจกระทำ หรือกระทำอย่างเสียไม่ได้ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะกลายเป็นโทษ บุตรธิดาต้องเอาใจใส่ในกิจธุระของท่านดังรากไม้จตุภูษา ไม่ทอดลอยกับอุปสรรคที่จะเข้ามาขัดขวางทำให้จิตใจไม่มั่นคง คือ เป็นผู้พร้อมที่จะแบ่งเบาภาระความเหนื่อยยากของบิดามารดาอยู่ตลอดเวลา

(๑) กิจภายในบ้าน ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของบิดามารดาภายในบ้าน กิจหน้าที่เช่นนี้ บุตรธิดา ต้องพยายามช่วยท่านทำงานตามสมควรแก่กำลังของตน เช่น เมื่อยังเป็นเด็ก เมื่อกลับจากโรงเรียน ก็ควรช่วยท่านทำความสะอาดบ้านเรือน หรือ ทำตามสมควรแก่กรณีที่เราพอจะกระทำได้ เป็นต้น

เมื่อโตแล้วก็ช่วยทำงานที่หนักหรือภาระสำคัญๆ ต่อไป คืองานใดๆ ที่เป็นภาระของบิดามารดาแล้ว ต้องพยายามทำทุกอย่าง คือ ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่เราต้องกระทำแทนท่าน โดยตรงไม่ประพฤติดนเป็นคนขี้เกียจ เช่น บิดามารดาให้ทำงานสิ่งนี้ ไม่ทำหรือทำยังไม่เสร็จ หนีไปเที่ยวเสีย เห็นแก่ความสุข ความสำราญของตนอย่างเดียว ไม่ช่วยเหลือบิดามารดานั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

(๒) กิจภายนอกบ้าน หมายถึง หน้าที่การงานที่ต้องกระทำนอกบ้าน ได้แก่ อาชีพที่ต้องออกไปกระทำนอกบ้าน หรือกิจที่เป็นสาธารณะประโยชน์กิจบางอย่างบุตรธิดา ไปช่วยได้ กิจบางอย่างไม่สามารถไปช่วยได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในกิจนั้นๆ หรือกิจที่เป็นอาชีพ เช่น ค้าขาย เป็น บุตรธิดาต้องไม่เป็นคนตายในกิจต่างๆ เช่นนี้ บิดามารดาอย่าอมสบายกายและสุขใจ

(๓) ไม่เพิ่มภาระให้บิดามารดาหนักใจ บิดามารดานั้นเป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่การงานมากอยู่แล้ว ทั้งการงานภายในบ้าน อีกทั้งการงานที่ต้องออกไปทำนอกบ้าน ซึ่งเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว สร้างฐานะทรัพย์สมบัติไว้ให้บุตร หากว่าบุตรประพฤติดนไม่เรียบร้อยเป็นคนเกรงไม่ใส่ใจในการศึกษาพัฒนาตนเองให้มีความรู้มีศักยภาพ ไม่สนใจโอวาทการกล่าวสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤติตามคำสอนของท่าน และบอกกล่าวไม่ค่อยได้นั้น ย่อมเป็นที่หนักใจเป็นภาระที่หนักอกของ

บิดามารดา ประสิทธิภาพในการทำงานของบิดามารดา ก็จะลดลง รายได้ก็ย่อมที่จะน้อยลงไปด้วย ยิ่งบุตรไม่รู้จักประหยัด ในการใช้จ่ายแล้ว ก็ยิ่งจะเป็นการเพิ่มภาระมากยิ่งขึ้นไปอีก

ดังนั้น บุตรธิดาควรช่วยทำกิจธุระของบิดามารดา ทั้งภายในบ้าน และภายนอกบ้าน ด้วยความสมัครใจ ตามกำลังและสติปัญญาของตน เป็นการแบ่งเบาภาระของท่านด้วย และมีความยินดีเมื่อท่านเรียกใช้งานเรา เป็นบุตรที่เชื่อฟังคำสอนของท่าน ไม่ดื้อกระด้างต่อท่านท่านก็ถือว่าเป็นการช่วยกิจธุระของบิดามารดาแล้ว

๒.๕.๓ การดำรงวงศ์สกุล

การดำรงวงศ์สกุลหรือวงศ์ตระกูล คำว่า ตระกูลนี้ในปัจจุบันมีคำที่เข้าใจง่าย ๆ คือนามสกุล ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ชัดว่า บุคคลนั้นสืบเชื้อสายมาจากวงศ์ตระกูลใด จึงเป็นความประสงค์อันสำคัญของบิดามารดาที่ได้พยายามเลี้ยงบุตรให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยความมุ่งหมาย ว่าบุตรธิดาจะรักษานามสกุล เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์สกุลให้คงอยู่มิให้เสียหาย และบุตรธิดาจะปกครองทรัพย์สมบัติวงศ์สกุลต่อไป วงศ์สกุลเป็นที่นับถือกันจำต้องมีการสืบต่อ ผู้ที่ต้องการบุตรธิดาก็เพื่อให้สืบทอดวงศ์ตระกูล พวกพราหมณ์ถือกันเป็นข้อสำคัญว่า ถ้าใครไม่มีบุตรชายถือว่าเป็นบาปอย่างมาก ชาวจีนก็เช่นเดียวกัน ต้องการบุตรชายเอาไว้สืบแซ่ หรือเชื้อสาย บุตรธิดาจึงต้องรักษาวงศ์ตระกูลให้ตั้งมั่นอยู่ ยั่งยืนมีความเจริญรุ่งเรือง บุตรธิดาฟังคำนี้ถึงความมุ่งมั่งปรารถนา ความยากลำบากของบิดามารดา ที่ได้รักษาวงศ์ตระกูลให้ยืนยาวจนมาถึงรุ่นของตน บิดามารดาใช้ชีวิตอย่างถูกต้องดำรงอยู่ในธรรม บุตรธิดาต้องเดินตามทางที่บิดามารดาท่านได้สร้างไว้ เพื่อให้ไปสู่จุดมุ่งหมายอันดีงามของชีวิต เรียกว่า เจริญรอยตาม หรือ เดินตามทางผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการสืบต่อเชื้อสายวงศ์สกุลแห่งความดีมิให้ขาดหาย บุตรธิดาต้องพยายามกระทำความดีตามแบบอย่างบิดามารดาที่ได้ประพฤติ นำเอาการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องของบิดามารดา หรือของบรรพบุรุษมาศึกษามาเป็นแบบอย่างหรือเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน

๒.๕.๔ ความสมบูรณ์ด้วยวัตถุสมบัติ

บุตรต้องสืบต่อวงศ์สกุลไว้มิให้ล้มสลายไปในข้างของตน โดยไม่ทำลายทรัพย์มรดกที่มีประจำวงศ์สกุล ที่บรรพบุรุษได้สร้างมา รวมทั้งรักษาและกระทำให้เพิ่มทวีคูณขึ้นด้วยเว้นจากเหตุที่ทำให้ตระกูลตั้งอยู่ได้ไม่นาน

(๑) เหตุที่ทำให้ตระกูลเสื่อม ตั้งอยู่ได้ไม่นาน มีอยู่ ๔ ประการ

- ๑) ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว
- ๒) ไม่ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า
- ๓) ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
- ๔) ตั้งสตรีหรือบุรุษหุนีให้ใหญ่ในเรือน^๕

๓

พระผู้มีพระภาคยังตรัสต่อไปถึงเหตุแห่งความเจริญ และความมั่นคงแห่งวงศ์ตระกูลว่า ภิภษุทั้งหลาย ตระกูลใดตระกูลหนึ่งถึงความเป็นใหญ่ในภคทรัพย์แล้ว ย่อมตั้งอยู่ได้นาน เพราะสาเหตุ ๔ ประการ หรือสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง

(๒) เหตุที่ทำให้ตระกูลเจริญตั้งอยู่ได้นานประกอบด้วย

- ๑) แสวงหาพัสดุที่หายไป
- ๒) ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า
- ๓) รู้จักประมาณในการบริโภค
- ๔) ตั้งสตรีหรือบุรุษมีศีลให้ใหญ่ในเรือน^๕

๔

ฉะนั้น บุตรทุกคนจึงควรทำตนเป็นบุตรที่ดีธำรงรักษาสम्บัติของตระกูลไว้ และกระทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปอีก เช่น ตระกูลเคยมีไร่นาทรัพย์สมบัติอย่างไร บุตรก็ควรที่จะรักษาไว้ได้ ไม่ให้เสียหายหรือหมดไป อย่างไรก็ตามประโยชน์ และเพิ่มเติมเสริมสร้างให้เจริญงอกงามเพิ่มพูนยิ่งขึ้นไป

^๕ อัง.จตุกก.(ไทย์) ๒๑/๒๕๘/๓๗๕.

^๕ อัง.จตุกก.(ไทย์) ๒๑/๒๕๘/๓๗๖.

๒.๕.๕ ความสมบูรณ์ด้วยธรรมสมบัติ

ธรรมสมบัติเป็นคุณธรรมประจำตระกูลที่เคยประพฤติปฏิบัติที่สืบต่อกันมา เป็นเกียรติเป็นชื่อเสียงที่ดั่งามของวงศ์ตระกูล ถือว่าเป็นทรัพย์ภายใน เป็นอริยทรัพย์ เป็นทรัพย์อันประเสริฐติดตัวอยู่ในจิตใจ มีคุณค่ามากกว่าทรัพย์ภายนอก เช่น แก้วแหวน เงินทอง เป็นต้น เพราะโจรหรือผู้อื่น ลักขโมยแย่งชิงไปไม่ได้ ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่างๆ ทำให้ไม่อ้างว้างยากจน และทำให้เป็นคนประเสริฐอย่างแท้จริง เรียกว่า อริยทรัพย์มี ๗ ประการ คือ

(๑) สัทธานะ	(ทรัพย์คือศรัทธา)	
(๒) สีลธนะ	(ทรัพย์คือศีล)	
(๓) หิริธนะ	(ทรัพย์คือหิริ)	
(๔) โอตตปปะธนะ	(ทรัพย์คือโอตตปปะ)	
(๕) สุตธนะ	(ทรัพย์คือสุตะ)	
(๖) จาคะธนะ	(ทรัพย์คือจาคะ)	
(๗) ปัญญาธนะ	(ทรัพย์คือปัญญา) ^๕	๕

วงศ์ตระกูลที่จะดำรงอยู่ได้นานนั้น จำต้องอาศัยความสามัคคีแห่งญาติพี่น้อง ที่มีความรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นปึกแผ่นแน่นหนาประดุจดั่งความหนาทิบแห่งกอไผ่ที่มีหนามแวดล้อมอยู่รอบข้าง วงศ์สกุลจึงควรมีความรัก และสามัคคีกันในหมู่ญาติพี่น้อง ทุกคนต้องหันหน้าเข้าปฏิบัติดีต่อกัน ผู้อ่อนวัยกว่าแม้จะดีกว่าด้วยลาภยศ หรืออำนาจวาสนา ก็ไม่หยิ่งอวดดีทะนงตน คงเคารพญาติ ผู้มีวัยเสมอกันก็นับถือกันให้สมกับชั้นฐานะวัย หรือผู้ที่เป็นผู้ใหญ่กว่าก็แสดงอัธยาศัยไมตรีแก่น้องๆ และญาติผู้น้อย ซึ่งแต่ละฝ่ายรักสามัคคีกันก็เป็นการสืบวงศ์สกุลให้ดำรงมั่นคงอยู่อย่างดั่งเดิมได้

๒.๕.๖ การประพฤติตนให้สมควรแก่การได้รับทรัพย์มรดก

บุตรธิดาจะต้องประพฤติตนเป็นคนดี ให้เหมาะสมกับความเป็นทายาทที่จะรับทรัพย์มรดกของวงศ์ตระกูลและรักษาทรัพย์นั้นเอาไว้ให้ได้ เพราะเมื่อบุตรธิดาประพฤติตนเป็นพลเมืองดี มีวิริยะอุตสาหะ ในการประกอบอาชีพโดยสุจริตชอบธรรมไม่หลงไหลในอบายมุข อันเป็นทางแห่งความเสื่อมของทรัพย์สมบัติ และเป็นที่ตั้งแห่งการล่มสลายของวงศ์สกุลแล้ว บิดามารดาย่อมยินดีมอบทรัพย์มรดกให้ แต่ถ้าบุตรธิดาหลงในอบายมุขบิดามารดาอย่าหวังใจไม่ลงที่จะมอบทรัพย์มรดกให้

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๕๑/๓๓๐/๓๓๐-๓๓๑.

เพราะกลัวความเสื่อมสลายแห่งทรัพย์สินสมบัติที่ได้สะสมไว้นั้นหมดไป อบายมุขนั้นมีอยู่ ๖ ประการ คือ^๕

(๑) ตีมน้ำเมา ติดสิ่งเสพติดชนิดต่างๆ และให้เกิดทางอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ คือ

- ๑) เสียทรัพย์สินทันตาเห็น
- ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท
- ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๔) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
- ๕) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
- ๖) เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา^๕

(๒) เทียวกลางคืน ความเสื่อม และเสียหายจากอบายมุขย่อมก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้หลงใหลนั้น มีโทษในการประกอบเนื่องๆ ซึ่งการเที่ยวไปในตรอกหรือตามแหล่งสถานบันเทิงต่างๆ ในกลางคืนมี ๖ ประการ คือ

- ๑) เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาดน
- ๒) เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาบุตรภรรยา
- ๓) เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาทรัพย์สินสมบัติ
- ๔) เป็นที่สงสัย ของคนอื่นด้วยเหตุต่างๆ
- ๕) มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นเรื่อง
- ๖) ทำให้เกิดความลำบากมากหลายอย่าง^๕

(๓) เทียวดูการละเล่น ก่อให้เกิดโทษในการเที่ยวดูมหรสพการละเล่นต่างๆ ๖ ประการ คือ

๑) มีการรำที่ไหน	(ไปที่นั่น)
๒) มีการขับร้องที่ไหน	(ไปที่นั่น)

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๖๑/๒๔๗/๒๐๒.

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๕๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๕๑/๒๔๙/๒๐๓.

๓) มีการประโคมที่ไหน	(ไปที่นั่น)	
๔) มีเสภาที่ไหน	(ไปที่นั่น)	
๕) มีการบรรเลงที่ไหน	(ไปที่นั่น)	
๖) มีเถิดเทิงที่ไหน	(ไปที่นั่น) ^๕	๙

(๔) เล่นการพนัน ก่อให้เกิดโทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ๖ ประการ คือ

- ๑) ผู้ชนะย่อมก่อเวร
- ๒) ผู้แพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
- ๓) เสียทรัพย์ทันตาเห็น
- ๔) ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล ก็เชื่อถือไม่ได้
- ๕) ถูกมิตรอำมาตย์ ดูหมิ่น
- ๖) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย เพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการพนัน
ไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูภรรยาได้^๖ ๐

(๕) คบคนชั่วเป็นมิตร ก่อให้เกิดโทษในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการคบคนชั่วเป็นมิตร ๖
ประการ คือ

- ๑) เขามีนักเลงการพนันเป็นมิตรสหาย
- ๒) เขามีนักเลงเจ้าชู้เป็นมิตรสหาย
- ๓) เขามีนักเลงเหล่าเป็นมิตรสหาย
- ๔) เขามีคนหลอกลวงเป็นมิตรสหาย
- ๕) เขามีคนโกงเป็นมิตรสหาย
- ๖) เขามีโจรเป็นมิตรสหาย^๖ ๑

(๖) เกียจคร้านการทำงาน ก่อให้เกิดโทษในการประกอบเนืองๆ ๖ ประการ คือ

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๐/๒๐๓-๒๐๔.

^๖ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๑/๒๐๔.

^๖ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๒/๒๐๔-๒๐๕.

- ๑) มักอ้างว่า หนาวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
- ๒) มักอ้างว่า ร้อนเกินไป แล้วไม่ทำงาน
- ๓) มักอ้างว่า เวลาเย็นเกินไป แล้วไม่ทำงาน
- ๔) มักอ้างว่า เวลายังเช้าเกินไป แล้วไม่ทำงาน
- ๕) มักอ้างว่า หิวเกินไป แล้วไม่ทำงาน
- ๖) มักอ้างว่า กระหายเกินไป แล้วไม่ทำงาน^๖

๒

เมื่อบุตรธิดาหลีกเลี่ยงจากอบายมุข เว้นความชั่ว ทำความดี รู้สิ่งที่เป็นคุณเป็นโทษ ปฏิบัติตนแต่ในทางที่ดีอยู่ในโอวาทเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาแล้ว นับว่าเป็นบุตรธิดาที่ประเสริฐท่านก็จะเบาใจ และบิดามารดายังหวังให้บุตรธิดา ได้รู้จักประหยัดทรัพย์ที่หามาได้ ให้ใช้จ่ายแต่พอเหมาะพอควร บิดามารดาก็ปลื้มปลื้มสมนัส อบอุ่นใจวางใจได้ว่า บุตรธิดาของเราจะสามารถปกครองทรัพย์มรดกได้ จึงมอบทรัพย์มรดกให้เป็นทายาทสืบวงศ์สกุลต่อไป

๒.๕.๗ เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้

เมื่อบิดามารดาสิ้นชีวิตไปแล้ว หน้าที่ของบุตรธิดาจะต้องทำบุญอุทิศให้ ความตายนั้นเป็นไปตามธรรมดาของสังขาร บุตรธิดาไม่ควรแต่จะเศร้าโศกเสียใจร้องไห้รำพัน กระทั่งไม่มีจิตใจที่จะทำมาปณิกศพของบิดามารดา ควรจะระงับความทุกข์ใจ เพราะเหตุนี้ บุตรธิดาควรพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงว่า บิดามารดาจะต้องตายไปเป็นธรรมดาของสัตว์โลก ชีวิตของคนทุกคนที่เกิดมาแล้วแล้วแต่ต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นแล้วหน้าที่ของบุตรธิดา เมื่อยามที่ท่านสิ้นชีวิตจากเราไป เราก็ควรที่จะต้องทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่ท่าน ถือได้ว่าเป็นการตอบแทนคุณที่ท่านได้เลี้ยงเรามา นักปราชญ์ท่านได้กล่าวไว้ว่า บุญกุศลที่อุทิศไปให้ท่านนั้น หากท่านได้มีโอกาสรับแล้วได้รวมอนุโมทนา ก็สำเร็จประโยชน์เป็นความสุขความเจริญ แก่บิดามารดาผู้สิ้นชีวิตไปแล้วได้

บุตรธิดาจึงต้องไม่ลืมบิดามารดา เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วบุตรธิดาควรรับภาระหน้าที่ต่างๆ เริ่มตั้งแต่จัดงานประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลศพ กระทั่งที่สุดคือการปลงศพตามประเพณีของศาสนาที่ท่านศรัทธา นับถือ จากนั้นก็ควรหาโอกาสกระทำทักษิณาทานถึงบิดามารดา ในพิธีกรรมที่สำคัญๆ ที่บรรพ

^๖ ที.ปา.(ไทย) ๕๑/๒๕๓/๒๐๕.

บุรุษนำปฏิบัติมา เช่น พิธีทำบุญในเทศกาลสงกรานต์ พิธีทำบุญครบรอบ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน พิธีทำบุญ
อัฐิ พิธีทำบุญประจำปี และพิธีทำบุญตามเทศกาลอื่นๆ เป็นต้น

การทำบุญอุทิศแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปุพพะเปตะพลี และญาติพลี
ต้องทำบุญบังสุกุลรดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลไปให้บุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว การทำบุญอุทิศให้บิดามารดา
นี้ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ของบุตรและธิดาทุกคนที่จะต้องทำ

การบำรุงบิดามารดาถือเป็นหน้าที่ของบุตรธิดาที่จะต้องกระทำ โดยไม่ต้องรอให้บิดา
มารดาจากโลกนี้ไปแล้วจึงคิดถึงอุปการคุณอยากตอบแทน เมื่อถึงเวลาเช่นนี้ผู้ไม่เลี้ยงดูบิดามารดา
ย่อมเสียใจ ย่อมเดือดร้อนใจในภายหลังว่า เราสามารถพอที่จะเลี้ยงดูท่านผู้แก่ชราได้ก็กลับกลายเป็น
ว่ามีได้เลี้ยงดูท่าน และในโศภณนั้นชาดกได้กล่าวไว้ว่า

เพราะเหตุานั้น บัณชิตพึงนอบน้อมและพึงสักการะ บิดามารดาทั้ง ๒ นั้นด้วยข้าวและน้ำ
ด้วยผ้านุ่งผ้าห่มและที่นอน ด้วยการอบตัวและอาบน้ำให้ และด้วยการล้างเท้า ให้ท่าน
เพราะการบำรุงบิดาและมารดาทั้ง ๒ นั้น บัณชิตทั้งหลายจึงสรรเสริญเขาในโลกนี้ทีเดียว
เขาตายไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์ ดังนี้แล^๖ ๓

ดังนั้น การบำรุงบิดามารดาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ที่บุตรจะต้องทำทันทีที่มีโอกาส โดยไม่ต้อง
รอให้โอกาสนั้นมาถึง แต่ต้องเป็นผู้แสวงหาโอกาสในการอุปัฏฐากดูแลบิดามารดา

๒.๖ ความสำคัญของหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวท

๒.๖.๑ ความกตัญญูทเวทเป็นสาระสำคัญและเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของ มนุษยชาติ

ความกตัญญูทเวทเป็นสาระสำคัญของมนุษยชาติ เพราะทำให้มีความต่อเนื่องในสังคม
มนุษย์ และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ได้ อีกทั้งความกตัญญูทเวทเป็น
เบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความ

^๖ พุ.ชา.(ไทย) ๒๘/๑๘๒-๑๘๓/๘๔.

ดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุม รอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบโดยลำดับ^๖ นอกจากนี้ความกตัญญูทวีนี้นี้เป็นสายสัมพันธ์ที่ผูกพันสังคมให้ยั่งยืน ถ้าไม่มีหลักไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มนุษย์ก็จะปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอารมณ์ ไปตามความอยากที่เกิดขึ้น ไม่ได้นึกถึงและตระหนักถึงบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ครูอาจารย์ หรือว่าสิ่งที่เคารพในทางศาสนา เมื่อไม่มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ก็จะตกอยู่ในอำนาจของกิเลสประเภทต่างๆได้ และความชั่วก็จะเกิดมากขึ้นในสังคม เพราะขาดฐานคือคุณธรรมที่เรียกว่า กตัญญูทวีนี้นี้ ดังนั้น ความกตัญญูทวีนี้นี้จึงถือได้ว่าเป็นคุณธรรม ที่ขาดมิได้ ซึ่งบุคคลในสมัยก่อนใส่ใจเน้นที่จะอบรมสั่งสอนในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ไม่ว่านักปราชญ์ในประเทศใดๆ เมื่อจะเขียนหนังสือเพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจอย่างเช่น ชาดกในพระพุทธศาสนาก็มักจะมีเรื่องเกี่ยวกับ ความกตัญญูทวีนี้นี้เข้าไปสอดแทรกไว้ในเรื่องนั้นๆเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการปลูกฝังและพัฒนาหลักธรรมเรื่องความกตัญญูทวีนี้นี้ให้เกิดขึ้นในจิตของผู้อ่าน

๒.๖.๒ ความกตัญญูทวีนี้นี้เครื่องหมายของคนดีและเป็นบุคคลที่หาได้ยาก

ในทางพระพุทธศาสนานั้นได้กล่าวหลักการของบุคคลดีไว้มากมาย และความกตัญญูทวีนี้นี้เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่สามารถวัดความเป็นคนดีของมนุษย์ได้ โดยวัดจากการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ในวงกว้างออกไป ด้วยการรักใคร่ นับถือ ประารถนาดีต่อบุคคลอื่น โดยมีรากฐานมาจากความรักต่อบิดามารดา ทำดีต่อบิดามารดา^๗

^๖ อำนวย จันเงิน. “การพัฒนาความกตัญญูทวีนี้นี้ตามแนวความคิดพระพุทธวรญาณ (ทองย่อน กิตติทินโน)” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๘.

^๗ พระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูทวีนี้นี้เป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

๒.๖.๓ ความกตัญญูทเวทีเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์

ความกตัญญูทเวทีถือได้ว่าเป็นรากฐานใหญ่ที่จะทำให้สิ่งดีๆ เกิดขึ้นเพราะถือว่าเป็นหลักที่ก่อกำเนิดเบื้องต้น การรังสรรค์และความรับผิดชอบต่อสิ่งต่างๆ ที่สวยงามและดี โดยการมองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นๆ แล้วรักษา ประคับประครองดูแลและเมื่อมองเห็นโลกในฐานะเป็นสิ่งอิงอาศัยกันและกันบุคคลจะพัฒนาความรับผิดชอบ กตัญญูและกรุณาต่อธรรมชาติ เพราะได้ความกตัญญูทเวทีเป็นฐาน จึงมีความรักสิ่งอื่นๆ เช่น รักต้นไม้ รักธรรมชาติ รักแม่น้ำลำคลอง รักประเทศชาติบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้ ความกตัญญูทเวทีจึงเป็นเหมือนกลไกที่ประคับประครอง ให้โลกดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แต่ถ้าฐานคือความกตัญญูทเวทีไม่มีในจิตใจแล้วคงเป็นไปไม่ได้ที่โลกจะดำเนินไปได้ ยกตัวอย่างเช่น บุตรที่ไม่รักไม่เคารพบิดามารดา ทำร้ายบิดามารดาด้วยวิธีใดก็ตาม ชีวิตย่อมไม่ราบรื่นไม่เรียบร้อย ไม่ก้าวหน้า ถึงแม้จะมีความรู้ความสามารถแต่เพราะเวรกรรมที่ทำกับบิดามารดาจะส่งผลทำให้ตกต่ำได้เหมือนกัน

๒.๖.๔ ความกตัญญูทเวทีเป็นวัฒนธรรมที่งดงามเป็นมงคลชีวิต (เหตุแห่งความเจริญ)

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้สอดแทรกความกตัญญูทเวทีไว้เกือบทุกเรื่อง เช่น การทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย การบวช วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ซึ่งสังคมมนุษย์จะเจริญจะสงบสุขเพราะบุคคลในสังคมมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) อุปการะ ความอดทนทนก่อกุล

(๒) ปฏิการะ ความตอบแทนสนองอุปการะของท่าน ดังนั้น การรู้อุปการคุณที่บุคคลอื่นกระทำแก่ตนเรียกว่า “กตัญญู” ความกตัญญูมีความสำคัญมากเพราะเป็นรากฐานแห่งการสร้างความดีทุกอย่าง^๖

ซึ่งเป็นการแสดงหน้าที่อันดีต่อกันในสังคมอีกประการหนึ่ง และในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความกตัญญูทเวทีเป็นอุดมมงคลอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากมงคลสูตร ว่าด้วยอุดมมงคล ๓๘

^๖ นวม สกวนทรัพย์, สังคมวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗),

ประการ ซึ่งความกตัญญูกตเวทิตา เป็นมงคลข้อที่ ๒๕ ซึ่งมีพระคาถาในมงคลสูตรนี้ ๕ ประการด้วยกัน คือ^๖ (๑) ความใฝ่หา (๒) ความถ่อมตน (๓) ความสันโดษ (๔) ความกตัญญู (๕) การพึงธรรมตามกาล นี่เป็นมงคลสูงสุด

^๖ พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๙/๘.

๒.๖.๕ ความกตัญญูทวนเวียนทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมมั่นคงสิ่งแวดล้อมสมดุล

ความกตัญญูทวนเวียน นับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่อันเหมาะสมของตนเอง โดยเริ่มต้นจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในสถาบันครอบครัว โดยบิดามารดาทำหน้าที่ในฐานะบุพการี และบุตรธิดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาในฐานะผู้มีความกตัญญูทวนเวียน อันขยายผลในระดับสังคมที่กว้างออกไป ปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาคนชราไม่มีคนเลี้ยง ปัญหาสงคราม ปัญหาความโหดร้ายทารุณ ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ก็จะบรรเทาหรือหมดไป นอกจากนี้บุคคลผู้มีความกตัญญูทวนเวียนย่อมระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ ทูนา แม่น้ำ ลำธาร ถนนหนทาง และสิ่งสาธารณประโยชน์อื่นๆ และช่วยกันอนุรักษ์ บำรุงรักษา ให้สิ่งเหล่านั้นคงอยู่ร่วมกับมนุษย์อย่างสมดุลและกลมกลืน

๒.๗ ครอบครัวไทยในปัจจุบัน

ครอบครัวเป็นแหล่งแรกที่มนุษย์ทุกคนจะได้เรียนรู้กฎระเบียบต่างๆ ของสังคมเริ่มตั้งแต่ความรู้ในภาษามารยาทการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ และผู้น้อย การแต่งกาย การกินอยู่หลับนอนให้ถูกต้อง ตามธรรมเนียมประเพณีตลอดจนความเชื่อในหลักคำสอนต่างๆ ที่ครอบครัวนั้นนับถืออยู่ บุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวนั้นนับได้ว่าเป็นญาติพี่น้องกันเพราะทุกคนต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ถือเป็นครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยาย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อแม่ พี่น้องจะอาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกันหรือแยกหลังหากแต่ยังอยู่ในอาณาเขตเดียวกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวยังดำเนินอยู่เสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน แม้ว่าจะมีครอบครัวเดียวหลายๆ ครอบครัวอยู่ร่วมในครอบครัวขยายนี้

หากเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการรับวัฒนธรรมสังคมอื่นๆ เข้ามาทำให้มีผลต่อครอบครัวในสังคมไทยซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึง ความเปลี่ยนแปลงนั้นพอสังเขปเพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทย

๒.๗.๑ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

เมื่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๕ และ ๒๖ ที่ผ่านมานี้คนไทยได้รับความเปลี่ยนแปลงนี้เข้ามาสู่วิถีชีวิตของเรา เราเริ่มที่จะติดต่อกับประเทศอื่นๆ มากขึ้น ด้วยระบบการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีเนื่องจากการยอมรับว่า ความเจริญทางด้านตะวันตกนั้นมีมากกว่า การมีชีวิตที่สะดวกสบายจากวัตถุสิ่งของต่างๆ ทำให้ผู้คนต้องการวัตถุเหล่านั้น หาไม่มีก็ต้องทำงานให้มากขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุ เช่น รถยนต์ บ้านเรือนที่สวยงามเครื่องใช้ต่างๆ ที่บุคคลยอมรับความเจริญของเทคโนโลยีมากขึ้น หากใครมีความสามารถด้านวิชาการเหล่านี้ ก็จะหางานได้ง่ายหาทรัพย์ได้มาก ตลอดจนมีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ นิยมการทำงานรวดเร็วแข่งขันกับเวลา การประกอบอาชีพแต่เดิมจะนิยมอยู่ในถิ่นฐานเดิมของตนก็จะเปลี่ยนสถานที่กว้างขวางมากขึ้นจากหมู่บ้าน ขยายไปในระดับประเทศหรือข้ามประเทศ ดังนั้น การรับแนวทางการดำเนินชีวิตของสังคมอื่นมาสู่สังคมเดิมของคนไทยมีมากขึ้น ครอบครัวที่เคยเป็นครอบครัวขยายทุกคนใคร่กลมเกลียวดูแลช่วยเหลือกันและกันตามกำลังของตนก็ลดลงเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วยบิดามารดาและบุตร หากจะมีผู้ที่อยู่ร่วมกันในครอบครัวก็เป็นบุคคลอื่น เช่น แม่บ้านหรือลูกจ้างรับเงินเดือนในหน้าที่ของตน ความใกล้ชิดระหว่างบิดามารดาและบุตรก็น้อยลง เนื่องจากสาเหตุของเวลาในการประกอบอาชีพของบิดามารดา อีกทั้งการพบผู้คนในสังคมที่เคยพบกันทั่ววันในการร่วมงานบุญที่ก่อให้เกิดจิตใจอันเป็นกุศลก็ลดลงด้วย เยาวชนของชาติเติบโตในบรรยากาศของครอบครัวที่เป็นครอบครัวสมัยใหม่ ก็ไม่อาจจะเข้าใจในวิถีชีวิตเดิมที่เคยมีญาติผู้ใหญ่ดูแลแนะนำหรือไปวัดฟังธรรมจากพระภิกษุสงฆ์กลายเป็นผู้ที่ศึกษาวิชาการสมัยใหม่จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จะได้รับแนวคิดตลอดจนแนวทางการปฏิบัติจากเทคโนโลยีใหม่ๆ บางครั้งก็ไม่อาจเข้าใจในวิถีทางการปฏิบัติเหล่านั้นได้ และคิดว่าตนเข้าใจเมื่อนำมาปฏิบัติจึงเกิดความสับสนหรือขัดแย้งกับแนวทางเดิมๆ ของครอบครัวไทยซึ่งใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในสังคมขึ้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมต่างๆ นั้นจะถ่ายทอดไปสู่สังคมอื่นด้วยการสื่อ หรือการติดต่อสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับแนวการดำเนินชีวิตของคนไทย ในการดำเนินชีวิต การสาธารณสุข การคมนาคม ติดกันในระยะเวลาระยะทางที่ห่างไกลกัน หากแต่ความเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดปัญหา คือ ความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ สภาพของสังคมไทยก็

เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก โดยเฉพาะกระแสการประพุดิเลียนแบบสังคมโลกตะวันตกที่มาตาม
สื่อต่างๆ จะเรียกโลกนี้ว่า โลกสังคมข่าวสาร หรือยุคโลกาภิวัตน์ ก็ตาม สังคมรุ่นใหม่ของประเทศไทย
ยังมีค่านิยมวัฒนธรรมการประพุดิเลียนแบบอย่างสังคมโลกตะวันตกเห็นได้ชัดจากอาหารที่เรา
บริโภค หากมีชื่อเป็นของสังคมตะวันตก เช่น โดนัท พิซซ่า เป็นต้น หรือสิ่งของเครื่องใช้ที่มีสัญลักษณ์
ของสังคมตะวันตกจะเป็นที่นิยมมาก แม้แต่ดาราปัจจุบันนี้หน้าตาจะต้องเป็นฝรั่ง ซึ่งเป็นฝรั่งลูกครึ่ง^๖

๘

อีกประการหนึ่ง คือ สังคมตะวันตกถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ อันอาจนำไปสู่ภาวะ
วิกฤติ ทางจริยธรรม และปัญหาต่างๆ ติดตามมาได้ พระเทพเวที กล่าวไว้ในหนังสือทางสายอิสรภาพ
ของการศึกษาไทย ที่กล่าวถึงสังคมอเมริกา ว่า

จริยธรรมในอเมริกาจะเสื่อมลงถึงจุดตกต่ำที่สุดจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์
การยึดถืออุดมคติเสื่อมหาย ลัทธิถือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่เฟื่องฟูขึ้น
วิกฤติการณ์แห่งจริยธรรมระบดทั่วไป คือ การถือเอาความเห็นแก่ตัว
เป็นหลักการสูงสุดแห่งศีลธรรม... เรากำลังมีชีวิตอยู่ในสังคมที่มีค่านิยมลัษน
ซึ่งผู้คนหมดความมั่นใจในความผิชอบชั่วดี... ความโลกกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันว่า
เป็นแรงผลักดันการกระทำที่ขอบธรรมเต็มที... อาชญากรรมวัยรุ่นแพร่ระบาดกว้างขวาง
และเลวร้ายยิ่งกว่าที่เคยมีมา...สถาบันพื้นฐานคือ บ้าน โรงเรียนและวัด แต่เสาหลักทางศีลธรรม
เหล่านี้ กำลังหักโค่นล้มลาย^๗

๙

ข้อความข้างต้นบ่งบอกถึงสังคมไทยที่กำลังก้าวตามสังคมตะวันตก จึงน่าเป็นห่วงเพราะ
วิกฤติการณ์หลายประการที่เกิดขึ้นกับสังคมตะวันตกนั้น กำลังปรากฏในสังคมไทย

การรับวัฒนธรรมจากตะวันตกนั้นมีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม ถ้ารู้จัก
เลือกรับหรือปรับปรุงวัฒนธรรมนั้นๆ ให้เหมาะสมกับสังคมไทย อย่างไรก็ตามการรับวัฒนธรรมอื่นมา
เป็นของตนเองนั้น อาจทำให้วัฒนธรรมที่ดีงามบางอย่างสลายไปได้ และอาจก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ

^๖ ประเวศ วะสี, วิสัยทัศน์ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๑.

^๗ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), กระแสธรรมเพื่อชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนวุดิ
ธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๗-๘

ระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับอีกรุ่นหนึ่งได้ เช่น ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา เด็กกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากการรับเอาวัฒนธรรมอื่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต

การที่คนรุ่นใหม่กำลังสังสมวัฒนธรรมตะวันตก ทั้งในด้านการศึกษา สังคม และแนวคิดที่ก้าวหน้าในด้านต่างๆ นำเอาสิ่งใหม่ๆ มายึดถือปฏิบัติทำให้เกิดเป็นวิถีชีวิตแบบตะวันตก เช่น การเทินทุนความมีอิสระ เสรีภาพในการคิดในการเลือกคู่ครอง การแต่งกายแบบยุโรป การกระทำการใดๆ ตามความคิดเห็นของตน เป็นต้น^๗ ๐

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดการขัดแย้งกันระหว่างคนต่างวัย ในด้านของความคิดและการกระทำ ผลที่เกิดขึ้น คือ มีการจับกลุ่มพฤติกรรมผิดไปจากบรรทัดฐานเดิมของสังคมไทยเลยทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของตนเองไปจนทำให้ตกเป็นทาสทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมในลักษณะต่างๆ ขึ้น

ปัจจุบันนี้คนไทยนิยม หรือตามวัฒนธรรมตะวันตกอย่างชัดเจน เช่น วันคริสต์มาส วันวาเลนไทน์ ซึ่งวันวาเลนไทน์นี้เป็นวันแห่งความรักประเทศไทยนิยมกันแพร่หลายในช่วงไม่กี่ปีมานี้เอง และเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในโรงเรียนต่างๆ อย่างแพร่หลายแม้ในวารสารทางด้านครู ก็นำมากล่าวถึงอยู่บ่อยๆ ปรากฏว่าเด็กในสมัยปัจจุบันนี้จำนวนไม่น้อยรู้จักวันคริสต์มาส วันวาเลนไทน์ ว่าเมื่อไรและจะต้องทำอย่างไรในวันเหล่านั้นมาถึง แต่ในทางกลับกันกับไม่ค่อยรู้จักว่า วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา คือวันอะไรและมีความสำคัญอย่างไร^๘ ๑

สังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดและสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้านั้นก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหรือปัจจัยหลายๆอย่างมาเกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของผู้คนในสังคม การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม^๙ ๒

^๗ ฌรงค์ เสียงประชา, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘).

^๘ พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตโต), **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๓๘), หน้า ๙๔

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖.

สังคมวัฒนธรรมกลายเป็นคนและสิ่งหรือคนละส่วน สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ส่วนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมเป็นกรอบแห่งการปฏิบัติและการกระทำต่อกันทางสังคม

สังคมและวัฒนธรรมนี้เป็นของคู่กันและไปด้วยกัน ถ้าสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยน และถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนสังคมก็ต้องเปลี่ยน และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนก็เป็นปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การค้นพบ การประดิษฐ์ การขัดแย้ง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change) การเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์จะสามารถมองเห็นได้ก็ต้องอาศัยเวลานานพอสมควร วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เช่น สิ่งของเครื่องใช้ อาคาร บ้านเรือน ยานพาหนะต่างๆ เป็นต้น ส่วนวัฒนธรรมที่ปรากฏใช้อยู่ในสังคมแต่หยิบจับต้องไม่ได้ เพราะไม่มีรูปร่างตัวตน เรียกว่า วัฒนธรรมทางด้านจิตใจ หรือวัฒนธรรมนามธรรม เช่น กฎเกณฑ์ทางสังคมระเบียบแบบแผน พิธีกรรม เป็นต้น^๗

๓

^๗ นิยพรรณ (ผลัดฉิม) วรรณศิริ, **มนุษย์วิทยาสังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐). หน้า ๗๒.

๒.๗.๒ ความเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก การพัฒนาระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม การขยายตัวทางการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้สถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้นสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมที่เน้นความสามารถส่วนตัวของบุคคล ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตที่มีเครื่องทุ่นแรงและอุปกรณ์ต่างๆ คนจึงนิยมทำกิจกรรมต่างๆ แบบธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการวางแผนล่วงหน้าและการคำนึงถึงผลได้และผลเสียเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน^๗ ระบบครอบครัวของสังคมไทยในอดีต เป็นครอบครัวขยายที่มีคนทุกวัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ที่มีความอดทนอดกลั้นสูง การประกอบอาชีพใกล้เคียงกับสถานที่ที่นอนอยู่อาศัยครอบครัวเป็นกลุ่ม

สังคมขนาดเล็กที่ประกอบด้วยคนต่างเพศ ต่างวัย ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางการสมรส และการสืบสายโลหิต ครอบครัวเป็นสถาบันที่เก่าแก่มียุ่อยู่กับสังคมมนุษย์ และจัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคม สถาบันหลักของความมั่นคงในทุกๆ ด้านของประเทศไม่ว่าจะเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคม สถาบันหลักของความเชื่อมั่นในทุกๆ ด้านของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ หรือศิลปวัฒนธรรม ก็ต้องอิงอาศัยสถาบันครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสังคมที่เก่าแก่เป็นรากฐานของสังคมส่วนรวมของมนุษย์ ในอดีตการปกครองของสังคมไทยเป็นระบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็นชนิดครอบครัว คือ เน้นให้ครอบครัวอยู่เป็นสุขแล้วขยายออกไปสู่สังคมส่วนใหญ่ ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวและทิศทางที่จะเปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นทิศทางที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะหากครอบครัวอยู่ดีมีความสุข ก็หมายถึงประเทศชาติมั่นคง

แต่ถ้าครอบครัวเปลี่ยนไปในทิศทางที่น่าเป็นห่วง นอกจากคนในครอบครัวซึ่งประกอบไปด้วยเครือญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา พี่ น้อง ลูก หลาน ก็จะไม่ได้รับความสุขแล้วยังส่งผลพวงถึงประเทศชาติอีกด้วย จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยากแก่การแก้ไขยิ่งขึ้น ทั้งยังต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายมากขึ้นในทางไม่เหมาะสมไม่ควรจ่ายด้วยปัญหาต่างๆ ที่ไหลเข้ามาสู่ครอบครัวอย่างไม่รู้จักสิ้นสุด

^๗ โสภ (ชูพิภุศลชัย) ขปีลมันน์และคณะ, การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย, รายงานการวิจัย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, หน้า ๒ - ๔๔.

สังคมชนบทกับสังคมเมืองมีช่องว่างต่างกันมาก สังคมชนบทก็ล่มสลาย คนไม่ยอมอยู่ก็อพยพเข้าเมืองอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน ก่อให้เกิดครอบครัวแตกแยกไปคนละทิศละทาง บิดาหรือมารดาไปทำงานรับจ้างในเมืองหรือไปทำงานที่ต่างประเทศ ทั้งบุตรธิดาไว้กับปู่ย่า ตายาย ที่ชรา ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว เพราะสามีภรรยาที่ทำงานกันคนละสถานที่อยู่ห่างกันนานๆ ภรรยาบางคนก็ไปมีสามีใหม่ สามีก็ไปมีภรรยาใหม่ ครอบครัวที่มีอยู่เดิมก็ล่มสลาย ปัญหาอื่นๆ ก็เกิดขึ้นตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

ครอบครัวแตกแยกหรือล่มสลายเป็นปัญหาใหญ่ เพราะมนุษย์ตั้งแต่โบราณมานั้น อยู่กันเป็นปึกแผ่นเป็นครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งนี้ได้หล่อเลี้ยงมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรมทุกอย่าง ความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็ง คือรากฐานทางศีลธรรม จริยธรรม ถ้าคนอยู่ในครอบครัวที่เข้มแข็ง ชุมชนที่เข้มแข็ง คนก็จะไม่ทำชั่ว แต่ถ้าคนออกจากครอบครัวไป อาจจะทำอะไรก็ได้ โดยเฉพาะเยาวชนเมื่อไม่มีบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย และเพื่อนบ้านคอยช่วยดูแล^๗ ๕

ครอบครัวในปัจจุบันมีขนาดเล็กลง โดยส่วนหนึ่งเกิดจากการรับวัฒนธรรมตะวันตก และระบบเศรษฐกิจที่ต้องเร่งรีบและมีการแข่งขันกันสูง ทำให้ไม่สามารถรับบุคคลที่เป็นภาระในครอบครัวมาดูแลได้ หรือต้องการความเป็นอิสระของคู่สมรสจึงต้องการแยกครอบครัวมาอยู่เองตามลำพังเป็นปัจเจกครอบครัว หรือเป็นครอบครัวใหม่ที่อพยพจากชนบทเข้ามาใช้แรงงานในเมือง ในภาคอุตสาหกรรม ครอบครัวส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และมีขนาดเล็กลง จำนวนสมาชิกในครอบครัวก็ลดลงด้วย รวมทั้งจำนวนเครือญาติก็ลดลง ความสัมพันธ์กันระหว่างญาติก็มีช่องว่างมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อครอบครัว

เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดมา และนับวันจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต่ำลงไปเรื่อยๆ บุตรธิดามักจะขาดคุณธรรมความกตัญญู กตเวทิต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เพราะว่าเป็นคนสมัยใหม่ไม่ค่อยได้สนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ จึงสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในครอบครัวได้บ่อยๆ คนในสมัยโบราณนั้นมองเห็นเหตุการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น

^๗ ประเวศ วะสี, วิสัยทัศน์ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม, หน้า ๑๐๗

จึงย้าสอนเรื่องความกตัญญูทเวทิกันมาก” เนื่องจากเหตุปัจจัยที่เปลี่ยนไป องค์ประกอบของครอบครัวถูกปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐกิจ เป็นต้น มาเป็นตัว บั่นทอน สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ในนิตยสาร “Life and Family” ว่าสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิด ตัวเรามากที่สุด คือ สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นที่พำนักที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และมนุษย์ก็ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปเรื่อย เช่น จากทารกเป็นหนุ่ม-สาว เป็นสามี-ภรรยา เป็นปู่-ย่า ตา-ยาย เป็นต้น ถ้าคิดแบบคนแก่ คือ ขอย้อนอดีต ก็เห็นว่า สถาบันครอบครัวของคนไทยทรุดโทรม ลงเรื่อยๆ สำหรับผู้ยากไร้ในชนบทครอบครัวถึงขั้นแตกสลายอาจจะเหลือเฉพาะเด็กเล็กๆ และคนชรา อยู่บ้านในชนบท พ่อแม่ไปแสวงหางานทำในเมืองใหญ่ หรือไปค้าแรงงานในต่างประเทศ ครอบครัวผู้ ยากไร้ ในเมืองก็ไม่มีบ้านหรือสถานที่อยู่อาศัย ไม่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ ต้องอาศัยอยู่ได้ สะพานและในแหล่งที่เสื่อมโทรม เป็นต้น ครอบครัวคนชั้นกลางที่พอมีปัญญาชวนช่วยตัวเองได้ ก็ถูกปัญหาการจราจรทำให้ต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนท้องถนน ส่วนครอบครัวที่มีเงินก็รวยยิ่งขึ้น อย่างรวดเร็วบนเศรษฐกิจฟองสบู่ สมาชิกครอบครัวแต่ละคนก็ถูกความยากต่างๆ พัดพาไปโดยแทบ จะไม่เคยมีชีวิตร่วมกันอย่างอบอุ่น เมื่อทบทวนดูว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็พบว่าการพัฒนาสร้าง ความเจริญตลอดเวลา ๓๐ กว่าปีที่ผ่านมา นอกจากจะละเลยงานเกษตรกรรมอันเป็นพื้นฐานของ ความมั่นคงอุดมสมบูรณ์ที่สุดของดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้แล้ว ยังละเลยการสร้างความมั่นคงแข็งแรง ให้แก่สถาบันครอบครัวไปอีกด้วย ธุรกิจสมัยใหม่ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาให้กับบุตร และครอบครัว ผู้ดูแลและสมาชิกกรุ่นเยาว์ของครอบครัว คือบุคคลอื่นอาจจะเป็นผู้เลี้ยงพยาบาลหรือผู้รับจ้างดูแล บุคคลเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมของครอบครัวที่แตกต่างกันไป”

๒.๗.๓ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญที่สุด สมาชิกของครอบครัวจะเป็นตัว ชีหรือบ่งบอกสังคมส่วนรวมว่า ครอบครัวนี้มีลักษณะอย่างไรและมีความสนิทสนมรักใคร่ช่วยเหลือกัน แบบใด ขนาดของครอบครัวขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิก ครอบครัวขนาดใหญ่ก็จะมีจำนวนสมาชิก

^๗ ปัญญานันท์ภิกขุ, แม่ที่แท้คือพระธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๖),

^๗ ชูเกียรติ อุทกะพันธุ์, “Life and Family”, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๙ (ตุลาคม ๒๕๔๐), หน้า ๘๙.

มาก ครอบครัวขนาดเล็กก็จะมีจำนวนสมาชิกน้อย ดังนั้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวซึ่งจากอดีตครอบครัวไทยส่วนมากเป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย บิดา มารดา บุตรธิดา ปู่ย่าหรือตา ยาย อีกทั้งพี่ป้าน้าอา ต่างก็อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์เหนียวแน่นมีความรักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน มีความใกล้ชิดให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวเป็นที่เคารพนับถือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมีเวลาให้แกกันเพราะเมื่อไปทำงานก็จะทำงานร่วมกัน เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำงานก็จะกลับมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมีสาเหตุหลายประการพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

(๑) สาเหตุภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ หน้าที่การงาน เพื่อน สถานบันเทิงต่างๆ ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมนั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างฉับพลัน ผู้เป็นบิดามารดาต้องทำงานมากขึ้นเพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว เวลาของครอบครัวก็น้อยลงความรักความอบอุ่นภายในครอบครัวก็ลดลงจึงทำให้เกิดปัญหาตามมา บุตรธิดามีลักษณะบริโภคนิยม ความประพฤติดุร้ายกว่าวัยเพราะปัจจัยเหล่านี้คือ ในด้านสังคม อิทธิพลของสื่อ และเพื่อนเข้ามาทดแทนอิทธิพลของครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด สมัยก่อนนั้นเด็กส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงชั้นประถม แต่ปัจจุบันเด็กจะเรียนไปถึงชั้นมัธยม อาชีวะ และในระดับปริญญา เขาจึงอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมากขึ้น และบริโภคตามเพื่อนซึ่งก็ได้รับอิทธิพลมาจากสื่อเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้บิดามารดาจึงไม่มีเวลาพอที่จะอบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างให้กับบุตรธิดา โดยใช้วัตถุเป็นส่วนใหญ่ในการเลี้ยงดู หยิบยื่นความสะดวกสบายให้แก่บุตรเพื่อชดเชยความรักความอบอุ่นที่ตนเองไม่มีเวลาให้เพียงพอ บุตรธิดาจึงเรียนรู้ที่จะตอบแทนเป็นวัตถุมากกว่าที่จะให้บิดามารดาพึงพอใจในความประพฤติปฏิบัติอันดีงามของตนเอง ในสภาพสังคมปัจจุบันจึงเอื้อให้บุตรธิดาไปตามกระแสสื่อมวลชน และถึงแม้บิดามารดาจะพอมีเวลาก็ไม่รู้ว่าจะสัมพันธ์กับบุตรธิดาอย่างไร เพราะสังคมซับซ้อนมากขึ้น

(๒) สาเหตุภายใน ได้แก่ ทัศนคติที่ไม่สอดคล้อง ความต้องการแตกต่างกัน ต่างฝ่ายต่างเอาแต่ใจตน เป็นต้น เมื่อปัจจัยภายในครอบครัวไม่สามารถสนองตอบความต้องการหรือให้ความสุขแก่บุคคลภายในครอบครัวได้ จึงมีการออกไปแสวงหาความสุขจากสิ่งหรือบุคคลภายนอกที่สนองตอบความต้องการหรือให้ความสุขกันจากข้างนอก บ้านของคนในสังคมปัจจุบันบางครอบครัวจึงเป็นเพียง

ที่พักหลับนอนและเก็บของใช้เท่านั้น มิใช่เป็นที่อยู่อาศัยอย่างแท้จริงตามที่ควรจะเป็น แต่เดิมนั้น ครอบครัวไทยมีความอบอุ่นในระหว่างบิดามารดากับบุตรมาก บุคคลต่างๆ มีเวลาให้แก่งานสนทนากันในครอบครัว เพื่อความบันเทิงบ้าง เพื่อการเรียนรู้บ้าง แม้วัตถุปัจจัยที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตไม่มากนักแต่กลับเป็นตัวกระตุ้นให้ทุกคนมีความขยันทำมาหากิน ลักษณะของครอบครัวไทยตั้งแต่โบราณมา จึงถือได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทยที่ได้อบรมสั่งสอนต่อกันมา กล่าวคือ ผู้เยาว์จะต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ บุตรหลานมีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำได้ไม่มากนัก ในสังคมโลกตะวันตก^๗

๒.๗.๔ ความเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัว

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนไทยในครอบครัว เมื่อประเทศมุ่งพัฒนาความเจริญตามอย่างชาวตะวันตก การบริหารบุคคลก็ต้องหันมาพิจารณาว่า จะให้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในวัยทำงานให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพมากที่สุดได้อย่างไร คนที่อยู่ในวัยทำงานต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น เมื่อกลับเข้ามาในบ้านก็ต้องพบกับภาระหน้าที่ที่มีต่อบิดามารดาของตนและบุตรอีกด้วย เพื่อที่จะแบ่งเบาภาระหน้าที่โดยตรงของตนเองตรงนี้ออกไป จึงหาคนมาช่วยดูแลบิดามารดาหรือบุตรธิดา ในปัจจุบันนี้จึงมีหน่วยงานที่มารับภาระดูแลบิดามารดา หรือคนชราที่ขาดบุตรธิดาดูแลเอาใจใส่เกิดเป็นบ้านพักคนชราและมีสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อน หรือเด็กวัยก่อนเรียน อีกทั้งเด็กที่อยู่ในวัยเรียนที่มีโรงเรียนประจำ ทำให้ภาระของบิดามารดาที่อยู่ในวัยทำงานมีเวลาในการทำงานมากขึ้น และมีความมุ่งเน้นการทำงานตามภาวะเศรษฐกิจที่บีบให้มีการแข่งขันกันมากอย่างในปัจจุบัน และหน้าที่ในสังคม สมาคมต่างๆ มีมาก จึงส่งผลกระทบกับเวลาที่บิดามารดาจะพึงมีให้แก่บุตรธิดา บุตรธิดาที่อยู่ห่างไกลบิดามารดาจากการไปศึกษาตามสถานศึกษาต่างๆ หรือเติบโตแล้วมีอาชีพหน้าที่การงานของตนที่ต้องจากครอบครัวเดิมไปอยู่ในสถานที่ไกลๆ นั่นคือกลไกทางสังคมที่แยกบุคคลในครอบครัวให้ห่างกัน เพราะสถานะของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป

^๗ โสภ (ชูพิกุลชัย) ชปิลมันน์และคณะ, การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย, รายงานการวิจัย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, หน้า ๒-๑๐.

ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการวางรากฐานของความคิดที่ดี และแนวพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้กับสมาชิกในสังคม การหล่อหลอมของครอบครัวส่งผลทำให้สมาชิกในครอบครัวเติบโตขึ้นเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป รวมทั้งจะเป็นผู้ที่จะสามารถสร้างครอบครัวใหม่ของตนเองที่มีคุณภาพในอนาคตของตนได้อีกด้วย แต่ทว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบัน ความผูกพันสนิทสนมด้วยความรักความห่วงใยของครอบครัว ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาก็ค่อยๆ ลดน้อยลง สมาชิกในครอบครัวไม่ได้ดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่อย่างที่ควรจะเป็น ครอบครัวไม่ได้เป็นแหล่งรวมความรักความอบอุ่นความไว้วางใจกัน บางครอบครัวก็มีปัญหามากเกิดความแตกร้างความขมขื่น ความรุนแรงและความเกลียดชังระหว่างกัน ปัจจัยความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ ค่านิยมของสังคมและความเสื่อมลงของคุณธรรม จริยธรรม ในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาการทำแท้งขาดความรักความอบอุ่นและความสมบูรณ์ทางใจ ที่เขาพึงจะได้รับจากครอบครัวส่งผลให้เด็กๆ ขาดการเรียนรู้ที่จะให้ความรักแก่ผู้อื่นและสังคม กลายเป็นผลกระทบแบบลูกโซ่ที่เขาจะแสดงออกต่อชนรุ่นต่อไป เป็นเหตุให้เราต้องสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าไปอย่างน่าเสียดาย และยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมในระยะยาวอีกด้วย^๗

๙

ในปัจจุบันสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งคือบทบาทและหน้าที่ของความเป็นบิดามารดา และบุตรธิดา บิดามารดากำลังอยู่ในภาวะที่ตกต่ำจากมาตรฐานของความเป็นบิดามารดาที่ดี เพราะมีความสำคัญผิดในบทบาท หรืออยู่ในสภาพที่กำลังดำเนินไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ สามารถเห็นได้จากการที่บิดามารดาจำนวนไม่น้อย ที่ปฏิบัติต่อบุตรธิดาที่เกิดมาอย่างขาดวิญญูณแห่งความเป็นบิดามารดาที่ดี มิได้ตระหนักว่าตน คือ บุคคลสำคัญที่จะเป็นผู้สร้างชีวิตให้กับสายเลือดที่เติบโตมาจากตน

ดังนั้น แทนที่บิดามารดาจะดูแลบุตรธิดาอย่างดีเอาใจใส่เลี้ยงดูให้การอบรมสั่งสอน แต่กลับพบว่ามีเด็กเร่ร่อน หรือถูกทอดทิ้งมากขึ้น โดยที่ผู้ให้กำเนิดไม่คำนึงว่าเขาจะเป็นเด็กที่เติบโตอย่างมีคุณภาพได้อย่างไร หากขาดความอบอุ่น ขาดความเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดาแท้ๆ ที่ให้กำเนิดตนมา จริงอยู่ แม้เด็กเหล่านั้นจะได้รับความอบอุ่นทางกาย ที่สังคมพอจะเยียวยาทดแทนได้บ้าง แต่ใครเล่าจะมามอบความอบอุ่นใจให้ได้อย่างเต็มเปี่ยมเท่ากับบิดามารดาของเขาเอง ในขณะเดียวกันก็มีหลาย

^๗ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **คุณแม่ของลูก**, (กรุงเทพมหานคร : ชัดเชสมิเดีย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๐.

ครอบครัวเมื่อมองอย่างผิวเผินดูเหมือนสมบูรณ์ แต่สภาพภายในที่แท้จริงกลับน่าเป็นห่วงไม่น้อยไปกว่าครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เพราะบิดามารดาใช้วิธีเลี้ยงบุตรด้วยเงินและวัตถุ ไม่ได้เลี้ยงด้วยความรัก การเอาใจใส่และการอบรมดูแล ทำให้บุตรไม่ได้รับในสิ่งที่เขาควรจะได้รับจากบิดามารดา จนทำให้กลายเป็นเด็กกำพร้าบิดามารดา การประพฤติดของบุตรธิดาเหล่านี้จึงเป็นไปในทางที่บิดามารดาไม่พึงประสงค์ บุตรธิดาไม่มีความรัก ไม่มีความเคารพหรือไม่เอาใจใส่บิดามารดาของตนเท่าที่ควร ประพฤติตามใจต้องการ ติดเพื่อนติดสิ่งเสพติดต่างๆ มีความประมาทด้วยอารมณ์หนีออกจากบ้านบ้าง ไม่พูดจากับบิดามารดาเป็นเวลานานหรือเป็นเดือนบ้าง ครอบครัวขาดความมั่นคง ความเข้มแข็งด้วยคุณธรรม จริยธรรม ที่เห็นคุณค่าของกันและกัน ในที่สุดก็ขาดคุณธรรมจริยธรรมและความกตัญญู กตเวที^๘ ○

๒.๗.๕ ความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมหรือจริยธรรม

จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป และกระแสของค่านิยมต่างๆ ที่เน้นทางวัตถุนิยมได้หลั่งไหลเข้ามาสู่จิตใจของคนในสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่พึงประสงค์ หากสังเกตดูแล้วจะเห็นประเด็นของความเสื่อม ซึ่งส่วนหนึ่งนั้นเกิดมาจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่รู้จักเลือกสรรมา จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดขึ้น ดังนั้น ในช่วงหลังๆ นี้ การพัฒนาประเทศจึงให้ความสนใจหันมาเน้นในเรื่องของการพัฒนาคน และพัฒนาจิตใจมากขึ้น พร้อมทั้งหันมาสนใจปัญหาเรื่องคุณธรรม จริยธรรม จะสังเกตได้จากระบบการศึกษาซึ่งมีการพูดถึงเรื่องของจริยธรรมมากขึ้นตามหน้าหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนอื่นๆ เกิดความรู้สึกว่าเยาวชนนั้นมีความตกต่ำทางจริยธรรม

ประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนาที่มีความเสื่อมทางศีลธรรมจริยธรรมสูงมีการฆ่ากันตายเป็นจำนวนมาก การลักขโมยก็เกิดขึ้นทั่วไป การสร้างบ้านเรือนต้องติดเหล็กดัดที่ประตูหน้าต่าง มีรั้วกันขโมย การคดโกงคอร์รัปชันมีอยู่ทั่วไปตามหน่วยงานต่างๆ การเอารัดเอาเปรียบตลอดจนประชากรมีพฤติกรรมทางที่ไม่เหมาะสม และปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย ถ้าจะสรุปเป็นวิกฤตการณ์ทางจริยธรรม ในสังคมพอวิเคราะห์ได้ว่า การที่ศีลธรรมเสื่อมไปเป็นเพราะคูลอำนาจในสังคมเปลี่ยนแปลง

^๘ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, คุณแม่ของลูก, หน้า ๓๒

โดยอำนาจรัฐ อำนาจเงิน และอำนาจวัตถุนิยมมีมากขึ้น^๔ อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากสังคมที่เคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต คนทำผิดจะถูกประณามและไม่มีใครคบหาสมาคมด้วย หรือมีจริยธรรมที่ดีงาม มีความซื่อสัตย์กตัญญูกตเวที เป็นต้นนั้นเอง แต่ในปัจจุบันมีค่านิยมทางวัตถุมากกว่าการส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ การพัฒนาประเทศในระยะสิบปีที่ผ่านมาเน้นหนักในด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาจิตใจได้รับความสนใจน้อย การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาก็มุ่งเน้นการพัฒนาด้านร่างกายและสติปัญญา รวมทั้งวิชาการด้านต่างๆ มากกว่าการเสริมสร้างด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญประกอบกับสภาพเศรษฐกิจในช่วงระยะที่ผ่านมาตกต่ำ ทำให้สถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันแรกของสังคมมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บิดามารดาต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ หารายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจ ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น เวลาดูแล อบรม หรือสั่งสอนบุตรธิดามีไม่เพียงพอ บุตรธิดาขาดการอบรมสั่งสอน ขาดเคล้าจิตใจจากสถาบันครอบครัว เมื่อสถาบันครอบครัวไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดกระบวนการนี้ได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะคุณธรรม จริยธรรมย่อมตกต่ำลง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้เยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตขาดการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นความดี และสิ่งที่ไม่ดีที่ปะปนอยู่ในสังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้^๕

๒

ความกตัญญูกตเวทีรู้คุณบิดามารดาเป็นสิ่งที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นบรรทัดฐานของสังคม และถือเป็นคุณสมบัติของคนไทย ความกตัญญูกตเวทีที่รู้คุณและแสดงออกด้วยการที่บุตรธิดาปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดา เคารพเชื่อฟังบิดามารดาอย่างดี แต่ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไม่มาก จากสมาชิกในครอบครัวอยู่กันเป็นครอบครัวขยายหรืออาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน กลายมาเป็นสังคมแบบใหม่ที่บุตรธิดาบางส่วนต้องละทิ้งถิ่นฐานไร่นาออกไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น ทำให้เกิดการเหินห่าง ความใกล้ชิด และความผูกพันต่อบิดามารดาตกต่ำลงไปด้วย ทำให้การปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาอย่างเป็นรูปธรรมลดน้อยลง แต่ถ้าบุตรธิดามี

^๔ ประเวศ วะสี, วิสัยทัศน์ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม, หน้า ๑๓.

^๕ โสภา (ชูพิกุลชัย) ขปิลมณัและคณะ, การศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่ได้รับการปลูกฝังของเยาวชนที่เสพย์และไม่เสพสารเสพติดในชุมชนแออัด สภาพสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑ หน้า ๔

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบิดามารดามากเท่าไร ก็จะมีความรู้สึกผูกพันมีความเคารพเชื่อฟังมากยิ่งขึ้น ยิ่งสภาพครอบครัวขยายที่มีคนทุกวัยอาศัยอยู่ร่วมกัน บุตรธิดาจะเห็นการปฏิบัติต่อ ปู่ย่า ตายาย ด้วยดีของบิดามารดา ย่อมจะได้รับการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติของบิดามารดา ย่อมจะมีจิตสำนึกในความกตัญญูเวทีโดยอัตโนมัติ

สรุปว่าบุตรธิดามี ๔ ประเภทโดยพิจารณาจากการเกิด หรือการได้มา คือ

- (๑) บุตรธิดาที่เกิดจากตนเอง
- (๒) บุตรธิดาที่เกิดในเขตที่อยู่อาศัยของตน คือบุคคลอื่นนำมาทิ้งไว้ในพื้นที่ของตนเมื่อพบแล้ว นำมาเลี้ยงเป็นบุตรธิดาของตน
- (๓) บุตรธิดาที่ขอมาจากผู้อื่นมาเลี้ยงดูเป็นบุตรของตน
- (๔) บุตรธิดาที่บิดามารดานำมาฝากให้ศึกษาในสำนักของตน

บุตรธิดาที่กล่าวมานี้ยังแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ตามภูมิธรรมที่ตนประพฤติปฏิบัติโดยนำภูมิธรรมของบิดามารดาเป็นเรื่องวกลบ ดังนี้

- (๑) **อภิชาตบุตร** หมายถึง บุตรธิดาที่มีภูมิธรรมในการประพฤติปฏิบัติที่สูงกว่าบิดามารดา
- (๒) **อนุชาตบุตร** หมายถึง บุตรธิดาที่มีภูมิธรรมในการประพฤติปฏิบัติที่เสมอกับบิดามารดา
- (๓) **อวชาตบุตร** หมายถึง บุตรธิดาที่มีภูมิธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่ำกว่าบิดามารดา

การจะเป็นบุตรธิดาที่ดีได้นั้น ต้องเป็นสัตบุรุษ คือ บุคคลที่ฉลาด รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล แล้วประพฤติตนอยู่ในหลักของความกตัญญูเวทีได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง

ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีจริยธรรมโดยเฉพาะบุตรธิดาเป็นสัตบุรุษและกตัญญูเวทีที่นั่น มีหลักในการประพฤติต่อบุพการีบุคคล ดังนี้

- (๑) เลี้ยงดูบิดามารดาให้ได้รับความสุขด้านร่างกาย ด้วยการอำนวยความสะดวกด้วยปัจจัย ๔ ด้านจิตใจด้วยการเป็นบุตรธิดาที่เชื่อฟัง ขยัน ไม่เกียจคร้าน ไม่สร้างความทุกข์ใจให้บิดา

มารดาและด้านทฤษฎีสติปัญญา กระทำบิดามารดาให้มีทัศนคติมีความเห็นที่ถูกต้อง มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ และมีปัญญานำพาตนให้พ้นจากความทุกข์หมดสิ้นปัญหาเป็นอริยบุคคลให้ได้

(๒) ช่วยทำกิจธุระของบิดามารดาทั้งกิจภายในบ้านและภายนอกบ้าน ตามกำลังศักยภาพความสามารถของตนเอง หรือตามที่บิดามารดาใช้ ไม่ประพฤติดนเป็นปัญหาเพิ่มภาระให้บิดามารดาต้องหนักใจ

(๓) ดำรงวงศ์ตระกูล ด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติประจำตระกูลไว้ และเพิ่มพูนสมบัติให้มากขึ้น พร้อมทั้งรักษาเกียรติยศชื่อเสียงที่ติงามของวงศ์ตระกูลไว้มิให้เสื่อมสลายไป

(๔) ประพฤติตนให้สมควรได้รับทรัพย์มรดก คือ ไม่ประมาทมัวเมาหลงใหลในอบายมุข อันก่อให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นกับตนเองและทรัพย์สมบัติที่มีอยู่

(๕) เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ ด้วยการจัดงานศพ ทำบุญครอบรอบและในเทศกาลงานบุญพิธีต่างๆ

บุคคลไม่ควรลืมนุภาพการี แม้ท่านจะไม่มีชีวิตอยู่แล้วบุตรธิดาผู้กระทำหน้าที่ที่ดีได้ทั้ง ๕ ประการนี้ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวที

นอกจากนี้ การตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาซึ่งมีมาก สุดจะพรรณนาให้หมดสิ้นได้ด้วยการปฏิบัติเพียงภายนอก โดยกล่าวว่า ให้มารดาอยู่บนบ่าด้านขวา ให้บิดาอยู่บนบ่าด้านซ้ายของบุตรธิดา และบุตรธิดาปฏิบัติต่อบิดามารดาอย่างดีที่สุดตลอดชีวิตของบิดามารดา ก็ยังไม่ชื่อว่าเป็นการตอบแทนได้หมดสิ้น แต่การกระทำของบุตรธิดาดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ชักชวนบิดามารดาให้เป็นผู้มีศรัทธาและความเชื่อที่ถูกต้อง

(๒) ให้มีศีล การกระทำ และการพูดที่ถูกต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(๓) ให้มีจาคะ การเสียสละไม่เห็นแก่ตัว สร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและสังคม

(๔) ให้มีปัญญา สามารถเห็นสรรพสิ่งตามสภาพที่เป็นจริง เข้าถึงสัจธรรม ขจัดความทุกข์ภายในใจอย่างสิ้นเชิง กระทั่งถึงที่สุด คือ เป็นอริยบุคคล

การกระทำเช่นนี้จึงชื่อว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของบุตรธิดาต่อบิดามารดา และเป็นการตอบแทนอย่างแท้จริง อนึ่ง บุตรธิดาประพฤติดนดำรงมั่นในศีลธรรม โดยเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ และมีปัญญา ปฏิบัติตนเป็นคนไม่มีปัญหา ไม่มีทุกข์ เป็นอริยบุคคล ก็ชื่อว่าเป็นการตอบแทน เพราะ

สกลกายทั้งหมดของบุตรธิดาล้วนได้มาจากบิดามารดาเป็นเบื้องต้น และบิดามารดาย่อมปรารถนาหรือต้องการเห็นบุตรธิดาของตนนั้นปราศจากทุกข์

ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมหรือจริยธรรมการตอบแทนบุญคุณบิดามารดาของบุตรธิดานั้นเกิดจาก

(๑) การพัฒนาที่เน้นวัตถุมากเกินไป กระทั่งพัฒนาการของคนทางด้านจริยธรรมตามไม่ทัน ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างวัยหรือวัตถุต่างๆ กับจริยธรรมที่จะต้องปฏิบัติ

(๒) ค่านิยมที่เปลี่ยนไป คือวัตถุต่างๆ มีอำนาจมากขึ้น ทำให้คนปรารถนาต้องการวัตถุมาก กระทั่งเกิดการกระทำที่ผิดไปจากครรลองที่ถูกต้องเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของ เพราะสังคมยกย่องคนมีเงินเด่นกว่า คนมีจริยธรรมและคุณงามความดี บุคคลอยู่ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากเดิมทำให้การประพุดิเกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยม

๒.๘ บททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๑ ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ ได้อธิบายความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม (behavior) นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกของบุคคล (Action) ทั้งนี้รวมถึงการงดเว้นการกระทำด้วย (Inaction) นอกจากนั้นการตัดสินใจที่รู้สึกได้ของบุคคล กลุ่มหรือองค์การ หรือการกระทำที่ซ่อนเร้นแต่พร้อมที่จะแสดงออก อาทิ การมีความคิดริเริ่ม ก็นับเป็นการกระทำเช่นกัน ดังนั้น คำว่า “พฤติกรรม” จึงรวมถึงสิ่งที่บุคคล กลุ่มหรือองค์การ ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผย (Overt behavior) และยังรวมถึงพฤติกรรมที่ยังไม่แสดงออกหรือพฤติกรรมซ่อนเร้น (Covert behavior) ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการภายในอื่นๆ ได้แก่ ความคิดความรู้สึก ทศนคติ เป็นต้นนอกจากนั้น ยังรวมถึงการงดเว้นการกระทำ หรือการไม่แสดงออก ทั้งที่ ตั้งใจและไม่ตั้งใจอีกด้วย^๓

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า^๔

พฤติกรรม (Behavior) เป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่าง ๆ การกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจน ได้แก่การกระทำทางกาย เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” การกระทำทางวาจา ได้แก่ การพูด สนทนา การทักทายและการสั่งสอน เป็นต้น เรียกว่า “วจิกรรม” ส่วนการกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้น ยากต่อความเข้าใจ ต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็นการกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ความเมตตาหรือความรัก เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม” พฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง ๓ ลักษณะ มิได้อยู่แยกจากกัน แต่ทำงานผสมผสานเป็นจริตหรือจริยาตาม

^๓ สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑

ลักษณะความประพฤติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพจิต หรือลักษณะอุปนิสัย ๖ ประเภท คือ รากจิต โทสจริต โมหจริต สัทธาจริต พุทธิจริต วิตกจริตในทางจิตวิทยาตะวันตก^๕

เพียเจท์ (Piaget) ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง ลักษณะ ประสพการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การร่วมมือเกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจและอนามัยของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ์^๖

กันยา สุวรรณแสง ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม คือ กิริยา อาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติ ปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน ๕ ทวาร คือ โสตสัมผัส จักขุสัมผัส ชิวหาสัมผัส เป็นต้น^๗

สุดใจ บุญอารีย์ กล่าวไว้ดังนี้ ปัจจัยด้านต่างๆซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลหรือมีพฤติกรรม ดังนี้ ๑. ระดับอายุ ระดับอายุกับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอยู่บ้าง ผู้มีอายุแตกต่างกันมีผลทำให้พัฒนาการแตกต่างกัน แต่ไม่ใช่เกี่ยวข้องกันอย่างแนบแน่นตายตัว ทั้งนี้เพราะแต่ละคนจะมีพัฒนาการในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ๒. ระดับสติปัญญา ระดับสติปัญญากับความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ๓. ความแตกต่างระหว่างเพศ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ให้ทัศนะว่าความแตกต่างระหว่างเพศ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่มีผลต่อพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลของคน ซึ่ง ฟรอยด์ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เพศชายมีพัฒนาการสูงกว่าเพศหญิง และหากมีการทำผิดเกิดขึ้น เพศหญิงมักจะเกิดความสำนึกผิด แต่เพศชายมักจะเกิดความกลัว^๘

^๕ เรียม ศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^๖ Piaget, *The Moral Judgment of Child*, (London : Routledge & Kegan Raul, 1960), p.1.

^๗ กันยา สุวรรณแสง, *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา , ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^๘ สุดใจ บุญอารีย์, *การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม : ทฤษฎีและการปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาการหนังสือ กรมวิชาการ, ๒๕๔๑), หน้า ๗๒-๗๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน อ้างถึง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับระดับอายุ โดยอาศัยแนวคิดของเพียเจต์ ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๖ ชั้น เรียงเหตุผลตามระดับอายุของผู้ใช้เหตุผล ซึ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้ง ๖ ถูกจัด เป็น ๓ ระดับ ดังนี้ พฤติกรรมระดับก่อนเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น พฤติกรรมระดับตามเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการกระทำตามเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายหรือหลักศาสนา แต่ยั้งต้องมีการควบคุมจากภายนอก พฤติกรรมระดับเหนือเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจข้อขัดแย้งต่างๆ ด้วยการคิดตรึกตรองด้วยตนเองเสียก่อน จึงตัดสินใจ แล้วแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่า^๙

สงวน สิทธิเลิศอรุณ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า หมายถึง การกระทำหรือกิจริยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งโดยปกติมนุษย์และสัตว์ย่อมแสดงออกมาให้เป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด และเห็นไม่ได้ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้นเป็นสำคัญ^๙

พรรณราย ทริพย์ประภา ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรม (Behavior) คือการกระทำใดๆ ก็ตามซึ่งสามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น หรือโดยการใช้เครื่องมือ พฤติกรรมมิได้หมายความว่าเฉพาะแต่เพียงการแสดงออกทางด้านร่างกายภายนอกเท่านั้น ยังรวมไปถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกของบุคคลด้วย^๑

จากทฤษฎีผู้วิจัยสรุปความสำคัญของพฤติกรรมได้ดังนี้ พฤติกรรมคือการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกโดยการตอบสนองนั้นอาจจะสามารถสังเกตได้โดยตรงหรือไม่ก็ได้ การแสดงออกนั้นอาจเกิดขึ้นในช่วงที่เรามีสติรู้สึกตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ล้วนจัดเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

๒.๘.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูทเวท

^๙ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **จริยธรรมของเยาวชนไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๒๐.

^๙ สงวน สิทธิเลิศอรุณและคณะ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑.

^๙ พรรณราย ทริพย์ประภา , **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๒.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า รู้อุปการะคุณที่ท่านทำให้, (ผู้)รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับ กตเวที และได้ให้ความหมายของคำว่า กตเวที ว่า (ผู้)สนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับกตัญญู^๑ ๒

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของกตัญญูไว้ว่า การระลึกถึงและยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่น ที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ เรียกว่า กตเวทิตา (กตเวที) คนที่รู้บุญคุณ เรียกว่าคนกตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียกว่าคนกตเวที กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ นี่เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้ด้วยความสะดวก^๒ ๓

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของคำว่ากตัญญูกตเวทิตา ไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หมายถึง ความเป็นคนกตัญญูกตเวที และได้ให้ความหมายของคำว่า กตัญญูกตเวที หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทนแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ กตัญญูรู้คุณท่าน กตเวที ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน^๓ ๔

พระเทพวิสุทธิเมธี กล่าวถึงคำว่ากตัญญูกตเวที เป็นคำที่มาด้วยกัน เมื่อกล่าวถึงความกตัญญู ก็ต้องกล่าวถึงกตเวทีไปโดยปริยาย เพราะในทางปฏิบัติคุณธรรม ๒ ข้อนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ เมื่อกล่าวโดยสรุป ความกตัญญูก็คือ ความรู้และการยอมรับรู้ในบุญคุณของบุคคล สัตว์สิ่งของ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อตัวเราทั้งทางตรงและทางอ้อม กตเวที คือ พยายามกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ช่วยเหลืออุปการะ ยกย่อง บำรุง รักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดีงาม เพื่อความสงบสุขของสังคม และเพื่อความสมดุลทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม^๔ ๕

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๑, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ สก, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

^๒ พุทธทาสภิกขุ, กตัญญูกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คุณบิดามารดาสุดพรรณนามหาศาล, (กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

^๔ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), กตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายของคน , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๖-๗.

อานวย จันเงิน กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูทเวที เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ธรรมทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุม รอบคอบความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อลำดับ^๔ ๖

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงความกตัญญูว่า ความกตัญญูนั้นไม่มีเฉพาะมนุษย์เท่านั้น ความรู้คุณของวัตถุสิ่งของก็เป็นกตัญญู ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง บ้านที่พักอาศัย ธรรมชาติแวดล้อมที่เราอยู่ ทุกสิ่งล้วนมีบุญคุณ จึงมีภาษิตว่า “นิมิตฺตํ สาธูรูปานํกตญฺญทเวทิตา” แปลว่า ความรู้คุณและประกาศตอบแทนคุณนั้นให้ปรากฏเป็นเครื่องหมายของคนดี^๕ ๗

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ขาตเมธี) กล่าวถึง ความกตัญญูทเวทีในฐานะคุณธรรมคำจูนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ การแสดงความกตัญญูทเวทีที่ลูกกระทำต่อบิดามารดา ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สรุปได้ ๓ ลักษณะ คือ ๑. การแสดงความกตัญญูทเวทีด้วยการปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยปัจจัยสี่ ๒. การแสดงความกตัญญูทเวทีด้วยการยอมสละชีวิตตนเองเพื่อปกป้องชีวิตบิดามารดา ๓. การแสดงความกตัญญูทเวทีด้วยการให้ตั้งมั่นในธรรม^๖ ๘

พูนทรัพย์ ขุนชิต ได้กล่าวไว้ใน ศึกษาหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของบุตรและธิดาที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา ดังคำกลอนของท่านพุทธทาสภิกขุ^๗ ดังนี้ ๙

^๔ อานวย จันเงิน, “การพัฒนาความกตัญญูทเวทีตามแนวคิดพระวรญาณ (ทองน้อย กิตติทินโน), **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (ภาควิชาสารัตถบัณฑิตศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๘.

^๕ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^๖ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ธรรมะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^๗ พูนทรัพย์ ขุนชิต, **ศึกษาหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปานขำ กรุงเทพมหานคร**, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๗.

“อันลูกดี	มีองค์ห้า	ท่านว่าไว้
เอาใจใส่	บำรุงเลี้ยง	พ่อแม่ตน
พึงชวนชวาย	ช่วยทำงาน	ทุกแห่งหน
รีบสร้างตน	เป็นคนดี	ในสกุล
ช่วยรักษา	สมบัติท่าน	ที่ให้ไว้
ส่งผลบุญ	ไปให้	เมื่อท่านสูญเสีย
สมบัติห้า	คือหน้าที่	ลูกเพิ่มพูน
ไม่เสื่อมสูญ	หมั่นทำไว้	ได้เจริญ”

สรุป หลักธรรมพฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนนั้นเป็น ปัญหาที่ต้องใส่ใจมาก เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนกับเด็กสมัยก่อน เพราะสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน สังคม สมัยก่อนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ปัจจุบันกลายเป็นสังคมแข่งขัน จึงดิ้นรน ผู้ปกครองไม่มี เวลาให้ลูก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ปกครองกับเด็กนักเรียน ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้น บิดามารดา ทั่วไปที่ขาดการศึกษาธรรมะ ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนอบรมลูก มักตามใจลูกของตนมากเกินไป จึง เป็นเหตุให้เด็กเสียคนได้ง่าย ความรักของบิดามารดาที่มีต่อลูกนั้นมีมาก แต่ถ้ามากในทางที่เสียก็จะ เกิดผลเสีย จึงควรที่จะรักลูกตามลำดับก่อนหลัง พยายามฝึกฝนสอนลูกให้รู้จัก คิดเป็น ให้รู้จักใช้ชีวิต เป็น และรู้จักเป็นคนมีความกตัญญูทศเวท พฤติกรรมด้านความกตัญญูทศเวทที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดา มารดาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ท่านเลี้ยงเรา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำภาระงานของท่าน ดำรง วงศ์ตระกูล ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว การที่บุตรบำรุงบิดามารดานั้น จะได้รับประโยชน์ปัจจุบันดังต่อไปนี้ คือ ๑. เป็นผู้มีทรัพย์มีฐานะไม่ขัด สิ้น ๒. มีจิตใจร่าเริงจิตใจแจ่มใส ๓. ไม่ถูกข่ม ไม่ถูกทำร้าย ๔. ประสบแต่ความสุขความดีและสิ่งดีงาม ๕. ไม่ถูกติเตียนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากนักปราชญ์ ๖. เทวดาคุ้มครองรักษา ๗. พ้นจาก

อันตรายและภัยพิบัติทั้งปวง ๘. ได้ลาภโดยง่าย ๙. ได้รับการยกย่องจากผู้เหนือศักดิ์กว่า ๑๐. สร้างอนุสาวรีย์เป็นที่สักการบูชาของประชาชนทั่วไป ๑๑. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระพุทธเจ้า^๑

ผู้วิจัยสรุป พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาได้ดังนี้ กล่าวคือผู้ที่รู้สำนึกในบุญคุณและตอบแทนบุญคุณบิดามารดาบุพการี พยายามกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณช่วยเหลืออุปการะ ยกย่องบำรุงรักษาดูแลพยาบาลเลี้ยงดูท่านให้มีความสุข ดังเช่น ในชาดกเรื่องพระพุทธเจ้า พระราहुล สุวรรณสาม พระสารีบุตรเถระ และพระภิกษุเลี้ยงบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลตัวอย่างที่ควรยกย่องด้านความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดา การรู้คุณท่าน บุคคลผู้มีความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาธรรมถือว่าเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นสัตบุรุษเป็นคนดี เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ บุตรธิดา ดังนั้น คนมีความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาจะต้องเป็นคนดี และคนที่ดีจะต้องมีความกตัญญู ฉะนั้นแล้ว หลักจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาในพระพุทธศาสนา คือ ทฤษฎี สังคัลสูตร ได้กล่าวไว้ว่า ๑. ท่านเลี้ยงเรา เราจักเลี้ยงท่าน ๒. ช่วยทำกิจการงานของท่าน ๓. ช่วยดำรงวงศ์ตระกูล ๔. จักประพฤตินให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาทหรือรับทรัพย์มรดก ๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ดังเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น จักนำไปศึกษาหาประโยชน์และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในบทต่อไป

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังนี้

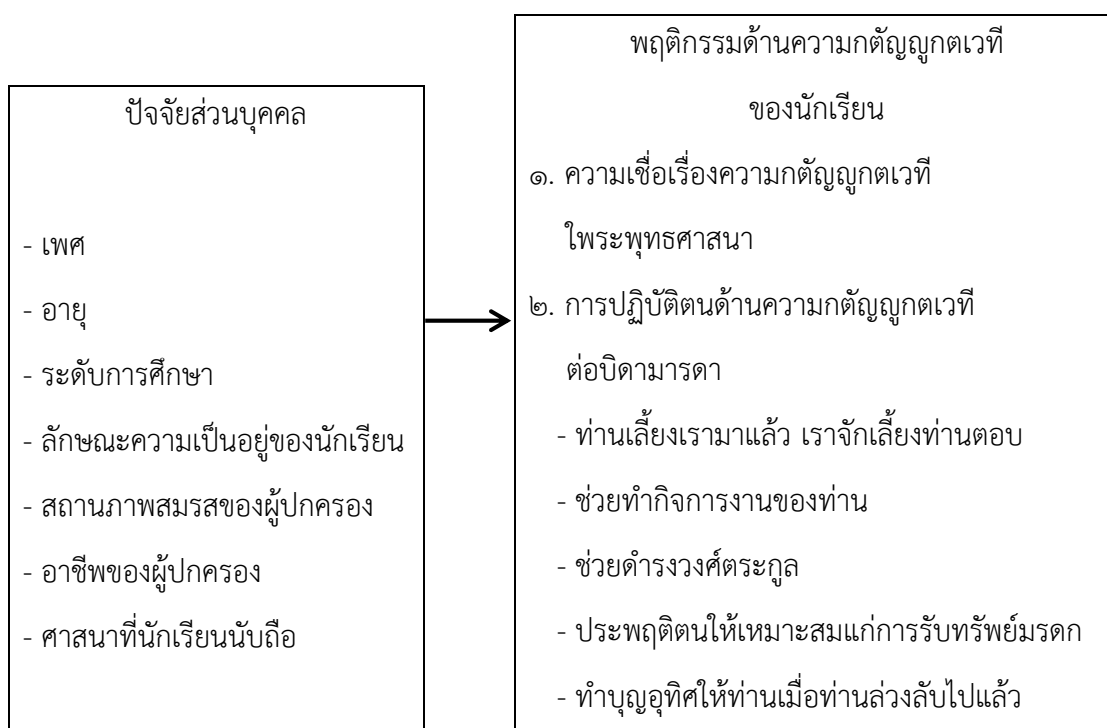
ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือ

^๑ พันโท สันติร อ่อนนาค, การศึกษาเรื่อง “การบำรุงบิดามารดา” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๙ - ๙๑.

ตัวแปรตาม คือ ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทในพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทต่อบิดามารดา จำแนกออกเป็น ๕ ด้าน คือ ๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒. ด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน ๓. ด้านดำรงวงศ์ตระกูล ๔. ด้านการประพடுத்தินให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก และ ๕. ด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อยามที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว

กรอบแนวคิด ซึ่งแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรต้น กับตัวแปรตาม ดังกล่าวมาข้างต้น แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรทั้งหมดซึ่งได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีภาคการศึกษา ๒๕๕๘ ทั้งหมดจำนวน ๓๒๐ คน แบ่งเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๑๐ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๐๕ คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๕ คน

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๓.๒.๑ ประเภทของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของบิดามารดา ศาสนา ที่นักเรียนนับถือ รวม ๗ ข้อ ข้อคำถามชนิดให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเชื่อด้านความกตัญญูทเวทในพระพุทธศาสนา มี ๑๐ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อการตอบแทนพระคุณบิดามารดาตามหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวท มีทั้งหมด ๕๐ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า และเป็นคำถามชนิดปลายเปิด ให้เติมข้อความ จำนวน ๒ ข้อ

๓.๒.๒ การสร้างเครื่องมือ

(๑) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยวิทยานิพนธ์ ตลอดจนถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยทำการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดต่างๆ

(๒) ข้อมูลที่ได้จากข้อ ๑ มาสร้างแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพสมรสของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง ศาสนาที่นักเรียนนับถือ รวม ๗ ข้อ ข้อคำถามชนิดให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเชื่อด้านความกตัญญูทเวทในพระพุทธศาสนา มี ๑๐ ข้อ เป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน ๕ คะแนน
เห็นด้วย	ให้คะแนน ๔ คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน ๓ คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน ๒ คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้คะแนน ๑ คะแนน

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อการตอบแทนพระคุณบิดามารดาตามหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวท แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

(๑) เป็นข้อคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ มีทั้งหมด ๕๐ ข้อ ซึ่งสร้างมาจากหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทของบุตรและธิดา ที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา ๕ ประการ ในทางพระพุทธศาสนา คือ

- ๑) การเลี้ยงดูบิดามารดา
- ๒) การช่วยทำกิจธุระของบิดามารดา
- ๓) การดำรงวงศ์ตระกูล
- ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก
- ๕) ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อล่วงลับไปแล้ว

ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน ๕ คะแนน
ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย	ให้คะแนน ๔ คะแนน
ปฏิบัตินานๆ ครั้ง	ให้คะแนน ๓ คะแนน
ปฏิบัติน้อยมาก	ให้คะแนน ๒ คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติเลย	ให้คะแนน ๑ คะแนน

(๒) เป็นข้อคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ มีทั้งหมด ๕๐ ข้อ ซึ่งสร้างมาจากหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของบุตรและธิดา ที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา ๕ ประการ ในทางพระพุทธศาสนา คือ

- ๑) การเลี้ยงดูบิดามารดา
- ๒) การช่วยทำกิจธุระของบิดามารดา
- ๓) การดำรงวงศ์ตระกูล
- ๔) ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก
- ๕) ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อล่วงลับไปแล้ว

(๓) ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตนต่อการตอบแทนพระคุณบิดามารดา ตามหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด ให้เติมข้อความ จำนวน ๒ ข้อ คือ

- ๑) นักเรียนได้ปฏิบัติต่อบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอในเรื่องใดบ้าง
- ๒) สิ่งที่นักเรียนได้รับมอบหมายงานจากบิดามารดาที่ให้ทำเป็นประจำได้

๓.๒.๓ การหาคุณภาพเครื่องมือ

(๑) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา (Content Validity) ที่ต้องการศึกษาเพื่อความถูกต้องและเหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

- ๑) รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ
- ๒) ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ
- ๓) ผศ.ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ
- ๔) ผศ.สาร์ระ มุขดี
- ๕) อ.วิษชุดา จิตติโชติรัตน

(๒) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ

(๓) นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้ว ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มเอา ๓๐ คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Alphacoefficient) ของแบบสอบถามโดยวิธีการของครอนบาค (Conbach) ดังนี้

- ๑) แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเชื่อเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนามีคำถามจำนวน ๑๐ ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๕
- ๒) แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อการตอบแทนพระคุณบิดามารดาตามหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดามีคำถาม จำนวน ๕๐ ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๕

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- (๑) ผู้ศึกษาทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูล
- (๒) ผู้ศึกษานำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิเพื่อขออนุญาตการเก็บข้อมูล
- (๓) ผู้ศึกษานำหนังสือในการเก็บข้อมูลเพื่อติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลโดยขอ

อนุญาตจากอาจารย์ประจำชั้นปรี้อประจำวิชา เมื่อได้รับอนุญาต จึงได้นำแบบสอบถาม แจกและขอรับคือด้วยตนเอง ระยะเวลาเตรียมการและการเก็บข้อมูลอยู่ระหว่างกลางเดือนมกราคม ถึงสิ้นเดือนมกราคม ๒๕๕๙ โดยแจกแบบสอบถามให้นักเรียนจำนวน ๓๒๐ ฉบับ และเก็บกลับคือมา ได้ทั้งหมด ๓๐๐ คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๓๙ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของแบบสอบถามแบบจำลอง ๓๐๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๓๙

ระดับชั้น	แบบสอบถาม		
	จำนวน	ได้รับกลับคืน	ร้อยละ
ม.๔	๑๑๐	๕๘	๑๘.๑๓
ม.๕	๑๐๕	๙๑	๒๘.๔๔
ม.๖	๑๐๕	๑๕๓	๔๗.๘๒
รวม	๓๒๐	๓๐๐	๙๔.๓๙

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีสูตรดังนี้

๑) ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร^๑

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทนคะแนนเฉลี่ย

^๑ ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สุริยสาส์น, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

ΣX	แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

๒) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) คำนวณจากสูตร^๑

$$S^2 = \frac{N\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	S_i^2	แทนความแปรปรวนของคะแนน
	ΣX	แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

๓) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยการใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)^๑

$$a = \frac{N}{N-1} - \left[1 - \frac{\Sigma S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ	a	แทนค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	N	แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	S_i^2	แทนคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	S^2	แทนคะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

๓.๕ เกณฑ์การตัดสิน

ผลระดับคะแนนโดยการใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการตัดสินครั้งนี้^๑

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
๔.๕๐ - ๕.๐๐	เห็นด้วยอย่างยิ่ง, ปฏิบัติเป็นประจำ
๓.๕๐ - ๔.๔๙	เห็นด้วย, ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓. ^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๐ ^๓

^๑ บุญชม ศรีสะอาด ^๔

๒.๕๐ – ๓.๔๙	ปานกลาง, ปฏิบัตินานๆ ครั้ง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ไม่เห็นด้วย, ปฏิบัติน้อยมาก
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ไม่เห็นด้วยยิ่ง, ไม่เคยปฏิบัติเลย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อบิตามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น ๓๐๐ ชุด จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๒ ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดที่ในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ของนักเรียนของชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดที่ต่อบิตามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

S.D. หมายถึง ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

F หมายถึง ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่า

๒ ตัวแปร (F - distribution)

p-value หมายถึง ค่าความน่าจะเป็น (Probability)

df	หมายถึง ระดับขั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)
SS	หมายถึง ค่าผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัว ยกกำลังสอง
MS	หมายถึง ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน ยกกำลังสอง (Mean Squares)
*	หมายถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวนที่ต่อบิดามารดาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความ
เป็นอยู่ของนักเรียน สถานของผู้ปกครอง อาชีพ และศาสนาที่นักเรียนนับถือ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๔๘	๔๙.๓๓
หญิง	๑๕๒	๕๐.๖๗
รวม	๓๐๐	๑๐๐
๒. อายุ		
๑๔ ปี	๒๒	๗.๓๓
๑๕ ปี	๓๐	๑๐.๐๐
๑๖ ปี	๕๖	๑๘.๖๗
๑๗ ปี	๖๒	๒๐.๖๗
๑๘ ปี	๘๑	๒๗.๐๐
๑๘ ปีขึ้นไป	๔๙	๑๖.๓๓
รวม	๓๐๐	๑๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๔	๕๗	๑๙.๐๐
ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕	๙๐	๓๐.๐๐
ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖	๑๕๓	๕๑.๐๐

รวม	๓๐๐	๑๐๐
๔. ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน		
อยู่กับบิดามารดา	๑๘๓	๖๑.๐๐
อยู่กับมารดา	๖๒	๒๐.๖๗
อยู่กับบิดา	๓๕	๑๑.๖๗
อยู่กับญาติ	๒๐	๖.๖๗
รวม	๓๐๐	๑๐๐

ตาราง ๔.๑ (ต่อ) แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๕. สถานภาพของผู้ปกครอง		
อยู่ด้วยกัน	๑๘๘	๖๒.๖๗
แยกกันอยู่	๕๓	๑๗.๖๗
หย่าร้าง	๕๐	๑๖.๖๗
เสียชีวิต	๙	๓.๐๐
รวม	๓๐๐	๑๐๐
๖. อาชีพของผู้ปกครอง		
รับจ้าง	๑๑๓	๓๗.๖๗
ค้าขาย	๖๖	๒๒.๐๐
พนักงานบริษัท	๔๙	๑๖.๓๓
รับราชการ	๒๒	๗.๓๓
ธุรกิจ	๔๐	๑๓.๓๓
รัฐวิสาหกิจ	๑๐	๓.๓๓
รวม	๓๐๐	๑๐๐
๗. ศาสนาที่นักเรียนนับถือ		
ศาสนาพุทธ	๒๗๓	๙๑.๐๐
ศาสนาอิสลาม	๑๘	๖.๐๐
ศาสนาคริสต์	๙	๓.๐๐
รวม	๓๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

๑. เพศ ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนมาก เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๖๗ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๓

๒. อายุ ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม อายุ ๑๔ ปี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓๓ อายุ ๑๕ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ อายุ ๑๖ ปี จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖๗ อายุ ๑๗ ปี จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๗ อายุ ๑๘ ปี จำนวน ๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๐ และอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๙ คน คิดร้อยละ ๑๖.๓๓ ตามลำดับ

๓. ระดับการศึกษา ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๔ จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐๐ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๐๐

๔. ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดามารดา จำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐๐ รองลงมาอาศัยอยู่กับมารดา จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๗ อาศัยอยู่กับบิดา จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๗ และอาศัยอยู่กับญาติอื่นที่น้อยที่สุด จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๗

๕. สถานภาพของผู้ปกครอง ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ผู้ปกครองอยู่ด้วยกัน จำนวน ๑๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๖๗ รองลงมาผู้ปกครองแยกกันอยู่ จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๗ ผู้ปกครองหย่าร้างกัน จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และเสียชีวิตน้อยที่สุด จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๐

๖. อาชีพของผู้ปกครอง ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๖๗ รองลงมาอาชีพค้าขาย จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๐ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓๓ อาชีพรับราชการ จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓๓ อาชีพทำธุรกิจ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓ และอาชีพรัฐวิสาหกิจน้อยที่สุด จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๐

๗. ศาสนาที่นักเรียนนับถือ ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน ๒๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐๐ รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๐ และศาสนาคริสต์นับถือน้อยที่สุด จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๐

ตอนที่ ๒ ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวที ในพระพุทธศาสนาของนักเรียน

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีใน
พระพุทธศาสนาของนักเรียน จำแนกเป็นรายข้อ ดังนี้

ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทีใน พระพุทธศาสนา	ระดับความเชื่อ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่าความกตัญญูทเวทีเป็น เครื่องหมายของคนดี	๔.๖๕	๐.๕๙	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๒. ความกตัญญูทเวทีแสดงได้กับบุคคลทั่วไปที่มี พระคุณต่อเรา	๔.๕๑	๐.๖๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๓. การแสดงความกตัญญูทเวทีเป็นจิตสำนึกต้อง แสดงออกด้วยใจบริสุทธิ์	๔.๕๙	๐.๖๑	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๔. การเลื่อมใสศรัทธาเป็นหน้าที่ของบุตรธิดาทุก คนที่จะต้องปฏิบัติ	๔.๖๑	๐.๗๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๕. การเห็นคุณค่าในตัวเองถือว่าเป็นความกตัญญู อย่างหนึ่ง	๔.๓๖	๐.๗๘	เห็นด้วย
๖. ถ้าเราไม่กตัญญูต่อบิดามารดาเรแล้วก็คงยากที่ จะมีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น	๔.๔๓	๐.๗๗	เห็นด้วย
๗. บิดามารดาเปรียบเสมือนพระพรหม และพระ อรหันต์ของบุตรธิดา	๔.๕๕	๐.๗๕	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๘. หากไม่เลื่อมใสศรัทธาด้วยความเคารพก็ถือว่า ไร้ความหมาย	๔.๔๙	๐.๗๗	เห็นด้วย
๙. การทำความดี ช่วยเหลือสังคมถือว่าการตอบ บุญคุณของบิดามารดาอีกอย่างหนึ่ง	๔.๒๙	๐.๘๕	เห็นด้วย
๑๐. เราจะรู้สึกดีใจสุขใจเมื่อยามที่เราได้ทำความดี ตอบแทนผู้ที่มีพระคุณ	๔.๖๐	๐.๖๖	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

รวม	๔.๕๑	๐.๗๓	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
-----	------	------	-------------------

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นักเรียนมีระดับความเชื่อ เรื่องความกตัญญูทเวทิตามทางพระพุทธศาสนา โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=๔.๕๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตามพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับเห็นด้วย ได้แก่ ในเรื่องของการเห็นคุณค่าในตัวเองถือว่าเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง ($\bar{X}=๔.๓๖$) เรื่องของถ้าเราไม่กตัญญูต่อบิดามารดาเราแล้วก็จะยากที่จะมีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น ($\bar{X}=๔.๔๓$) ในเรื่องของการหากไม่เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยความเคารพก็ถือว่าไร้ความหมาย ($\bar{X}= ๔.๔๙$) ในเรื่องของการทำความดีช่วยเหลือสังคมถือว่าเป็นการตอบบุญคุณของบิดามารดาอีกอย่างหนึ่ง ($\bar{X}= ๔.๒๙$) ส่วนข้อที่เหลือ อยู่ในส่วนระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}= ๔.๕๑-๔.๖๕$)

ตอนที่ ๓ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดาของนักเรียน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดาของนักเรียน จำแนกรายด้าน

พฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดา	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราจักเลี้ยงท่านตอบ	๓.๘๓	๑.๐๗	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๒. ด้านช่วยกิจการงานของท่าน	๔.๑๕	๐.๙๑	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๓. ด้านดำรงวงศ์ตระกูล	๓.๗๑	๑.๓๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๔. ด้านประพฤติดนให้เหมาะสมแก่รับทรัพย์มรดก	๓.๖๑	๑.๓๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๕. ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	๓.๕๕	๑.๑๓	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม	๓.๗๗	๐.๕๓	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดา โดยรวม ทั้งหมดอยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}= ๓.๗๗$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
 กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราจักเลี้ยงท่านตอบ
 จำแนกรายข้อ

ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราจักเลี้ยงท่านตอบ	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. นักเรียนเตรียมอาหารให้บิดามารดาไว้รับประทาน	๓.๘๔	๐.๙๖	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๒. นักเรียนเตรียมน้ำให้บิดามารดาดื่ม	๓.๘๘	๐.๙๑	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๓. นักเรียนช่วยทำความสะอาดห้องนอนของบิดามารดา	๔.๐๑	๐.๗๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๔. นักเรียนซักเสื้อผ้าให้บิดามารดา	๓.๖๕	๑.๑๖	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๕. นักเรียนป้อนข้าวป้อนน้ำให้บิดามารดาเมื่อยามที่ท่านเจ็บป่วย	๔.๐๙	๐.๘๔	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๖. นักเรียนจัดยาตามแพทย์สั่งให้ท่านเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย	๓.๙๖	๐.๙๘	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๗. นักเรียนคอยอาบน้ำถูตัวให้ท่านเมื่อยามท่านไม่สบาย	๓.๔๙	๑.๒๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๘. นักเรียนช่วยเหลืองานบิดามารดาในทุกๆ โอกาสที่ได้ทำ ด้วยความพอใจและเต็มใจ	๔.๒๑	๐.๘๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๙. นักเรียนเคยตัดเล็บมือเล็บเท้าให้บิดามารดา	๓.๑๘	๑.๓๖	ปฏิบัตินานๆ ครั้ง
๑๐. นักเรียนเคยบีบนวดให้บิดามารดาเมื่อยามที่ท่านปวดเมื่อยตามร่างกาย	๔.๐๑	๐.๗๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม	๓.๘๓	๑.๐๗	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
 กตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ โดยรวม อยู่ในระดับปฏิบัติตน
 ค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๘๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติตนอยู่ในระดับปฏิบัตินานๆ ครั้ง
 ($\bar{X}$ = ๓.๑๘) ได้แก่ข้อ นักเรียนเคยตัดเล็บมือเล็บเท้าให้บิดามารดา ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมกา
 รปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๖๕-๔.๒๑)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
 กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน จำแนกรายข้อ

ด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. นักเรียนช่วยบิดามารดาทำจัดเตรียมอาหารไว้รับประทาน	๔.๓๕	๐.๗๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๒. นักเรียนช่วยแบ่งเบาภาระบิดามารดาในเรื่องของงานบ้าน เช่น กวาดบ้านถูบ้าน	๔.๒๙	๐.๖๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๓. นักเรียนช่วยบิดามารดาล้างถ้วย-ล้างจาน	๔.๓๘	๐.๘๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๔. นักเรียนรับหน้าที่คอยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นไว้ให้บิดามารดาดื่ม	๔.๒๖	๐.๘๓	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๕. นักเรียนช่วยทำความสะอาดเก็บของเครื่องใช้ภายในบ้านอย่างระมัดระวัง	๔.๒๑	๐.๘๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๖. นักเรียนช่วยบิดามารดารถน้ำต้นไม้	๓.๗๔	๑.๑๓	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๗. นักเรียนรับหน้าที่ช่วยล้างห้องน้ำ	๓.๘๖	๑.๐๒	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๘. นักเรียนช่วยไปทำธุระแทนบิดามารดานอกบ้านแทนท่านเมื่อยามที่ท่านติดภารกิจ	๓.๙๙	๐.๙๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๙. นักเรียนรับอาสาไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านเมื่อยามจำเป็น	๔.๒๐	๐.๙๑	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๑๐. นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลืองานในครอบครัวในทุกเรื่องเท่าที่จะทำได้	๔.๒๖	๐.๘๑	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม	๔.๑๕	๐.๙๑	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน โดยรวม ทั้งหมดอยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๔.๑๕)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ด้านดำรงวงศ์ตระกูล จำแนกรายข้อ

ด้านดำรงวงศ์ตระกูล	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. นักเรียนไหว้บิดามารดาทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน หรือไปโรงเรียน	๔.๔๔	๐.๘๔	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๒. นักเรียนให้ความเคารพและเชื่อฟังบิดามารดาในสิ่งที่ท่านบอกท่านสอน	๔.๓๕	๐.๗๔	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๓. นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี	๔.๑๐	๐.๘๒	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๔. นักเรียนขยันตั้งใจเรียนหนังสือ	๔.๐๘	๐.๘๗	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๕. นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอม รอมริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว	๔.๐๗	๐.๙๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๖. นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หรือทำร้ายผู้อื่น	๒.๗๑	๑.๔๓	ปฏิบัติมานานๆครั้ง
๗. นักเรียนระลึกรักถึงบุญของบิดามารดาอยู่เสมอ	๔.๓๓	๐.๘๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๘. นักเรียนกล่าวคำขอบคุณทุกครั้ง เมื่อยามที่บิดามารดาให้สิ่งของหรือให้ความช่วยเหลือ	๔.๒๙	๐.๙๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๙. นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หาเรื่องคนอื่นที่ไม่มีทางสู้	๒.๓๙	๑.๔๗	ปฏิบัติน้อยมาก
๑๐. นักเรียนหนี/โดน โรงเรียนเมื่อเพื่อนชักชวน	๒.๓๖	๑.๔๘	ปฏิบัติน้อยมาก
รวม	๓.๗๑	๑.๓๕	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านการดำรงวงศ์ตระกูล ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) โดยรวมอยู่ในรับการปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติมานานๆ ครั้งรองลงมา ($\bar{X}$ = ๒.๗๑) ได้แก่ นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หรือทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น อยู่ในระดับการปฏิบัติตนน้อยมาก ($\bar{X}$ = ๒.๓๙) ได้แก่ นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หาเรื่องคนอื่นที่ไม่มีทางสู้ และนักเรียนหนี/โดน โรงเรียน

เมื่อเพื่อนชักชวน ($\bar{X}$ = ๒.๓๖) เป็นต้น ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ($\bar{X}$ = ๔.๐๗-๔.๔๔)

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู
กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ด้านประพฤติดนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก
จำแนกรายข้อ

ด้านประพฤติดน ให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. นักเรียนพูดคุยกับบิดามารดาด้วยกิริยามารยาท สุภาพเรียบร้อย	๔.๒๖	๐.๘๒	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๒. นักเรียนมอบของขวัญให้แก่บิดามารดาเนื่อง ด้วยโอกาสพิเศษ เช่น วันเกิด วันพ่อวันแม่ เป็น ต้น	๓.๙๔	๐.๘๘	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๓. นักเรียนชักชวนบิดามารดาเข้าวัดทำบุญ	๓.๙๑	๑.๐๓	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๔. นักเรียนแสดงอาการไม่พอใจใส่บิดามารดาเมื่อ ยามที่ท่านกล่าวตักเตือนหรือสั่งสอน	๓.๕๐	๑.๒๒	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๕. นักเรียนไปเที่ยวตอนกลางคืนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านคาราโอเกะ ผับ/บาร์ เป็นต้น	๒.๗๓	๑.๔๙	ปฏิบัตินานๆ ครั้ง
๖. นักเรียนโต้เถียงบิดามารดาในยามที่ตัวเองไม่ พอใจ	๓.๑๗	๑.๒๘	ปฏิบัตินานๆ ครั้ง
๗. นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาเพียร พยายามตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	๔.๑๐	๐.๙๘	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๘. นักเรียนรักใคร่ปรองดองในครอบครัวและหมู่ ญาติพี่น้อง	๔.๒๒	๐.๘๕	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
๙. นักเรียนเคยปฏิเสธตนหรือไม่ว่า จะไม่ไปยุ่ง	๓.๗๖	๑.๒๙	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย

เกี่ยวกับสิ่งเสพติด/ของมีค่าทุกชนิด			
๑๐. นักเรียนเล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล พนันฟุตบอล เป็นต้น	๒.๔๙	๑.๕๑	ปฏิบัติน้อยมาก
รวม	๓.๖๑	๑.๓๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก โดยรวม อยู่ในระดับ ($\bar{X}$ = ๓.๖๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติตนต่างๆ ครั้งรองลงมา ได้แก่ นักเรียนไปเที่ยวตอนกลางคืนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านคาราโอเกะ ผับ/บาร์ ($\bar{X}$ = ๒.๗๓) นักเรียนได้เลี้ยงบิดามารดาในยามที่ตัวเองไม่พอใจ ($\bar{X}$ = ๓.๑๓) เป็นต้น ส่วนข้อที่มีพฤติกรรมปฏิบัติ น้อยมาก ได้แก่ นักเรียนเล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล พนันฟุตบอล ($\bar{X}$ = ๒.๔๙) เป็นต้น ส่วนข้อที่ เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๕๐-๔.๒๒)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียน ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว จำแนกรายข้อ

ด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. นักเรียนชวนบิดามารดาสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน	๓.๒๔	๑.๑๖	ปฏิบัติหลายๆ ครั้ง
๒. นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญและฟังเทศน์ที่วัดในวันธรรมสวนะ/หรือวัดพระ	๓.๔๖	๑.๑๘	ปฏิบัติหลายๆ ครั้ง
๓. นักเรียนชวนบิดามารดาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เช่น นั่งสมาธิเดินจงกรม เป็นต้น	๓.๔๑	๑.๒๓	ปฏิบัติหลายๆ ครั้ง
๔. นักเรียนชวนบิดามารดาไปถวายสังฆทานที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ	๓.๖๒	๑.๑๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๕. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญปล่อยปลาปล่อยนกเนื่องในวันเกิด	๓.๖๐	๑.๐๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

๖. นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เพื่อสร้างวัด เป็นต้น	๓.๔๘	๑.๐๖	ปฏิบัตินานๆ ครั้ง
๗. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญตักบาตรเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น	๓.๗๖	๑.๐๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๘. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญในวันครบรอบวันตายของญาติ	๓.๖๐	๑.๑๐	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๙. นักเรียนชวนบิดามารดาบริจาคเงินช่วยเหลือเด็กผู้ยากไร้ตามสถานที่ต่างๆ เช่น บ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น	๓.๖๓	๑.๐๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
๑๐. นักเรียนชวนบิดามารดาไปเวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น	๓.๗๒	๑.๑๙	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
รวม	๓.๕๕	๑.๑๓	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญู กตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติ นานๆ ครั้งรองลงมา ได้แก่ นักเรียนชวนบิดามารดาสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน ($\bar{X}$ = ๓.๖๔) นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญและฟังเทศน์ที่วัดในวันธรรมสวนะ/หรือวัดพระ ($\bar{X}$ = ๓.๔๖) นักเรียนชวนบิดามารดาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรม เป็นต้น ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๖๐-๓.๗๒)

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
---	------------------	----	----	----	---	---------

๑. ความเชื่อเรื่องความ กตัญญูทวดเวทีใน พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๑	๑.๑๒	๑.๑๒	๓.๑๔	๐.๐๘
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๑๐๖.๖๒	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้าน ความกตัญญูทวดเวทีต่อ มารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๑	๐.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๑	๐.๙๓
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๙๕.๕๘	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑	๓.๗๔	๓.๗๔	๘.๐๕	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๑๓๘.๔๕	๐.๔๖		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของ ท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๑	๐.๑๓	๐.๑๓	๐.๓๕	๐.๕๕
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๑๐๙.๒๗	๐.๓๗		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔๐			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๑	๔.๑๒	๔.๑๒	๑๒.๙๕	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๙๕.๐๖	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			
๒.๔ ประพฤติตนให้ เหมาะสมแก่การรับทรัพย์ มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๑	๐.๑๙	๐.๑๙	๐.๔๒	๐.๕๒
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๑๓๖.๐๖	๐.๔๖		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๑	๕.๖๘	๕.๖๘	๗.๒๔	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๒๓๓.๘๕	๐.๗๘		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑	๐.๐๒	๐.๐๒	๐.๐๙	๐.๗๗
	ภายในกลุ่ม	๒๙๘	๘๒.๘๙	๐.๒๘		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความ
กตัญญูทวดเวที จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน

เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีสถานภาพทางเพศต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที
จำแนกตามอายุ

พฤติกรรมด้านความ กตัญญูทเวทีของนักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value

๑. ความเชื่อเรื่องความ กตัญญูทวดเทวีใน พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๒.๒๑	๐.๔๔	๑.๒๓	๐.๒๙
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๐๕.๕๓	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้าน ความกตัญญูทวดเทวีต่อ มารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๘.๘๐	๑.๗๖	๕.๙๖	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๘๖.๗๙	๐.๓๐		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๕	๑๑.๘๒	๒.๓๖	๕.๓๓	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๓๐.๓๗	๐.๔๔		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของ ท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๕	๘.๐๖	๑.๖๑	๔.๖๘	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๐๑.๓๔	๐.๓๔		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๕	๕.๐๒	๑.๐๐	๓.๑๔	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๙๔.๑๖	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			
๒.๔ ประพฤติตนให้ เหมาะสมแก่การรับทรัพย์ มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๕	๖.๓๗	๑.๒๗	๒.๘๙	๐.๐๒
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๒๙.๘๘	๐.๔๔		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๕	๑๕.๕๕	๓.๑๑	๔.๐๘	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๒๒๓.๙๘	๐.๗๖		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๕	๓.๘๔	๐.๗๗	๒.๘๖	๐.๐๒
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๙๗.๐๗	๐.๒๗		
	รวม	๒๙๙	๑๐๐.๙๑			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเทวี จำแนกตามอายุ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐานเนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเทวีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที
จำแนกตามระดับการศึกษา

พฤติกรรมด้านความ กตัญญูทวดเวทีของนักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความ กตัญญูทวดเวทีใน พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๕๘	๐.๗๙	๒.๒๑	๐.๑๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๐๖.๑๗	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้าน ความกตัญญูทวดเวทีต่อ มารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๗.๕๖	๓.๗๘	๑๒.๗๕	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๘๓.๐๓	๐.๓๐		
	รวม	๒๙๙	๙๐.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๕.๙๔	๒.๙๗	๖.๔๗	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๓๖.๒๕	๐.๔๖		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของ ท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๒	๘.๘๔	๔.๔๒	๑๓.๐๕	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๐๐.๕๖	๐.๓๔		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔๐			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๖๒	๐.๓๑	๐.๙๔	๐.๓๙
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๙๘.๕๖	๐.๓๓		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๘			
๒.๔ ประพฤติตนให้ เหมาะสมแก่การรับทรัพย์ มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๒	๓.๘๕	๑.๙๒	๔.๓๒	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๓๒.๔	๐.๔๕		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑๑.๖๙	๕.๘๔	๗.๖๒	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๒๒๗.๘๔	๐.๗๗		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๔.๔๘	๒.๒๔	๘.๔๗	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๗๘.๔๔	๐.๒๖		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที
จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๕.๙๑	๑.๙๗	๕.๗๓	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๐๑.๘๓	๐.๓๔		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๗๑	๐.๙๐	๒.๘๗	๐.๐๔
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๙๒.๘๘	๐.๓๑		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๙๑	๐.๙๗	๒.๐๖	๐.๑๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๓๙.๒๗	๐.๔๗		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๓	๕.๖๕	๑.๘๘	๕.๓๗	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๐๓.๗๕	๐.๓๕		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔๐			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๙๑	๐.๖๔	๑.๙๔	๐.๑๒
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๙๗.๒๘	๐.๓๓		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑๐.๐๖	๓.๓๕	๗.๘๖	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๒๖.๑๙	๐.๔๓		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๓	๙.๑๕	๓.๐๕	๓.๙๒	๐.๐๑

เมื่อท่านล่องลับไปแล้ว	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๒๓๐.๓๘	๐.๗๘		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๓.๓๓	๑.๑๑	๔.๑๒	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๗๙.๕๙	๐.๒๗		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิจำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีลักษณะความเป็นอยู่ต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิจำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครอง

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทิจของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิจในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๔.๕๘	๑.๕๓	๔.๓๘	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๐๓.๑๗	๐.๓๕		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิจต่อบิดามารดา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๔๙	๐.๕๐	๑.๕๖	๐.๒๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๙๔.๑๐	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๖.๙๔	๒.๓๑	๕.๐๖	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๓๕.๒๕	๐.๔๖		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๗๔	๐.๙๑	๒.๕๓	๐.๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๐๖.๖๖	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔๐			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๙๒	๐.๙๗	๓.๐๐	๐.๓๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๙๖.๒๖	๐.๓๓		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			

๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๓	๖.๓๗	๒.๑๒	๔.๘๔	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๑๒๙.๘๘	๐.๔๔		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑๑.๘๙	๓.๙๖	๕.๑๕	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๒๒๗.๖๔	๐.๗๗		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๖๔	๐.๘๘	๓.๒๕	๐.๐๒
	ภายในกลุ่ม	๒๙๖	๘๐.๒๗	๐.๒๗		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครอง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีของผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที
จำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง

พฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของนักเรียน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๒.๒๖	๐.๔๖	๑.๔๖	๐.๒๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๐๕.๑๓	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๓๙			
๒. การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อมารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๕	๔.๙๖	๐.๙๙	๓.๒๒	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๙๐.๖๒	๐.๓๑		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๘			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ	ระหว่างกลุ่ม	๕	๑๐.๕๔	๒.๑๑	๔.๗๑	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๓๑.๖๕	๐.๔๕		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๕	๓.๘๑	๐.๗๖	๒.๑๒	๐.๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๐๕.๕๘	๐.๓๖		

	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๕	๓.๓๙	๐.๖๘	๒.๐๘	๐.๐๗
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๙๕.๘๐	๐.๓๓		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			
๒.๔ ประพฤติตนให้ เหมาะสมแก่การรับทรัพย์ มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๕	๔.๕๐	๐.๙๐	๒.๐๑	๐.๐๘
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๑๓๑.๗๕	๐.๔๕		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๒๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๕	๖.๐๕	๑.๒๑	๑.๕๒	๐.๑๘
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๒๓๓.๔๘	๐.๗๙		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๕	๕.๒๓	๑.๐๕	๓.๙๖	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๔	๗๗.๖๘	๐.๒๖		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที จำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวที
จำแนกตามศาสนาที่นักเรียนนับถือ

พฤติกรรมด้านความ กตัญญูทวดเวทีของนักเรียน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ความเชื่อเรื่องความ กตัญญูทวดเวทีใน พระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๔.๖๔	๒.๓๒	๖.๖๙	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๐๓.๑๐	๐.๓๕		
	รวม	๒๙๙	๑๐๗.๗๕			
๒. การปฏิบัติตนด้าน ความกตัญญูทวดเวทีต่อ มารดาบิดา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๘๑	๐.๙๐	๒.๘๖	๐.๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๙๓.๘๗	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๕.๕๙			
๒.๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๓๐	๐.๖๕	๑.๓๗	๐.๒๖

เลี้ยงท่านตอบ	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๔๐.๘๘	๐.๔๗		
	รวม	๒๙๙	๑๔๒.๑๙			
๒.๒ ช่วยทำการงานของท่าน	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๑๑	๑.๐๖	๒.๙๓	๐.๐๖
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๐๗.๒๘	๐.๓๖		
	รวม	๒๙๙	๑๐๙.๔๐			
๒.๓ ดำรงวงศ์ตระกูล	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๙๑	๑.๔๖	๔.๔๙	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๙๖.๒๘	๐.๓๒		
	รวม	๒๙๙	๙๙.๑๙			
๒.๔ ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก	ระหว่างกลุ่ม	๒	๖.๕๖	๓.๒๘	๗.๕๒	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๑๒๙.๒๙	๐.๔๔		
	รวม	๒๙๙	๑๓๖.๓๕			
๒.๕ ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว	ระหว่างกลุ่ม	๒	๕.๘๔	๒.๙๒	๓.๗๑	๐.๐๓
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๒๓๓.๖๙	๐.๗๙		
	รวม	๒๙๙	๒๓๙.๕๓			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๖๔	๑.๓๒	๔.๘๙	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๙๗	๘๐.๒๘	๐.๒๗		
	รวม	๒๙๙	๘๒.๙๒			

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเที จำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

จากตารางที่ ๔-๑๕ สรุปได้ว่า

๑) โดยภาพรวม : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเทีต่อบิดามารดา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๒) ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเทีในพระพุทธศาสนา : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับ

การศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทียุทธศาสตร์ศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๓) ด้านท่านเลี้ยงเรา เราจักเลี้ยงท่านตอบ : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทียุทธศาสตร์ศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๔) ด้านช่วยกิจการงานของท่าน : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทียุทธศาสตร์ศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๕) ด้านดำรงวงศ์ตระกูล : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่าง มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทียุทธศาสตร์ศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๖) ด้านทำตัวให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทียุทธศาสตร์ศาสนา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๗) ด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และ

ศาสนาที่นักเรียนนับถือแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูท่เวทีต่อบิตามารดา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ความเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูท่เวทีต่อ

บิตามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ

เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ ๔.๑๖ จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูท่เวทีของนักเรียน

นักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อบิตามารดาอย่างสม่ำเสมอในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน เป็นต้น)	๒๙	๕๘.๐๐
เชื่อฟังบิตามารดา (ทำความเคารพผู้ใหญ่, อ่อนน้อมถ่อมตน)	๒๕	๕๐.๐๐
ตั้งใจเรียนหนังสือ (ไม่เกเร ไม่หนีเที่ยว)	๑๔	๒๘.๐๐
ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย (ช่วยอดออม, ประหยัดน้ำ, ประหยัดไฟ เป็นต้น)	๖	๑๒.๐๐
ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด (ไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย)	๔	๘.๐๐
รวม	๗๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๖ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมในด้านความกตัญญูท่เวที ที่นักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อบิตามารดาอย่างสม่ำเสมอในเรื่องเกี่ยวกับ ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน เป็นต้น) ด้วยความเต็มใจ จำนวน ๒๙ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ เชื่อฟังบิตามารดา (ทำความเคารพผู้ใหญ่, อ่อนน้อมถ่อมตน) จำนวน ๒๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ตั้งใจเรียนหนังสือ (ไม่เกเร ไม่หนีเที่ยว) จำนวน ๑๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย (ช่วยอดออม, ประหยัดน้ำ, ประหยัดไฟ เป็นต้น) จำนวน ๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด (ไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย) จำนวน ๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๗ จำนวนและร้อยละ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญู
กตเวทีของนักเรียน

นักเรียนได้รับมอบหมายงานจากบิดามารดาที่ให้ทำเป็นประจำ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน เป็นต้น)	๓๐	๖๐.๐๐
สอนการบ้านน้อง/ดูแลน้อง	๗	๑๔.๐๐
ซื้อของใช้ในบ้าน	๗	๑๔.๐๐
รวม	๔๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๗ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขต
บางกะปิ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น
ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมในด้านความกตัญญูกตเวที ที่นักเรียนได้รับมอบหมาย
งานจากบิดามารดาที่ให้ทำเป็นประจำ ในเรื่องเกี่ยวกับ ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน
 เป็นต้น) จำนวน ๓๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ สอนการบ้านน้อง/ดูแลน้อง จำนวน ๗ คำตอบ คิด
เป็นร้อยละ ๑๔.๐๐ ซื้อของใช้ในบ้าน จำนวน ๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งหมด ๓๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least Square Difference Method) ซึ่งผู้วิจัยได้ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. ลักษณะทั่วไปของประชากรที่ศึกษา ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๐๐ นักเรียนส่วนใหญ่ มีอายุ ๑๘ ปี จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐๐ เป็นนักเรียนในแต่ละชั้นที่ไม่เท่ากัน มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๓ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๐๐ ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดามากที่สุดจำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๓๓ ผู้ปกครองส่วนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน จำนวน ๑๘๘ คน คิด

เป็นร้อยละ ๖๒.๖๗ ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างมากที่สุด จำนวน ๑๑๓ คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๖๗ และศาสนาที่นักเรียนนับถือมากที่สุด คือ ศาสนาพุทธ จำนวน ๒๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐๐

๒. ระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานครโดยรวมเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีระดับความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับเห็นด้วย ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตัวเองถือว่าเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง ($\bar{X}=0.73$) ถ้าเราไม่กตัญญูต่อบิดามารดาเราแล้วก็จะมีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น ($\bar{X}=0.77$) หากไม่เลี้ยงดูบิดามารดาด้วยความเคารพก็ถือว่าไร้ความหมาย ($\bar{X}=0.77$) การทำความดี ช่วยเหลือสังคมถือว่าเป็นการตอบบุญคุณของบิดามารดาอีกอย่างหนึ่ง ($\bar{X}=0.84$) ส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

๓. ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดาด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ โดยรวม อยู่ในระดับปฏิบัติค่อนข้างบ่อย เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดาใน แต่ละด้าน เป็นดังนี้

๓.๑ ด้านท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราเลี้ยงท่านตอบ

พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดา ในด้านท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ โดยรวม อยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}= 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติตนอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยๆ ครั้ง ($\bar{X}= 3.18$) ได้แก่ข้อ นักเรียนเคยตัดเล็บมือเล็บเท้าให้บิดามารดา ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย

๓.๒ ด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน

พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทเวทิตต่อบิดามารดา ในด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน โดยรวม ทั้งหมดอยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย

๓.๓ ด้านดำรงวงศ์ตระกูล

พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา ในด้านการดำรงวงศ์ตระกูล โดยรวมอยู่ในรับการปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติตนต่างๆ ครั้งรองลงมา ($\bar{X}$ = ๒.๗๑) ได้แก่ นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หรือทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น อยู่ในระดับการปฏิบัติตนน้อยมาก ($\bar{X}$ = ๒.๓๙) ได้แก่ นักเรียนทำตัวเป็นนักร้อง หาเรื่องคนอื่นที่ไม่มีทางสู้ และนักเรียนหนี/โดน โรงเรียนเมื่อเพื่อนชักชวน ($\bar{X}$ = ๒.๓๖) เป็นต้น ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย

๓.๔ ด้านประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก

พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา ในด้านประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก โดยรวม อยู่ในระดับ ($\bar{X}$ = ๓.๖๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติตนต่างๆ ครั้งรองลงมา ได้แก่ นักเรียนไปเที่ยวตอนกลางคืนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านคาราโอเกะ ผับ/บาร์ ($\bar{X}$ = ๒.๗๓) นักเรียนโต้เถียงบิดามารดาในยามที่ตัวเองไม่พอใจ ($\bar{X}$ = ๓.๑๓) เป็นต้น ส่วนข้อที่มีพฤติกรรมปฏิบัติตนน้อยมาก ได้แก่ นักเรียนเล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล พนันฟุตบอล ($\bar{X}$ = ๒.๔๙) เป็นต้น ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย

๓.๕ ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา ในด้านทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว ($\bar{X}$ = ๓.๕๕) โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพฤติกรรมการปฏิบัติตนปฏิบัติตนต่างๆ ครั้งรองลงมา ได้แก่ นักเรียนชวนบิดามารดาสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน ($\bar{X}$ = ๓.๒๔) นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญและฟังเทศน์ที่วัดในวันธรรมสวนะ/หรือวัดพระ ($\bar{X}$ = ๓.๔๖) นักเรียนชวนบิดามารดาเข้าวัดปฏิบัติธรรม เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรม เป็นต้น ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) ส่วนข้อที่เหลือมีพฤติกรรมการปฏิบัติตน อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างบ่อย

๔. เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ

ระดับการศึกษา ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน สถานภาพของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และศาสนาที่นักเรียนนับถือ

๔.๑ นักเรียนที่มีสถานภาพทางเพศต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๒ นักเรียนที่มีอายุกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๓ นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๔ นักนักเรียนที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียนต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๕ นักเรียนที่มีสถานภาพของผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๖ นักเรียนที่มีอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๔.๗ นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาไม่มีความแตกต่างกัน

๕. ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๕.๑ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมในด้านความกตัญญูทเวที ที่นักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอในเรื่องเกี่ยวกับ ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน เป็นต้น) ด้วยความเต็มใจ จำนวน ๒๙ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ เชื้อพังบิดามารดา (ทำความเคารพ

ผู้ใหญ่, อ่อนน้อมถ่อมตน) จำนวน ๒๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ตั้งใจเรียนหนังสือ (ไม่เกเร ไม่หนีเที่ยว) จำนวน ๑๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย (ช่วยอดออม, ประหยัดน้ำ, ประหยัดไฟ เป็นต้น) จำนวน ๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด (ไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย) จำนวน ๔ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๐

๕.๒ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐๐ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมในด้านความกตัญญูทวดเวที ที่นักเรียนได้รับมอบหมายงานจากบิดามารดาที่ให้ทำเป็นประจำ ในเรื่องเกี่ยวกับ ช่วยทำงานบ้าน (กวาดบ้าน, ถูบ้าน, ล้างจาน เป็นต้น) จำนวน ๓๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ สอนการบ้านน้อง/ดูแลน้อง จำนวน ๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๐ ชื้อของใช้ในบ้าน จำนวน ๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีระดับพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดา มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา โดยรวม เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความกตัญญูทวดเวที เป็นเครื่องหมายของคน ในระดับมากที่สุด แต่มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการทำความดี ช่วยเหลือสังคมถือว่าเป็นการตอบบุญคุณของบิดามารดาอีกอย่างหนึ่ง ในระดับน้อยมาก ส่วนพฤติกรรมการปฏิบัติตน ด้านความกตัญญูทวดเวทีต่อบิดามารดาของนักเรียนนั้น

อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง จากการถ่ายทอดวิชาความรู้จากครูอาจารย์ และสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมสู่ยุคสังคมเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างรวดเร็ว และยังรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติ จนทำให้เกิดความคลั่งไคล้สนิยม และเกิดการเลียนแบบสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง มัลติมีเดีย ที่ค่อนข้างอำนวยความสะดวกในทุกๆ ด้าน ที่เราต้องการอยากจะศึกษาค้นคว้า ตลอดจนสื่อประเภทต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้เรียนรู้และการคิดวิเคราะห์จึงทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตัวเองน้อยลง

๕.๒.๒ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา โดยรวม อยู่ในระดับปฏิบัติค่อนข้างบ่อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปน้อย ให้ความสำคัญในด้านช่วยทำกิจการงานของท่าน ด้านท่านเลี้ยงเราแล้ว เราจักเลี้ยงท่านตอบ และด้านด้านดำรงวงศ์ตระกูล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา การประพฤติตน ด้านประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก และด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว น้อยที่สุด นั้น อาจเนื่องมาจากที่นักเรียนยังอยู่ในวัยเด็ก เยาว์วัยยังไร้เดียง ในการคิดการอ่านในเรื่องความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา ด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อยามที่ท่านล่วงลับไป และการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในยุคปัจจุบันที่มีการเลี้ยงดูแบบทำแทนลูก ซึ่งการทำแทนนั้นจะทำให้นักเรียนพึ่งพาตนเองได้น้อยลง ซึ่งนักเรียนจะคิดว่าอย่างไรพ่อแม่ก็ต้องดูแลเอาใจใส่ในทุกๆ เรื่อง จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการประพฤติตนด้านทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อยามที่ท่านล่วงลับไปในด้านนี้น้อย ซึ่งต้องปลูกฝังทัศนคติและอบรมสั่งสอนให้เรียนมีความกตัญญูและมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลและปฏิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาในยามที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ หรือแม้กระทั่งท่านเสียชีวิต ผู้เป็นบุตรธิดาจะจัดงานพิธีฌาปนกิจศพให้ท่าน และหมั่นขยันทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่านตามประเพณีที่ทางพระพุทธศาสนาที่ได้ทำสืบทอดกันมา ซึ่งสอดคล้องกับ **พุนทรัพย์ ขุนชิต** ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทีของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา ได้กล่าวไว้ว่า การบำรุงบิดามารดานั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่บุตรและธิดาทุกคน จะต้องทำทันทีที่มีโอกาสในปัจจุบัน โดยไม่ต้องรองโอกาสให้มาถึง แต่ต้องเป็นผู้แสวงหาโอกาสในการอุปัฏฐากที่จะต้องเลี้ยงดูบิดามารดาต่อไปเหมือนกับที่ท่านเคยเลี้ยงเรามา

ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ทราบถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนด้านความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดา ในด้านการทำบุญอุทิศให้ท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วให้มากขึ้น เช่น วัน

พ่อวันแม่ วันครอบครัว และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น เพื่อนำไปใช้และปฏิบัติต่อบิดามารดา ดังคำประพันธ์จากวรรณคดีเรื่อง วิวาทพระสมุทร ทรงประพันธ์โดย รัชกาลที่ ๖ ตอนหนึ่งว่า “พ่อแม่แก่เฒ่าหมายเจ้าช่วยรับใช้ เมื่อยามไข้หมายเจ้าเฝ้ารักษา เมื่อยามถึงวันตายวายชีวา หวังลูกช่วยปิดตาเมื่อสิ้นใจ”^๑ ○ ๕

๕.๑ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยศึกษาได้พบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรจะได้รับการศึกษาเพิ่มเติมอีกในการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

(๑) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร การกำหนดขอบเขตการศึกษาในส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างจึงมีลักษณะจำกัด ผลการศึกษาที่ได้จึงอาจไม่ครอบคลุมหรือเป็นตัวแทนของนักเรียนได้ทั้งหมด ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรขยายเขตในส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลหาข้อแตกต่างระหว่างระดับชั้น

(๒) ผู้ปกครอง ครอบครัว โรงเรียน วัด ให้การศึกษอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน การประพฤติปฏิบัติตน ของนักเรียนให้มีความกตัญญูทวนเวียนต่อบิดามารดาด้วยความเคารพ และรัฐควรมีนโยบายมุ่งเน้นด้านการศึกษา โดยส่งเสริม สอดแทรก คุณธรรม ศีลธรรม ด้านความกตัญญูทวนเวียนต่อบิดามารดา และความคนดีเป็นคนเก่งคนกล้าแก่นักเรียนอย่างจริงจัง

(๓) ให้ความรู้หลักธรรมคำสอน ทางพระพุทธศาสนา ปลุกฝังคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรม ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยความกตัญญูทวนเวียน

^๑ อ่างใน พูนทรัพย์ ขุนจิต, ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูทวนเวียนของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาบิดา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปานขำ กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗.

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียน เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาด้านอื่นๆ

(๒) ควรศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทเวที ต่อบิดามารดาของนักเรียนในทุก
ระดับชั้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา , ๒๕๔๒.

ชมรมผู้รักบุญ. คำสอนหลวงปู่ สู่โลกปัจจุบัน พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เอส.เอ็ม.เค. พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๑.

ณรงค์ โชควัฒนา. อนุสรณ์ในงานพระราชทานดินฝังศพ นายเทียม โชควัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประสานศิลป์, ๒๕๓๔.

ดวงเดือน พันธุนาวัน. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.

ทศพร ศรีคำ. อยากเป็นพระพุทธเจ้า ปฐมภาค : ภาค ๑ ภาคต้นกำเนิดพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดวงกลมสมัย, ๒๕๓๗.

ประสาน - ทิพวรรณ หอมพูล. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: พิธีการพิมพ์, ๒๕๓๗.

พุทธทาสภิกขุ. กัตถุญกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระครูกลุ่ยานสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กลุ่ยานธมฺโม). พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗

พระครูศรีนิคมพิทักษ์ และพระมหานิยม สีลสวโร. หนังสือสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น แปล. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **คุณบิดามารดาสุดพรรณามหาศาล**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

_____. **ธรรมบุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. **คนไทยกับป่า**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระพุทฺธโสมเถระ, รจนา. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียง โดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๖. Taiwan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, ๒๕๔๘.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). **กัตถุญกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

_____. **รักลูกต้องปลุกนิสัยที่ดี**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

พระโพธิญาณเถระ. **อุปลมณี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

พรรณราย ทรัพย์ะประภา. **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

พระราชมงคลบัณฑิต. **พระพรหมมุนี(ปู่ สุจินฺ โณ ป.ธ.๙)**. กรุงเทพมหานคร: ธรรม, ๒๕๔๓.

พระสิริมังคลาจารย์. **มังคลัตถปิณี แปล เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

เรียม ศรีทอง. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เวิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่น
จำกัด, ๒๕๔๒.

วุฒิพงศ์ ถายะพิงค์. **พลาณภาพแห่งความกตัญญู**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๓.

ศรีธรรม ณะภูมิ. **พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๓๕.

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ส. ผ่องสวัสดิ์. **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวอบอุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์
การพิมพ์, ๒๕๕๑.

_____. **ปฐมนิยบุคคลประจำบ้าน : ครอบครัวอบอุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์
การพิมพ์, ๒๕๕๑.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาจิต. **การปรับพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์

พระครูศรีโสภณ (เงิน ชาทเมธี). “ความกตัญญูกตเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมอง
พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระครูสิริธรรมรักขิต (บังคม สุธรรม). “การศึกษาวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับหน้าที่ของบุตร
ธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปัญโญ/ทองสินธุ์). “ศึกษาการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนในเขต
เทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ด้วยหลักกตัญญูกตเวทีตามธรรม”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาทวีป กตปุณฺโญ (หนูด้วง). “ศึกษางานปลูกฝังจริยธรรมของปัญหานันทภิกขุที่เกี่ยวกับเยาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

พระมหาบุญกอง คุณาธโร (มหา). “การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญู (กตณฺญตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาประหยัด ปญฺญาโร (สุนนท์). “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาวิชิตพงษ์ ปญฺญาวิโร (มะพารมย์). “การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื๊อกับในพระพุทธศาสนาที่มีต่อครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินฺโต (สุขดำ). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่อง พฤติกรรมของมนุษย์ในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทกับ ชิกมันด์ ฟรอยด์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาสมาน ชาตวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์). “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความกตัญญูในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาขงจื๊อ”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาอภิวิชญ์ ธีรปญฺโญ, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของขงจื๊อกับพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พูลทรัพย์ ขุนชิต. “ศึกษาหลักจริยธรรมด้านกตัญญูกตเวทีของบุตรและธิดาจะต้องปฏิบัติต่อมารดา ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิตบางแคปานขำ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สมคิด เหลาฉลาด. “ความเชื่อเรื่องบุญและบาปกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.**

โสภณ ศรีกฤษณาพร. ความคิดเรื่องมนุษย์ในพุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๓๐.(รายงานการวิจัย).

โสภา (ชูพิกุลชัย) ขปิลมันน์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบของครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๔.**

อำนวย จันเงิน. “พัฒนาความกตัญญูกตเวทีตามแนวความคิดพระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน).” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาสารัตถบัณฑิตศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.**

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

ยุวพุทธจริกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. “**กตัญญู กตเวที**”. กรุงเทพมหานคร: ยุวพุทธจริกสมาคม, ๒๕๕๔. (อัดสำเนา)

(๔) ภาษาอังกฤษ

Gordon Allport. **The Person in Psychology**. Boston : Beacon Press, 1968.

James W. Vander Zanden. **Sociology the Core**. 3rd ed. New York: McGraw-Hill Inc., 1986.

Keown, Damiew. **The Nature of Buddhist Ethics**. New York: University of New York Press, 1989.

Kohlberg, L. “Stages and Sequence: The Cognitive Developmental Approach to Socialization”, In **Handbook of Socialization Theory and Research**. Chicago: Rand McNaiiy and Company, 1969.

Kohlberg, L. "Development of Moral Character and Moral Ideology", in **Review of Child Development Research**. Connecticut: Printers, Inc. , 1976.

Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). **Dictionary of Buddhism**. Bangkok: Sahadhammika Ltd., 2002.

Piaget, **The Moral Judgment of Child**. London: Routledge & Kegan Paul, 1960.

Piaget, Jean, **The Moral Judgment of Child**. New York: Collier Book, 1962.

Rahula, Walpola Sri. **What the Buddha Taught**. Bangkok: Mahachulalongkorn Rajavidyalaya, 1977.

ภาคผนวก ก

หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

แบบสอบถามนี้มีเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาชีวิตและความตาย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญู
ทวดที่ต่อบิดามารดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ
กรุงเทพมหานคร

นักเรียนสามารถแสดงความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ คำตอบไม่มีผิดไม่มี
ถูก และไม่มีผลกระทบต่อตัวนักเรียนแต่อย่างใด คำตอบทั้งหมดจะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอใน
ภาพรวม เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งเป็น ๔ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามวัดความเชื่อเรื่องความกตัญญูทวดที่ในพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามวัดพฤติกรรม การปฏิบัติตนด้านความกตัญญูทวดที่ต่อ

บิดามารดา และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

ขอขอบคุณทุกท่านที่เสียสละเวลา เอื้อเฟื้อข้อมูลให้เป็นอย่างดี

(พระสายชล ญาณเมธี)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาชีวิตและความตาย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงตามความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

๑. เพศ

() ชาย

() หญิง

๒. อายุ

() ๑๔ ปี

() ๑๕ ปี

() ๑๖ ปี

() ๑๗ ปี

() ๑๘ ปี

() ๑๘ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

() ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. ลักษณะความเป็นอยู่ของนักเรียน

() อยู่กับบิดามารดา

() อยู่กับมารดา

() อยู่กับบิดา

() อยู่กับญาติ

๕. สถานภาพของผู้ปกครอง

() อยู่ด้วยกัน

() แยกกันอยู่

() หย่าร้าง

() เสียชีวิต

๖. อาชีพ

() ข้าราชการ

() พนักงานบริษัท

() รัฐวิสาหกิจ

() ค้าขาย

() รับจ้าง

() ธุรกิจ

๗. ศาสนาที่นักเรียนนับถือ

() พุทธ

() คริสต์

() อิสลาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิตในพระพุทธศาสนาคำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

ความเชื่อเรื่องความกตัญญูทเวทิต	ระดับความเชื่อ				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง ๕	เห็นด้วย ๔	ปาน กลาง ๓	ไม่เห็น ด้วย ๒	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง ๑
๑. ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่าความกตัญญูทเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี					
๒. ความกตัญญูทเวทิตแสดงได้กับบุคคลทั่วไปที่มีพระคุณต่อเรา					
๓. การแสดงความกตัญญูทเวทิตเป็นจิตสำนึกต้องแสดงออกด้วยใจบริสุทธิ์					
๔. การเลื่อมใสศรัทธาเป็นหน้าที่ของบุตรธิดาทุกคนที่จะต้องปฏิบัติ					

๕. การเห็นคุณค่าในตัวเองถือว่าเป็นความกตัญญูอย่างหนึ่ง					
๖. ถ้าเราไม่กตัญญูต่อบิดามารดาเราแล้ว ก็คงยากที่จะมีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น					
๗. บิดามารดาเปรียบเสมือนพระพรหม และพระอรหันต์ของบุตรธิดา					
๘. หากไม่เลื่อมใสต่อบิดามารดากับความเคารพก็ถือว่าไม่มีความกตัญญู					
๙. การทำความดี ช่วยเหลือสังคมถือว่าเป็นการตอบบุญคุณของบิดามารดาอีกอย่างหนึ่ง					
๑๐. เราจะรู้สึกดีใจสุขใจ เมื่อยามที่เราได้ทำความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ					

ตอนที่ ๓ การปฏิบัติตนตอบแทนพระคุณบิดามารดาตามหลักพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวที

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

การปฏิบัติตนตอบแทนพระคุณบิดามารดา	ระดับพฤติกรรม				
	เป็นประจำ	ค่อนข้างบ่อย	นานๆ ครั้ง	น้อยมาก	ไม่เคยเลย
	๕	๔	๓	๒	๑
ท่านเลี่ยมเรามาแล้วเลี่ยมท่านตอบ					
๑. นักเรียนหุงข้าวทำกับข้าวไว้ให้บิดามารดารับประทาน					

๒. นักเรียนเตรียมหาบน้ำให้บิดามารดาดื่มและไว้ใช้					
๓. นักเรียนช่วยบิดามารดาทำความสะอาดบ้านเป็นประจำทุกวันในช่วง เช้า-เย็น					
๔. นักเรียนซักเสื้อผ้าให้บิดามารดา					
๕. เมื่อยามที่บิดามารดาไม่สบาย/เจ็บป่วย นักเรียนควรดูแลเอาใจใส่และคอยปรนนิบัติท่านอย่างใกล้ชิด					
๖. นักเรียนจัดยาตามแพทย์สั่งให้ท่านเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย					
๗. นักเรียนควรอาบน้ำให้ท่านเมื่อยามท่านไม่สบาย					
๘. นักเรียนช่วยเหลืองานบิดามารดาในทุกๆ โอกาสที่ได้ทำด้วยความพอใจและเต็มใจ					
๙. นักเรียนควรตัดเล็บมือเล็บเท้าให้บิดามารดา					
๑๐. นักเรียนควรปีบนิ้วให้บิดามารดาเมื่อยามที่ท่านปวดเมื่อยตามร่างกาย					
ช่วยทำการงานของท่าน					
๑๑. นักเรียนช่วยบิดามารดาทำจัดเตรียมอาหารไว้รับประทาน					
๑๒. นักเรียนช่วยแบ่งเบาภาระบิดามารดาในเรื่องของงานบ้าน เช่น กวาดบ้านถูบ้าน					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

การปฏิบัติตนตอบแทนพระคุณบิดามารดา	ระดับพฤติกรรม				
	เป็นประจำ	ค่อนข้างบ่อย	นานๆ ครั้ง	น้อยมาก	ไม่เคยเลย

	๕	๔	๓	๒	๑
๑๓. นักเรียนช่วยบิดามารดาล้างถ้วย-ล้างจาน					
๑๔. นักเรียนรับหน้าที่คอยกรอกน้ำใส่ขวดแช่ตู้เย็นไว้ให้บิดามารดาดื่ม					
๑๕. นักเรียนช่วยทำความสะอาดเก็บของเครื่องใช้ภายในบ้านอย่างระมัดระวัง					
๑๖. นักเรียนช่วยบิดามารดารถน้ำต้นไม้					
๑๗. นักเรียนรับหน้าที่ช่วยล้างห้องน้ำ					
๑๘. นักเรียนช่วยไปทำธุระแทนบิดามารดานอกบ้านแทนท่านเมื่อยามที่ท่านติดภารกิจ					
๑๙. นักเรียนรับอาสาไปซื้อสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านเมื่อยามจำเป็น					
๒๐. นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลืองานในครอบครัวในทุกเรื่องเท่าที่จะทำได้					
ดำรงวงศ์ตระกูล					
๒๑. นักเรียนไหว้บิดามารดาทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน หรือไปโรงเรียน					
๒๒. นักเรียนให้ความเคารพและเชื่อฟังบิดามารดาในสิ่งที่ท่านบอกท่านสอน					
๒๓. นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี					
๒๔. นักเรียนขยันตั้งใจเรียนหนังสือ					
๒๕. นักเรียนรู้จักอดออม เก็บหอม รอมริบ เพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว					
๒๖. นักเรียนมักคบเพื่อนและทำตัวเป็นนักเลง					
๒๗. นักเรียนระลึกนึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

การปฏิบัติตนตอบแทนพระคุณบิดา มารดา	ระดับพฤติกรรม				
	เป็น ประจำ	ค่อนข้าง บ่อย	นานๆ ครั้ง	น้อย มาก	ไม่เคย เลย
	๕	๔	๓	๒	๑
๒๘. นักเรียนกล่าวคำขอบคุณทุกครั้ง เมื่อ ยามที่บิดามารดาให้สิ่งของหรือให้ความ ช่วยเหลือ					
๒๙. นักเรียนแกล้งเพื่อน และยุ่งให้เพื่อน ทะเลาะกัน					
๓๐. นักเรียนหนี/โดน โรงเรียนเมื่อเพื่อน ชักชวน					
ประพฤติกรรมให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก					
๓๑. นักเรียนพูดคุยกับบิดามารดาด้วย กิริยามารยาทที่สุภาพเรียบร้อย					
๓๒. นักเรียนมอบของขวัญให้แก่บิดา มารดาเนื่องด้วยโอกาสพิเศษ เช่น วันเกิด วันพ่อวันแม่ เป็นต้น					
๓๓. นักเรียนชักชวนบิดามารดาเข้าวัด ทำบุญ					
๓๔. นักเรียนไม่แสดงอาการไม่พอใจใส่บิดา มารดาเมื่อยามที่ท่านดักเตือนหรือสั่งสอน					
๓๕. นักเรียนไปเที่ยวตอนกลางคืนตาม สถานที่ต่างๆ เช่น ร้านคาราโอเกะ ผับ/ บาร์ เป็นต้น					
๓๖. นักเรียนโตเถียงบิดามารดาในยามที่ ตัวเองไม่พอใจ					
๓๗. นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดา เพียรพยายามตั้งใจศึกษาเล่าเรียน					
๓๘. นักเรียนรักใคร่ปรองดองในครอบครัว					

และหมู่ญาติพี่น้องเสมอ					
๓๙. นักเรียนเคยปฏิญาณตนหรือไม่ว่า จะ ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด/ของมีค่าทุก ชนิด					

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือ ช่องคำตอบตามความเป็นจริง

การปฏิบัติตนตอบแทนพระคุณบิดา มารดา	ระดับพฤติกรรม				
	เป็น ประจำ ๕	ค่อนข้าง บ่อย ๔	นานๆ ครั้ง ๓	น้อย มาก ๒	ไม่เคย เลย ๑
๔๐. นักเรียนชอบเล่นการพนัน เช่น ไพ่ ไฮโล พนันฟุตบอล เป็นต้น					
ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว					
๔๑. นักเรียนชวนบิดามารดาสวดมนต์ไหว้ พระก่อนเข้านอน					
๔๒. นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญและ ฟังเทศน์ที่วัดในวันธรรมสวนะ/วันสำคัญ					
๔๓. นักเรียนชวนบิดามารดาเข้าวัดปฏิบัติ ธรรม เช่น นั่งสมาธิ เติมน้ำจตุรรม เป็นต้น					
๔๔. นักเรียนชวนบิดามารดาไปถวายสังฆทาน ที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ					
๔๕. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญปล่อย ปลาปล่อยนกเนื่องในวันเกิด					
๔๖. นักเรียนชวนบิดามารดาไปทำบุญ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เพื่อสร้างวัด เป็นต้น					
๔๗. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญตัก บาตรเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปี ใหม่ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น					
๔๘. นักเรียนชวนบิดามารดาทำบุญใน วันครบรอบวันตายของญาติ					

๔๙. นักเรียนชวนบิดามารดาบริจาคเงิน ช่วยเหลือเด็กผู้ยากไร้ ตามสถานที่ต่างๆ เช่น บ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น					
๕๐. นักเรียนชวนบิดามารดาไปเวียนเทียน ที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น					

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝังความกตัญญูทวดเวที่ต่อบิดามารดาของนักเรียน

คำชี้แจง โปรดระบุข้อความที่ได้กำหนดให้ดังต่อไปนี้

๑. นักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอในเรื่องใดบ้าง

๑.
๒.
๓.
๔.
๕.

๒. นักเรียนได้รับมอบหมายงานจากบิดามารดาที่ให้ทำเป็นประจำ ได้แก่

๑.
๒.
๓.
๔.
๕.

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือนมา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ค

ประวัติโรงเรียน

ประวัติโรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ

โรงเรียนบ้านบางกะปิ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ มีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ เป็นที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เดิมสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนคร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในปี ๒๕๑๖ ได้โอนมาสังกัดกรุงเทพมหานคร ในปี ๒๕๔๐ มีจำนวนนักเรียนมากที่สุดของกรุงเทพมหานคร ทั้งระดับชั้นอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๔,๒๑๒ คน ต่อมาได้แยกเป็น ๒ โรงเรียน โดยแบ่งส่วนมัธยมออกไปอีก ๑ โรงเรียน ปัจจุบันโรงเรียนบ้านบางกะปิมีนักเรียนระดับอนุบาล และระดับประถมศึกษา

สถานที่ตั้ง:

เลขที่ ๙๓ ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๔๐

ปัจจุบัน:

โรงเรียนบ้านบางกะปิ สังกัดสำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีนักเรียนชาย จำนวน ๑,๖๖๒ คน นักเรียนหญิง จำนวน ๑,๖๖๒๓ คน รวมทั้งสิ้น ๓,๒๘๕ คน และจำนวนครูชาย ๒๖ คน ครูหญิง ๑๑๕ คน รวม ๑๔๑ คน มีนางสุนันท์ วชิรมนตรี เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

สัญลักษณ์:

รูปหลังคาสี่เหลี่ยมครอบสัญลักษณ์กรุงเทพมหานครและแถบชื่อโรงเรียนสีเหลืองที่อยู่ภายใต้หลังคา หมายถึง บ้านที่รวมความความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคี มีคุณธรรมและความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

คติพจน์:

มีวินัย รักสะอาด มารยาทงาม

ปรัชญา:

วิชาการดี กิจกรรมเด่น เน้นคุณธรรม

วิสัยทัศน์:

นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ก้าวทันเทคโนโลยี สัมพันธ์ดีชุมชน ครูทุกคนมีมาตรฐาน
ผู้บริหารมืออาชีพ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระสายชล ญาณเมธี (จำปาชนย์)
เกิด	: วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓
สถานที่เกิด	: ๘๖ หมู่ ๑๑ บ้านศรีอุดม ตำบลยางหล่อ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
การศึกษา	: ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต รัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	: ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
สังกัด	: วัดสว่างอารมณ์ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๕๗
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๕๙
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๒๓ วัดศรีบุญเรือง रामคำแหง ๑๐๗ แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

